

İsmiyle Müsemma:

Bahtiyar Yokuşu

Sebük Tekin Alparslan:

Bahtiyar Yokuşu, Açık Hava Müzesinin İlk Adımıydı

Söyleşi:

Ali K. Metin

Çocukluğumun

Maraş'ı:

Necip Evlice

Zeynep Arkan ile

Maraş'ta Bir Gün

YENİ SÖZLER, YENİ ŞEYLER SÖYLEMEK İÇİN... BERDÜCESİ'NİN 12. SAYISI ÇIKTI!

Kültür genellikle eksik tanımlanan bir kavramdır. Muhtevasının fazlasıyla geniş olmasından dolayı farklı zamanlarda yapılan farklı tanımlar, bu eksiklikten hiçbir zaman kurtulamayacaktır. Onu her yeni dönem yeniden anlamlandırmak zorunda. Zira hayati önemdedir kültür. Hayati önemde olmasının nedeniyse; medeniyet kurucu özelliğinden kaynaklanır.

Felsefe geleneği, iki dünya savaşı geçirmesine rağmen Almanya'nın kısa süre içinde toparlamasını sağlamıştı. Çalışma ahlakı nedeniyle Japonya, atom bombasına maruz kalmasına rağmen bugün bilim ve teknolojiye dünya markalarının önde gelen ülkesidir. Bilindiği üzere Ankara Savaşı'nda Osmanlı padişahı Yıldırım Beyazıt, Emir Timur'a yenilmiş ve esir düşmüştür. Bu yüzden dağılan ve artık toparlanması imkânsız görülen Osmanlı'yı Sultan Çelebi Mehmet, Türklerin devlet felsefelerine dayanarak âdeta yeniden kurar.

Edebiyat geleneği ayrıca düşünce geleneğidir. Türk musikisi, minyatürü, haddi, ebrusu, sim sirması, mimarisi kısaca tüm sanat dallarımız, edebiyat geleneğimizden beslenir. Süleymaniye Camii'n ihtişamında biraz da Fuzuli, Baki, Kanuni Sultan Süleyman divanlarının izleri yok mudur? Dede Efendi'nin bestelerinde Nedim, Şeyh Galip, Sultan III. Selim divanlarının tonlarına rastlanmaz mı?

Türk edebiyatı tarihinde Kahramanmaraş'ımızın da inkar edilemez güçte, sağlam bir yeri vardır. Düşüncelerimiz, duygularımız, azmimiz, diğerkamılığımız türkü olmuş havalanmış, şiir olmuş dillerde dolaşmış, masal olmuş rüyalarımıza eşlik etmiştir. O yüzden çok şükür korkumuz yok; 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerinden sonra sırtımızı kadim kültürümüze, tarihimize, edebiyatımıza verip hızlıca toparlanacak, geleceğimize yepyeni pencereler açacağız.

Fırat GÖRGEL
Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Başkanı

**KAHRAMANMARAŞ
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
KÜLTÜR-SANAT VE ŞEHİR DERGİSİ**

Kasım - Aralık 2024
Sayı: 23 Yerel Süreli

Büyükşehir Belediyesi Adına İmtiyaz Sahibi
Fırat Görgel

Yazı İşleri Müdürü
Duran Doğan

Editör
Ömer Yalçınova
Elif Naz Baykuş

Tasarım ve Uygulama
Ali Şenocak

Kapak Tasarım
Ali Şenocak

Kapak Fotoğrafı
Bahtiyar Yokuşu, İsa Terli

Son Okuma
Sevgi Korkut

ISSN: 2718-0662

Baskı
Akbaba İletişim Matbaa

Baskı Adresi
Akbaba İletişim Matbaa Basım Yayın
Tanıtım Eğitim Danışmanlık ve Anket Hizmetleri
Şazibey Mah. 2. Sk. Hisar Apt. No:10/A
Onikişubat / KAHRAMANMARAŞ
Tel: (0344) 235 40 02 - 0532 517 62 24
akbabailetisim46@hotmail.com

Sertifika No
40581

Sosyal Medya
instagram - twitter - facebook
@evelahirdergisi

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi
İsmetpaşa Mahâllesi Azerbaycan Bulvarı, No: 25
Dulkadiroğlu / Kahramanmaraş

Dergide yer verilen yazı ve fotoğrafların
hukuki sorumluluğu ürün sahibine aittir.

İÇİNDE

04

TARİHE ÇIKANLAR

İbrahim Kanadıkırık

08

AHISKA BİR GÜL İDİ, GİTTİ!

Prof. Dr. Rıdvan Canım

12

ÇOCUKLUĞUMUN MARAŞ'I

Necip Evlice

18

ŞEHİR KONUŞMALARI

Söyleşi: Ömer Yalçınova

24

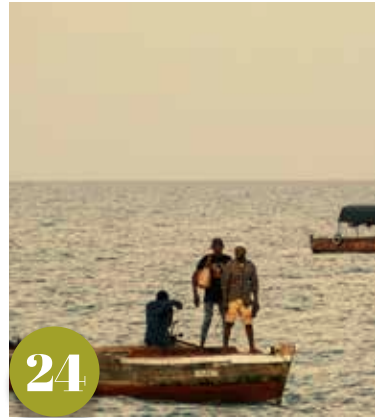
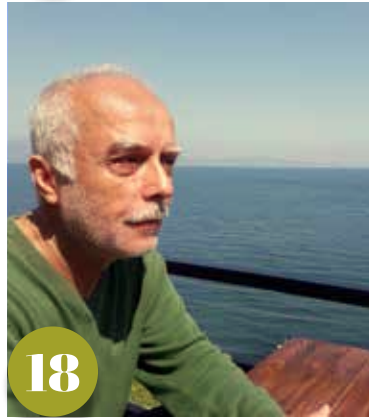
DÜNYA KÜÇÜK

Betül Güngör

26

ŞEHRİN VE NEHRİN İLİŞKİSİ: CEYHAN VE KAHRAMANMARAŞ

İbrahim Gökburun

EKİLER

32

MARAŞ'TA BİR GÜN

Zeynep Arkan

52

MARAŞ'TA BİR AN

Arzu Özaydın

56

KAHRAMANMARAŞ'IN TURİZM STRATEJİSİ NASIL OLMALI?

Murat Yarım

74

MARAŞ'TA KİTAP

Söyleşi: Ömer Yalçınova

78

LEZZETİN MEKÂNI

Betül Aslantürk

86

KÜLTÜR SANAT ETKİNLİK

İBRAHİM KANADIKIRIK

Müftü Ali Efendi, Şazi Bey ve Müftü Mustafa Efendi Türbesi (Şazi Bey Camii)

MARAŞ MÜFTÜSÜ KANADIKIRIKZÂDE MUSTAFA EFENDİ

Maraş'ın ulema ailelerinden olan Kanadıkırıklar yetiştirdiği çok sayıda müftü ile meşhurdur. Ailenin şehirdeki tarihi, kurucu atası olan Ali Efendi'nin Yavuz Sultan Selim tarafından Mısır'dan Maraş'a 1518'de müftü olarak tayin edilmesiyle başlar.

Şehrin sûbaşısı Şazi tarafından yaptırılan "Şazi Bey Camii" ve "fetvahanesi" Müftü Ali Efendi ve soyundan gelenlerin müftülük merkezi olur. Çocuklarının ölümü üzerine "kolum kanadım kırıldı" ifadesini kullanması "Kanadıkırık Hoca" diye, soyundan gelenlerin de "Kanadıkırıkzâdeler" diye anılmasını sağlar. Müftü Ali Efendi'nin mezarı Şazibey Camii avlusundadır. 4 asır boyu çok sayıda müftü yetiştiren ailenin müftüleri içinde Müftü Ali Efendi (16.asır), Çınarkurutan Mehmed Efendi (19.asır) ve Koca Müftü Mustafa Efendi (19-20.asır) meşhurlardır.

Kanadıkırıkzâde Müftü Mustafa Efendi (Büyük Müftü, Koca Müftü) (1825-1919)

Ailenin en meşhur ve en son müftüsüdür. II.Mahmud devrinde 1825'te Maraş'ta doğdu. Babası Müftü Ahmed Efendi'dir. İlk tahsilini Maraş'ta tamamladıktan sonra medrese tahsili için Kayseri'ye gitti. Kayseri'de Hacı Dursun Efendi, İnhanzâde Âlim ve Ağırnasî Mesud Efendilerden tahsil yaparak icazetnamesini aldı. (Alparslan, 2009:113) Oradan yüksek medrese tahsili için İstanbul'a gitti. Tahsilini tamamlayıp, Maraş'a döndü.

1876'da Maraş Temyiz Azalığına, 1885'te Maraş Müftülüğüne atanır. 12 Ekim 1900 tarihli bir Berât-ı Hümayûn'a göre de; Şazi Bey Medresesi Vakfının tüm işleri ve medrese müderrisliğinin ¾'ü kendisine verilmiştir. (Kanadıkırık, 2018:275)

1885-1909 arası 24 yıl Maraş müftüsü olarak vazife yapar. Maraş'ta "II. Abdulhamid Devri'nin Son" ve "II. MeşrutiyetDevri'nin ilk müftüsü"dür. Müftülükteki şöhreti İstanbul'a II. Abdulhamid'e kadar ulaşmış olup merhum Yaşar Alparslan Hocanın ifadesiyle "19.asrın en büyük müftüsüdür". Fetvaları "Meşihat Arşivlerinde" bir tez oluşturacak hacimdedir. Meşihat-ı İslâmiye Dosyası kaydına göre 4.rütbeden Nişân-ı Osmanî ile Mûsıla-i Sahn ve Süleymanîye rütbelerine sahiptir. (Alparslan, 2011:47-48)

1909'da Mutasarrıf Hayri Bey aleyhinde meydana gelen nümayişte dahil olduğu/ engel olmadığı gerekçesiyle ve Divân-ı Harb-i Örfî kararı ile 85 yaşlarında emekliye sevk edildi. Ulu Camii'nde verdiği vaazda bu nümayişe engel olmak istediği, ancak halkı teskin etmeyi başaramadığı kayıt-

lıdır. (Bağdadlılar, 1974:19) Bu gelişme II. Abdulhamid dönemi taşra ricalinin tasfiye adımlarından biri olarak değerlendirilir.

Evliliğini Kayseri Pınarbaşı-Uzunyayla bölgesine yerleşmiş olan ve medreseden arkadaşı bulunan bir Kabartay'ın kız kardeşi Hatice Hanımla gerçekleştirir. Oğlu Mehmed Abdulkerim Efendi müderris olmuş, I. Dünya Savaşı'nda yüzbaşı rütbesiyle Medine Savunmasında Fahreddin Paşa'nın emrinde bulunmuş ve 1917'de Hicaz'da İngilizlerle girdikleri bir çarpışmada şehid olmuştur. (Doğan, 2014:87)

Maraş Müftüsü Hafız Ali Görgel, Milli Mücadele Kahramanı İlyas Efendizâde Rafet Efendi ile halefi Maraş Müftüsü Tekerekzâde Mehmed Tefik Efendi'nin de ders aldığı Müftü Mustafa Efendi 1919 yılında 94 yaşlarında vefat eder. (Kanadıkırık, 2018:275)

Vefatında Maraş İngiliz işgali altında olup, cenazesi Maraşlıyı çok derinden üzer ve mahşerî bir kalabalık toplanır. İngiliz işgal kuvvetleri komutanı Max Andrio; *"Maraşlının bu ölüme aşırı üzüntüsü beni çok derinden etkiledi. Taşındığım sıfatımdan çekinmeseydim Maraş'ta bayrağı yarıya indirtirdim" dediği rivayet edilir. Kendisine İngilizler kastedilerek, "Hocam, bu gavur gider mi?" sorusuna, "Bu gavur gider, Allah'ın izniyle onun yerine gelecek gavuru da gönderirsiniz"* diyerek, İngilizlerin gidip, Fransızların geleceğini ve onların da Maraşlı tarafından gönderileceğini manen işaret ettiği meşhurdur. (Kanadıkırık, 2022:113)

Kayseri'deki tahsili sırasında hocasının onun suallerine cevap verebilmek için gece geç vakitlere kadar oturup kitap okuduğu meşhurdur.

Mustafa Efendi Şeyh Adil Mezarlığındaki aile kabristanına defnedilir ve 1960'lara kadar orada kalır. O yıllarda aile mezarının bulunduğu yer yol açma çalışmaları sebebiyle istimlak edilince mezarı Osmanlıca mezar taşıyla birlikte Şazi Bey Camii'ne taşınır. (Kanadıkırık, 2018:276)

İlmi, fazileti, kerameti ve saygınlığı ile tanınan Müftü Mustafa Efendi'ye ait meşhur hatıralardan birkaç tanesi şöyledir:

Kayseri'de Hocasıyla Helalleşmesi
Kayseri'deki tahsili sırasında hocasının onun suallerine cevap verebilmek için gece geç vakitlere kadar oturup kitap okuduğu meşhurdur. Tahsilinin sonunda icazetnamesini alır ve helâllik dileyerek hocasının elini öper. Hocası;

"Oğlum hakkım helâl olsun, ancak bizim eve git, bir de ablandan helâllik dile, onun senin üzerindeki hakkı benden

çoktur" der. Mustafa Efendi hocasının evine giderek kendini tanıtip *"Hocam sizden de helâllik almamı istedi, ben bir şey anlamadım, üzerimde ne hakkınız olabilir ki?"* dediğinde, kadın;

"Oğul sen geldiğinden beri hocan senin sorularına cevap verebilmek ve mahcup olmamak için geceleri kitap okuyup, ders çalışıyor. Bu yüzden ailesini fazlasıyla ihmal etti. O sebepten benden de helâllik almanı istemiştir" diyerek hakkını helâl eder.

Padişahın Talâk Meselesi

Kayseri'de tahsilini tamamladığında hocası bir tavsiye mektubu yazarak İstanbul'da yeni hocası olacak müderrisin ismini vererek gönderir. Medreseye vardığında hocasını sorar ve bir mesele için saraya gittiği cevabını alır. Ancak hocasının gecikmesi üzerine sarayın yolunu tutar. O günlerde sarayda mühim bir mesele için başta şeyhülislam olmak üzere İstanbul'un bütün ilim çevresi meşveret toplantısı yapmaktadır. Saraya vardığında meşveret meclisine katılma konusundaki ısrarı netice verir ve padişahın huzurundaki mecliste kendine yer bulur. Padişah Abdülmecid veya Abdülaziz'dir.

Çözülme istenen olay ilginçtir: Birkaç gece evvel Padişah hareme çekildiğinde Sultan Hanımla halvet olmak ister. Ancak o, yatısı namazını kılacağını söyleyince padişah yatısının vaktinin geniş olduğunu daha sonra kılması gerektiğini söyler. Sultan namaz kılmakta ısrar edince,

Şazi Bey Camii

Padişah emrine uymazsa *"Kendinden boş olacağını"* söyler. Ancak Sultan Hanım *"Allah'ın emri senin emrinden öncedir"* diyerek yatsıyı kılar. Selam verince de *"Artık senden boş olduğum için aynı odada bulunmam caiz değildir"* deyip haremden ayrılır. Bu durum üzerine şer'an hanımını boşanmış olan Padişah eşinden ayrılmak istememekte ve bir çözüm yolu bulunması için mecliste âlimlerden fetva istemektedir.

Meclisteki âlimler ve şeyhülislâm, Sultan Hanımın ancak şer'an yeni bir evlilik yaptıktan sonra (hülle) tekrar padişahla nikâhlanabileceğini söylemektedirler. Buna gönlü razı olmayan padişah dinen başka bir çıkış yolu aramaktadır. Meseleye vakıf olan Mustafa Efendi görüş belirtmek için müsaade ister. Fakat mecliste bulunan âlimler *"Bu kadar âlim dururken bu işi çözecek sen mi kaldın Kayseri Mollası?"* diyerek azarlamaya kalkarlar. Molla Mustafa'nın *"Bilmiyorsak öğretirsiniz, bilmiyorsanız öğretiriz"* şeklindeki cevabı üzerine padişah ön sıraya gelmesini söyleyerek sözü kendisine bırakır. Molla Mustafa Efendi, sultanın bir perde ardına geçirilip, yatsı namazını yüksek sesle kılmasını ister. Bu istek kabul edilince Sultan

Vefatında Maraş İngiliz işgali altında olup, cenazesi Maraşlıyı çok derinden üzer ve mahşerî bir kalabalık toplanır.

Hanım perdenin ardına geçer. Bu arada orada bulunan ulemeden üç hafızın da dikkatle dinlemelerini ister.

Mustafa Efendi, Sultan Hanımdan yüksek sesle yatsı namazının farzında okuduğu ayetleri aynen okumasını ister. Sultan hanım ilk rekâta *"Tekâsür"* ikinci rekâta *"Felâk"* suresini okur. Ancak *"Tekâsür"* suresinin başındaki *"peltek s"* harfini yanlış okumuş, *"Felâk"* suresinde de anlamı bozacak bir okuma hatası yapmıştır. Bu hata Felâk suresindeki yarattı anlamına gelen *"halaka"* kelimesini *"hı"* (noktalı h harfi) ile okuyacağına *"ha"* (noktasız h harfi) ile okumasıdır. Bu şekildeki *"hala-*

ka" kelimesi *"yarattı"* anlamını bozmakta ve *"tırış etti"* anlamını vermektedir. Aynı yerleri üç defa okutur ve hafızlardan da okumanın yanlış olduğu tasdikini aldıktan sonra meseleyi şöyle çözer;

"Sultan Hanıma küçük yaştan itibaren sarayda ilmihal ve tecvid bilgileri ile gerekli ezberlerin öğretildiği, bu sebeple kıraatte hata yapmaması gerektiği, bu hataları avamdan birisi yapmış olsa tahsil durumunun düşüklüğü sebebiyle bu eksikliğin göz ardı edilebileceği, ancak Sultan Hanımın tahsili sebebiyle bu hatalar kabul edilemeyeceğinden namazı geçerli olmadığı için padişahın da boşama şartının gerçekleşmediğini" söyleyerek meseleyi halleder. Ancak yine de tecdid-i nikâh yapılması gerektiğini bildirir. Sultanı dinlettiği hafızlardan birinin hocası olduğunu da bilahare öğrenir. Bu olay onun tahsili için çok parlak bir başlangıç olur ve hocasının yanında seçkin bir yer edinmesini sağlar.

Rus Çarı'nın Çocuğu Meselesi

Kıvrak zekâsı ve ilmiyle ilgili bir başka hadise Rusya ile ilgilidir. Rus Çarı'nın ölümünden yaklaşık 20 ay sonra çarın eşi bir çocuk doğurur ve çocuğun ölen çara ait olduğunu iddia eder. Ruslar tıbben

böyle bir şeyin mümkün olamayacağını söyleyerek çarîceyi iffetsizlikle suçlarlar. Ancak kadın iddiasında o kadar ısrarcıdır ki, doktorlara başvurmak zorunda kalırlar. Fakat onlar da meseleye tıbbî bir yorum getiremeyince Osmanlı sarayından görüş istenir.

Osmanlı tıp otoritelerinin de çaresiz kalması üzerine Şeyhülislam mesele-nin Maraş Müftüsü Kanadıkırık Mustafa Efendi'ye sorulmasını ister. Zaten padişahın talâk meselesini çözmesi dolayısıyla İstanbul'da tanınan bir zattı. Müftü Mustafa Efendi'ye bir mektupla durum bildirilir. Bu arada müftü efendi iyice yaşlanmış ve gözleri zayıflamıştır. Kâtibi Şakir Efendi'ye kitaplığındaki bir kitabın ilgili bölümünü okutarak şöyle bir cevap yazdırır:

"Ana rahminde ceninin gelişim sürecin-de çok istisnai de olsa gecikme ihtimali olduğunu belirterek, bunun tespitinin yöntemini şöyle tarif eder: Çarın mezarı açıl-sın ve mezarından eye kemiği (başka bir rivayete göre omur kemiklerinden numarasını verdiği bir omur kemiği) çı-karılınsın. Ayrıca rast gele birkaç mezar daha açılarak aynı kemiklerden mükere-

Çocuklarının ölümü üzerine "kolum kanadım kırıldı" ifadesini kullanması "Kanadıkırık Hoca" diye, soyundan gelenlerin de "Kanadıkırıkzâdeler" diye anılmasını sağlar.

rer olarak çıkarılınsın. Çocuğun şahadet parmağından kan alınarak önce diğer kemiklere damlatılınsın. Kan kemiklerin üzerinden akıp gidecektir. Ardından kan çarın kemiğine damlatılınsın. Eğer çocuk çarın değilse kan diğer kemiklerden ol-duğu gibi ondan da akacaktır. Yok, eğer kemik kanı emer ise bilsinler ki çocuk çarındır." diye yazar. Durum Rusya'ya bildirirler. Ruslar bu yöntemi uyguladık-larında kanın diğer kemiklerden aktı-ğını, çarın kemiğinin ise kanı emdiğini hayretle görürler ve çocuğun çara ait

olduğu kesinleşir. Bunun üzerine Ruslar, Osmanlı'ya bir teşekkür mektubuyla bir-likte çeşitli hediyeler gönderirler.

Abdülhamit Han bu şerefin müftü efendiye ait olduğunu bildirerek bir "hattı-hümayun" ile padişahın tuğrasını taşıyan gümüş bir madalya ve sırma işlemeli bir merasim kemerini hediye olarak gönde-rir. Müftü efendi bu merasim kemerini bayramlarda ve hac uğurlamalarında takmayı adet edinir.

Oğlunun Şahadetine Mânâ Âleminde Tanık Olması

I. Dünya Savaşı yıllardır. Oğlu Müderris Mehmed Abdülkerim Efendi yüzbaşı rüt-besiyle Arabistan cephesindedir. Müftü Efendi mutadı olduğu üzere kuşluk vakti Arasa Camii çardağında başında örtü murakabe hâlinde tespih çekmektedir. Birden "Of Mehmed!" diyerek gözyaş-larına boğulur. Bir süre sonra başını kaldırarak "Oğlum Mehmed şimdi şe-hid düştü" der. Bir müddet sonra şehid oğlunun künyesi, cep saati, cüzdanı ve eşyaları gelir. Gelen görevlinin Abdul-kerim Efendi'nin şahadetine ait verdiği tarih ve saat müftü efendinin haber verdiği zamanla aynıdır.

AHISKA BİR CÜL İDİ, CİTTİ!

PROF. DR. RIDVAN CANIM

*Ahıska gül idi gitti
Bir ehl-i dil idi gitti
Söyleyin Sultan Mahmud'a
İstanbul kilidi gitti*

Posof çayının eteklerinden tutarsanız o sizi Kür nehrine ulaştıracaktır.. Biz ona Kura diyoruz aslında.. İşte tam oradan, çok değil 5-6 km. giderseniz Kartalin tepelerinin güney eteklerinde genişçe bir vadiye kurulmuş eski unutulmuş bir ata yurdu karşılayacaktır sizi.. Burası Ahıska'dır.. Yitik bir sevgili, vefasız âşıklarını bekler gibi bekler sizi orada.. Söze nereden ve nasıl başlanır bilemem.. Kabuk bağlamış eski bir "yara"nın adı mı desem, umut mu, hasret mi desem.. Görünen ve anlaşılan o ki şimdilerde dayanılmaz bir yalnızlığın adı olmuş Ahıska.. Gürcüler -kim bilir belki de Ruslar- şimdi ona *Akhal-Tsikhe* diyorlar.. *Ak Kale* demekmiş..

Çok eskilere, taa Hz. Osman devrine kadar giden bir tarihi var bu hüznün.. Kendilerini "Evlâd-ı Fâtihan" olarak tanımlıyorlar Ahıskalılar.. İsrarla ve biraz da gururla, ama derin bir hüznün eşliğinde atalarının Anadolu'dan bu diyarları fethetmek için geldiklerini, o gün bugündür buralarda kaldıklarını söylüyorlar. Ne zamana kadar dersiniz, tâ ki bu topraklar Edirne antlaşmasıyla Ruslara bırakılincaya kadar.. Bir Atabekler ülkesi olan Ahıska'daki son Atabek ailesi, 16 Mart 1921 yılında Türk ordusunun Ardahan'a çe-

kilmesi sırasında 16 kızaklı bir göçle çoluk-cocuk Ahıska'dan bir daha hiç dönmek üzere ayrılarak Ardahan'a gelinceye kadar.. Bir zamanlar anlı şanlı bir Türk yurdu olan Ahıska'dan şimdilerde geriye kalanın şehre girişte karşımıza çıkan Ahıska kalesinden ibaret olacağını nereden bilebilirdik ki..

Tarihte Ahıska Türkleri ya da Meshet Türkleri olarak anılan bu Türk boyu, 1944'lü yıllara gelinceye kadar bugünkü Gürcistan'ın Acar muhtar cumhuriyetinde Meshet sıradağlarının bulunduğu yörelerde ve Türkiye sınırına komşu bölgelerde yaşamaktaydılar.. Kafkas kavimleri içinde dilleri Anadolu Türkçesine en yakın olan Meshet Türkleri, diğer Kafkas kavimleri içinde "Türk" adını alan tek topluluktur.. Bu ismi özellikle kullandılar onlar.. Kuşkusuz bu kimlikle anılmanın ve bilinmenin bedelini de tarih sahnesinde en ağır biçimde ödediler.. Biraz tarih okuyanlarımız Ahıska Türklerinin başına gelen hazin macerayı bilirler.. Anadolu topraklarına en yakın Türk boyu olmanın bedeli idi bu aynı zamanda.. 1926 yılında yapılan nüfus sayımında "Türk" olarak sayıldıklarında 140.000 civarında bir nüfusa sahiptiler. Bu rakam aslında Gürcistan'ın genel nüfusunun yüzde 5'i anlamına geliyordu.. İşte bu topraklarda böylesine önemli bir nüfus potansiyeline sahip Kafkasların bu çileli topluluğu 1944 Kasım'ında topyekün bir sürgünü yaşadılar.. Sürgün.. Etin tırnaktan ayrılması gibi

bir şey.. Aynı kaderi paylaşan Kırım Tatarları gibi.. Kafkaslarda yaşayan Karapapak, Türkmen, Hemşin, Karacay, Balkar ve Çeçen-İnguşlar gibi.. Yediden yetmişe yüzbinlerce masum insan Sovyetler Birliği'nin kuş uçmaz kervan geçmez bozkırlarına kovuldular.. Gerekece son derece masumdu oysa..!

Onları yaklaşan Alman tehlikesinden korumak..! Ama tarih de buna şahittir ki en büyük suçları Anadolu'ya çok yakın olmaları..! Gittikleri coğrafyalarda insan olma onurunu zedeleyen, insanlık dışı yaşama şartlarının onları beklediğini bilemediler.. Kafkasya'nın bu Türk ve Müslüman halkları, Kafkas kartalı Şeyh Şamil'in torunları artık Ukrayna'da, Kazakistan'da, Özbekistan'da, Kırgızistan'da velhasıl Sovyetlerin en uçra köşelerinde, güya sınıfsız Sovyet toplumunun adı sanı tarihe karışmış toplulukları oldular.. Gittikleri yerlerde itelenip kakıldılar, dışlandılar, hakaretlere maruz kaldılar, insanlık dışı şartlarda hayatlarını sürdürmek zorunda bırakıldılar.. Yahudiler ve Ermeniler gibi onların bir diasporası da yoktu üstelik.. Onlar da zaten insandan sayılmadıklarını çoktan anlamışlardı.. Acılarını kimselere açamadılar.. Belki yıllarca birbirlerine sarılıp gizli gizli ağladılar.. Kimisi anasını kaybetti, kimisi oğlunu.. Kimisi babasından haber alamadan yabancı diyarlarda ölüp gitti, kimisinin kardeşleri gerçek kimliklerini kaybedip "mankurt" oldular..

**Ahıska Türklerinin
üzerine ısrarla
vurgu yaptıkları bir
konu var. Yalnızlık.
Kimsesizlik duygusu
bu insanların iliklerine
kadar işlemiş. Her
bakımdan yalnızlık
ve kimsesizlik.**

Vitrinleri neredeyse boşalmış, raflarında üç beş parça temel ihtiyaçlardan başka bir şey bulunmayan savaş artığı bir görünüm sergileyen çarşılarında bir yürek yangınıyla dolaştık Ahıska'nın.. İşsiz güçsüz insanların boş boş dolaştıkları bir Gürcü şehri şimdilerde Ahıska.. Ya bizimkiler diyeceksiniz tabii ki.. Sürgünden dönen sadece 5-6 aile yaşıyormuş şimdilerde Ahıska şehir merkezinde.. Ahıskalıların çoğu köylerde yaşıyorlarmış.. Bu ailelerden Alaattin Halilof ailesiyle tanıştık.. Babalarının sürgünde olduğu Özbekistan'ın Semerkand şehrinde doğmuş Alaattin Bey.. Aile, Ahıska'ya dönmek üzere Özbekistan'dan ayrılıp önce Azerbaycan'a, ardından baba-dede vatani Ahıska'ya gelmişler.. Dönüşte bir

kardeşi de Çeçenistan'a gitmiş.. Gidiş o gidiş bir daha da görüşmemişler..

Ahıska'da Ermeni, Yahudi, Rus ve çok az sayıda da olsa Türklerden oluşan karmaşık bir yapı var. Özellikle Ermeniler buraya 1828 Osmanlı-Rus savaşlarından sonra Kars ve Erzurum civarından getirilerek iskân edilmişler. Çoğu gayet güzel Türkçe konuşabiliyor.. Misafirliğimiz esnasında Alaattin Bey ve Hanımının eli ayağı birbirine dolaşiyor.. Ne yapacaklarını, bize nasıl ikramda bulunacaklarını bilemiyorlar.. Çay diyorlar, kahve diyorlar, yemek diyorlar ama biz de anlıyoruz ki bu güzel insanların gönülleri kadar mutfakları zengin değil.. Dar bir sokağa bakan bir teneke ba-

rakayı bakkal dükkanı yapmış Alaattin Bey.. İki kişinin bile içine aynı anda giremeyeceği bir ekmek teknesi.. Bir öğretmen maaşının yaklaşık 25 dolar civarında olduğunu söylersem gerisini siz düşünün artık.. Daha çok tarımla uğraşıyor Ahıskalılar.. Toprağı olan ekip-dikiyor, bazıları da hayvancılıkla uğraşıyor.. Sanayi mi? Rusya'nın neresinde kalmış ki burada olsun..! Tarımla uğraşanlar daha çok Ermeniler ve Azeriler iken, Gürcüler daha çok bilim ve sanat dallarında çalışıyorlar.. Yani birinci sınıf işler.. Ressamlık, müzisyenlik gibi.. Tabii devlet dairelerinde yöneticilik, askerlik, doktorluk gibi seçkin meslekler de onlar için.. Kültür, sanat, edebiyat ve siyaset hep Gürcüler için..

Ahıska Türklerinin üzerine ısrarla vurgu yaptıkları bir konu var.. Yalnızlık.. Kimsesizlik duygusu bu insanların iliklerine kadar işlemiş.. Her bakımdan yalnızlık ve kimsesizlik.. Düğün yok, bayram yok, tanıdık yok.. Kendi vatanlarında yalnızlığı paylaşıyor bu 5-6 aile.. Bir zamanlar buralardan 200.000 kişiyle gitmek, ama sonra geriye 20.000 kişiyle bile dönememek.. Alaattin Bey, çocuklarının yetiştiğini, evlenme zamanlarının geldiğini söylerken gözleri doluyor. Bu sadece fakirlik değil tabii.. "Kiminle evlendirelim" deyip döküyor yıllardır içinde biriken acıları ortaya.. Ermeniyle mi? Gürcüyle mi? Rusla mı? Çocuklarımızı kiminle evlendirelim..?

Vitrinleri neredeyse boşalmış, raflarında üç beş parça temel ihtiyaçlardan başka bir şey bulunmayan savaş artığı bir görünüm sergileyen çarşılarında bir yürek yangınıyla dolaştık Ahıska'nın.

Onlarla evlendireceksek buralara daha niçin döndük diyor gözlerimizin içine bakarak.. Bakışlarımız önümüze düşüyor ister istemez.. Kültürel kimliğin ne durumda olduğu malum.. Duyarlılıklar eskisinden çok daha sağlam.. Beklentiler fazla.. Türkiye hâlâ büyük bir umut kapısı onlar için.. İsmi bile yetiyor.. Bir de inanç meselesi var tabii.. Yokluyorum, sonuçta derin bir "yara"ya daha bilmeden tuz bastığımı çok geç anlıyorum.. Ahıska Kalesi'nde müze hâline getirilen eski camide iki kişiyle bayram namazı kıldık diyor Alaattin Bey.. İki kişi.. İşte yalnızlığın bir başka boyutu.. Ezan yok.. Cami yok.. Mescit yok.. Bir zamanlar şehrin en güzel camii imiş Ahmediye Camii.. Kalede okunan bu ezanları belki Şeyh Şamil bile duyarmış.. Ama şimdilerde bu kalenin bedenlerinde acı acı baykuşlar ötüyor.. Rus mu yoksa Gürcü mü, ne olduğu bilinmeyen bir isim kalmış geriye Ahıska'dan.. Evet; *"Ahıska bir gül idi gitti"*..

Ahıska'nın bir başka mahallesinde 1944 dramını bizzat yaşayan nur yüzlü iki insan Etem Dede ile Pamuk Nine'yi ziyaret etmeyi unutmuyoruz.. Korkunun iliklerine işlediği bu insanlar bizi biraz tedirgin karşılamış olsalar da çabucak sahipleniyorlar.. Küçük odalarının duvarında bir Özbek kilimi.. Diğer tarafta kocaman bir Mahzun Kırmızıgül poster.. Sormaya fırsat kalmadan anlatmaya başlıyor

Pamuk Nine.. Gözleri dolu dolu.. Bir tek tavuğumuzu bile yanımıza alamadık diyor.. 13 yaşında imiş o zaman.. Hayvanlar gibi vagonlara doldurdular bizi diyor.. 1 ay süren bir tren yolculuğu.. Yolda çoğu açlıktan ve soğuktan öldü, diyor.. Trenin durduğu istasyonlarda bize sadece bir tek şey soruyorlardı, "içeride ölü var mı?" Ölülerimize bir mezarı bile çok gördü bunlar derken yaşadığı acıları bir kez daha bütün tazeliğiyle yaşıyor Pamuk Nine..

Balkan Türklerinin yaşadığı acılar geliyor gözlerimin önüne.. Ne çileli bir milletmişiz Allah'ım.. Ve Türkiye bu insanlar için bitmez tükenmez bir umut kaynağı hâlâ.. Evin en güzel köşesindeki tele-

vizyonlarından her akşam Türkiye'yi bu umutla izliyorlar ve Türkiye özlemlerini ancak böyle bastırabiliyorlar Ahıska'lılar.. Pamuk Nine'den ayrılış hayli zor oluyor.. Yaşlı bedeninden belli belirsiz bir ses çıkıyor ayrılırken: "Yavrum, bana Türkiye'den bir Mevlit kitabı gönderin, ne olursunuz," diyor.. Yüreğimiz kanıyor..

Bu acılar yurduna bir daha ne zaman yolumuz düşer bilmem.. Ama görüp yaşadıklarımız bunlardı Ahıska'da.. Kür ırmağı boyunca uzanıp Tiflis'e doğru giden yolda ilerlerken kulağımızda Pamuk Nine'nin acılarla dolu hüznü türküleri çınılıyordu..

Hoşça kal acılar yurdu.. Karabağ'ın kardeşi hoşça kal..

19-3-1979

[Handwritten signature]

HER YERE YÜRÜYÜP GİDERDİK - II

NECİP EVLİCE

Ortaokul son sınıfa doğru geldiğimizde, yavaş yavaş siyasi olaylar, ayrışmalar, tartışmalar, çatışmalar, kavgalar yaşamaya başlamıştı. Öğretmenlerimizin farklı siyasi görüşlerden olduklarını bilirdik. Kendi siyasal tercihlerine göre davranır, inandıkları ideolojiye yönlendirmeye çalışırlardı. Kitap okuma tavsiyeleri de hep bu yönde olurdu. Bir gün derste, fen bilgisi öğretmenimiz, herkese kitap okuyup okumadığını, okuyorsa ne okuduğunu sormuştu sırayla. Çok az kitap okuyan ve daha çok sağcı kitaplar okuyanlarla karşılaştığı için biraz kızmakla beraber, şöyle dediğini hatırlıyorum: “Okuyun kardeşim, okuyun da ne okursanız okuyun. Ancak okuyarak adam olursunuz.”

Oturduğumuz mahalle, merkeze yakın olduğu için, günde birkaç kez Sokakbaşı'ndan geçerek Kıbrıs Meydanı'na, Ulu Camii civarına uğrayıp geldiğimiz olurdu. O yıllarda duyduğum bir laf hep aklımda kalmıştır: “Sokakbaşı'nda bir yalan söyledim, Çarşıbaşı'na gidince kendim de inandım.” Maraş'ta bu laf âdeta atasözü gibi olmuştur. Halkın yalan söylemeye eğiliminden öte söylentinin hızla yayılmasını, yani bugünkü ifadeyle manipülasyon yapılmasını, kamuoyunu yönlendirmeyi anlatan bir sözdü.

Sokakbaşı, çok geniş bir meydan olmakla birlikte, batı köylerinden gelen insanların oyalandığı, alışveriş yaptığı, yiye içtiği, traş olduğu bir bölgeydi. Hemen aşağısında Andırın Garajı vardı. Andırın'a ve batı köylerine bu garajdan araçlar kalkardı. Sonraki yıllarda bu garajın hemen altına Maraş için çok büyük

sayılabilecek bir yeni Hal Binası yapılmıştı. O Hal Binası, uzun yıllar Maraş'a hizmet etti. Çok sonraları, yıkılarak yerine Kültürpark adıyla bir şeyler yapıldı ama çok da işe yarar şeyler olmadı sanırım.

Yetmişli yıllarda Kahramanmaraş'ın en modern caddelerinden birisi Trabzon caddesiydi. Hükümet Binası ve Adliye de bu cadde üzerindeydi. Bu caddenin bir tarafında sıralanan apartmanlar hem 8-10 kat yüksekliğinde, hem de çok modern yapıları. Maraş için “apartman dairesinde yaşamak” tabirine karşılık geliyordu. Genel anlamdaki konutlar için bir olumsuzluk olduğunda “sanki apartman dairesi mi burası” gibi ifadeler kullanıldığını hatırlıyorum. Apartman dairesinde yaşamak bir statü göstergesiydi. Bir katlı, iki katlı evlerde yaşamakla bu yüksek katlı apartman dairelerinde yaşamak kuşkusuz birbirinden çok farklıydı. Bu dairelerin bir farkı daha vardı; o da kaloriferli olmalarıydı. Apartman dairesine taşınmak, sobayı bırakıp kalorifere geçmek demekti. Trabzon caddesinin devamında kurulan Bahçelievler mahallesi de Maraş'ın o yıllardaki en modern ve zengin sınıfının yaşadığı bölge olarak göze çarpıyordu.

Ortaokul bitip Kahramanmaraş lisesine başladığımda, mağaza açan büyük dayım Almanya'ya gitmiş, Hızır atölyesinde çalışan dayım onun yerine mağazaya geçmişti. Böylelikle biz de boş zamanlarımızı mağazada çalışarak geçirmeye başlamıştık. Belediye Pasajı'nda bu mağaza, her türden insanın geldiği, birçok

şeyin satıldığı bir mağazaydı. Buralarda vakit geçirmek, sosyal statüsü yüksek olan insanlarla muhatap olmak anlamına geliyordu. Mağazalardaki davranış şekillerinin nasıl geliştiğini ve nerelere dayandığını hep merak ederdim. Reklamların etkisinin çok büyük olduğunu daha o yıllarda gözlemlemiştim. Ben köyden gelen bir çocuktum, dükkân ortamız da köyden gelen birisiydi. Köyden gelen müşterilerimize ısrarla reklamlarda adı sıkça geçen yabancı marka bir gazozu ikram etmeye çok büyük gayret gösteriyorduk. Sanırım bununla şöyle demek isteniyorduk: “Bak sana en çok reklamı yapılan çok değerli bir gazoz ikram ediyoruz.”

Maraş hızla büyümeye ve çevresindeki zeytinlikler yok olup yapılaşmaya başlamıştı. Liseye başladığım 1976 yılında, Dumlupınar Mahallesi'nden Karacaoğlan Mahallesi'ne, Almanyadaki dayımın ve annemin gönderdiği paralarla alınan bir dönüm arsanın içine yapılan iki katlı evin üst katına taşınmıştık. İlk taşındığımızda evde şebeke suyu yoktu. Yakındaki Kocabeğli pınarından su taşırdık el arabalarıyla. Evin alt katı henüz yapılmamıştı. Penceresi, kapısı, elektriği, suyu filan yoktu. Karacaoğlan Mahallesi'nden Bahçelievler'deki Maraş Lisesi'ne yürüyerek gidip geliyordum. Aynı yıl köydeki kardeşlerime bakan anneannem vefat edince, kız kardeşlerimi de, dedemi de Maraş'a getirdik. Ev çok kalabalıklaştığı için, iki kız kardeşimle, henüz inşaat halindeki alt kata yerleştik. Pencerelelere, kapılara naylonlar çektik.

Lisede sınıf arkadaşlarımla, 23 Nisan 1976.

Lise mezuniyet, Tohum piyasası.

Derme çatma bu evde bir yıldan fazla zor şartlarda yaşadık. Bir yıl sonra annem Almanya'dan döndü ve biz de alınan arsa üzerine tek katlı bir ev yaptık. Bu evde çok uzun zaman kalamadan, üniversite için Ankara'ya gittim.

Bu yıllarda Maraş'ın merkezi gerçekten diğer Anadolu şehirlerinde de olduğu gibi işgal altındaydı. Daha çok insan şehre gelip yerleştikçe, taşıtlar arttıkça, âdeta hareket edilemeyecek yoğunluklar yaşanıyordu. Özellikle Cumhuriyet döneminde yaşanan gelişmeler ve kentleşme şehirlerin merkezlerinin işgal edilmesine sebep olmuştu. Sonraki yıllarda zaman

zaman şehir merkezleri yıkılarak genişletilmeye çalışıldı. Maraş'taki bu çalışmalarından birisi de Belediye Pasajı'nın yıkılmasıydı. Ayrıca 12 Eylül'den sonra Ulu Camii'n hemen önünde yer alan diğer işgal yapılarıyla beraber iki katlı taş belediye binası da yıkılmış, orada da çok geniş bir meydan ortaya çıkarılmıştı. Meydan iyiydi de, o simgesel taş yapı korunabilseydi keşke.

Lise yıllarım boyunca kalabalık bir arkadaş grubumuz vardı. Bu arkadaşlarla sıkı sıkı Boğazkesen caddesindeki küçük hasır iskemleleriyle meşhur, Ali Rıza amcanın işlettiği "Halis Çayevi"nde buluşurduk

**Maraşlıcılık değil
ama Maraşlılık,
Üstad Necip Fazıl'da
olduğu gibi Üstad
Nuri Pakdil'de de
derin bir anlam ve
övünç kaynağına
dönüşmüştür.**

akşamları. Burda sadece çay bulunurdu. Belki oralet, tarçın filan da olurdu ama ben hep çay içerdim. İçeri doğru derinliği olan dar bir dükkandı burası. Genellikle sırtımızı duvara yaslayarak otururduk. Dipte, ocağın karşı köşesinde, sadece 45'lik çalabilen eski bir pikap vardı. Başta Orhan Gencebay, Ferdi Tayfur, Müslüm Gürses olmak üzere, dönemin popüler, daha doğru bir ifadeyle popüler arabesk sanatçılarının tüm 45'likleri mevcuttu. Gençlik; Orhancı, Ferdici, Müslümcü olarak bölünmüştü ama bu bölünme kavga getirmiyordu. Ali Rıza amca kimin ne dinlediğini bilir, herkesin çayevine geliş sırasına göre dinleyeceği 45'likleri sıraya koyar ve o sıra karıştırılmadan çalınmaya devam ederdi.

Maraş Lisesinde geleneksel olarak her yıl öğrenciler arasında bir şiir yarışması düzenlenirmiş. Bir arkadaşımınla birlikte birer şiir yazarak bu yarışmaya katıldık.

Lisede okuduğum yetmişli yıllarda, ülkede yaşanan hızlı değişim hemen hepimizi bir biçimde etkiliyordu. Sözelimi hepimiz İspanyol paça pantolon, dar kesimli geniş yakalı gömlekler diktirip giyyorduk. Hemen hepimiz saçlarımızı kulaklarımızı kapatacak şekilde uzatıyorduk. Yerel halk, bunları hoş karşılamasa da, modanın ve rol modellerinin etkisi ile bu dediklerim yaygın biçimde yapılıyordu. O yıllarda bir yaz günü, bütün şehirde şöyle bir tatsızlık yaşandı: Markası eline alan insanlar yakaladıkları uzun saçlı gençlerin saçlarını kesmeye başladılar. Epesice patırtı kütürtü çıktı ama büyümeden duruldu olaylar. Ve arkasından herkesi saran bir "parka" modası başladı. Hemen herkesin iyi kötü bir haki renkli parkası mutlaka olurdu.

Lise, sınıf arkadaşlarımla.

Bu yıllar, tüm Türkiye'de olduğu gibi, Maraş'ta da ayrışmanın, kamplaşmanın, siyasal çatışmaların alıp başına gittiği yıllardı. Okullarda boykotlar, kavgalar oluyordu. Bir yandan güzel şeyler de oluyordu. Bütün bu olumsuzluklara rağmen, zaman zaman öğretmen ve öğrencilerle pikniklere gider güzel zamanlar geçirirdik. Lise yıllarımda kısa bir dönem uzun boyumdan dolayı okulun basketbol takımında da oynamışlığım oldu.

Maraş Lisesinde geleneksel olarak her yıl öğrenciler arasında bir şiir yarışması düzenlenirmiş. Bir arkadaşımınla birlikte birer şiir yazarak bu yarışmaya katıldık.

Benim şiirime mansiyon ödülü verilmişti. Dersimize girmese de iyi bir edebiyatçı olduğunu bildiğimiz Edebiyat Öğretmeni Mustafa Atatanır, Yahya Kemal'in Eğil Dağlar isimli deneme kitabını imzalayıp mansiyon ödülü olarak törenle vermişti. Bu olayı duyan ve o yıllarda İmam-Hatip Lisesinde okuyan Duran Boz, bir biçimde bana ulaştı ve "Şiir yazıyormuşsun, biz de edebiyat çalışmaları yapıyoruz. Haftalık Işık gazetesinde sanat edebiyat sayfası düzenliyoruz.

Geçen yıl yayınlanan Kelam Dergisini bu sene yeniden ikinci dönem olarak çıkaracağız. Mehmet Nalbant yönetecek dergiyi.

Birlikte çalışabiliriz.” diye beni davet etti. Böylelikle, hem Maraş’taki sanat edebiyatla uğraşan insanları hem de daha önce Ankara’ya, İstanbul’a giden ve yazı çalışmalarını oralarda sürdüren arkadaşları tanımış oldum. Ali Karaçalı’yı, Kamil Aydoğan’ı, Osman Nalbant’ı, Mustafa Sarıççek’i, Şaban Özdemir’i bu vesileyle tanıdım. Bu arkadaşların her Maraş’a gelişinde mutlaka bir yerlerde buluşur onların uzun sohbetlerini dinlerdik. Bu edebiyat çalışmalarını yaparken biz gençlere en çok destek veren Ahmet Soğancıoğlu ağabeyi de anmadan geçemem.

Nuri Pakdil ile yakın arkadaşlıkları olan Şeref Turhan da çalışmalarımıza her anlamda destek verirdi.

Bir grup genç insan, her ne kadar bu kavgaların çatışmaların dışında kalmış olsak da, her ne kadar sanatla, şiirle ve edebiyatla uğraşıyor olsak da, başka şehirlerde de bizim gibi insanların olduğunu bilsek de, ülkenin genel olumsuz gidişine etki edecek sayıda ve güçte değildik. Bu çalışmaların içinde olmam, o dönemde yayımlanan dergi ve kitapları yakından tanıma-mı sağladı. Nuri Pakdil’in çıkardığı Edebiyat’ı, Sezai Karakoç’un çıkardığı

Diriliş’i ve Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Akif İnan ve arkadaşlarının çıkardığı Maver’a’yı ve bu insanların yayımladıkları kitapları bu çalışmalar vesilesiyle yakından tanıma ve okuma imkânı buldum. Bunlar da benim için hayatım boyunca önemini hep hissettiğim ciddi kazanımlardı.

Yaptığımız yerel çalışmaları Ankara’da yayımladığı Edebiyat dergisiyle destekleyen Rahmetli Üstad Nuri Pakdil’i, bir grup arkadaşla, lisenin bittiği yıl yaz aylarında, İstanbul’a kadar gidip, evinde ziyaret ederek tanımamız da hayatımın dönüm noktalarından biridir. Maraşlılık değil ama Maraşlılık, Üstad Necip Fazıl’da olduğu gibi Üstad Nuri Pakdil’de de derin bir anlam ve övünç kaynağına dönüşmüştür.

**Cumhuriyet
döneminde yaşanan
gelişmeler ve
kentleşme şehirlerin
merkezlerinin işgal
edilmesine sebep
olmuştu.**

Şeref Turhan, Nuri Pakdil. Necip Evlice Arşivinden.

Muzafer Ramazanoğlu ve Lise son öğrenciler piknikte.

Ülkenin genel olumsuz gidişatı, başka bazı şehirlerle beraber 1978 yılında "Maraş Olayları" gibi trajik bir talihsizliği yaşamamıza sebep olmuştu. Bu olaylar, yüzlerce insanın canından olmasına, yine yüzlerce insanın mahkemelerde cezalar alarak hayatlarının altüst olmasına sebep olmuştu. Şehirde, günlerce süren âdeta bir iç savaş yaşanmıştı ve büyük yıkım olmuştu. Okul arkadaşlarımızı ve yakınlarımızı kaybetmiştik. Maraş olayları öncesinde, her köşe başında milli piyango bileti satan özel kıyafetli ve şapkallı insanların çokluğu dikkatimizi çekmişti. Bu durumun normal olmadığını olaylar olmadan önce tartışmıştık arkadaşlarla. Yıllar sonra Maraş olayları ile ilgili yayımlanan resmî raporlarda

**Maraş olaylarından
altı ay sonra okul
bitmişti ve ben 1979
yılı Eylül ayında
üniversite için
Ankara'nın yolunu
tutacaktım.**

bu milli piyango satıcılarının olayları planlayan ve provoke edenler olduğu açık seçik yer aldı.

Maraş olaylarından altı ay sonra okul bitmişti ve ben 1979 yılı Eylül ayında üniversite için Ankara'nın yolunu tutacaktım. Ankara Üniversitesi DTCF'de okula başladıktan tam bir yıl sonra, 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi gerçekleşecek ve o güne kadar yaşanan tüm olaylar, boykotlar, kurtarılmış bölgeler, adam öldürmeler, patlayan bombalar bir gecede son bulacaktı. Şaşmamak elde değildi kuşkusuz.

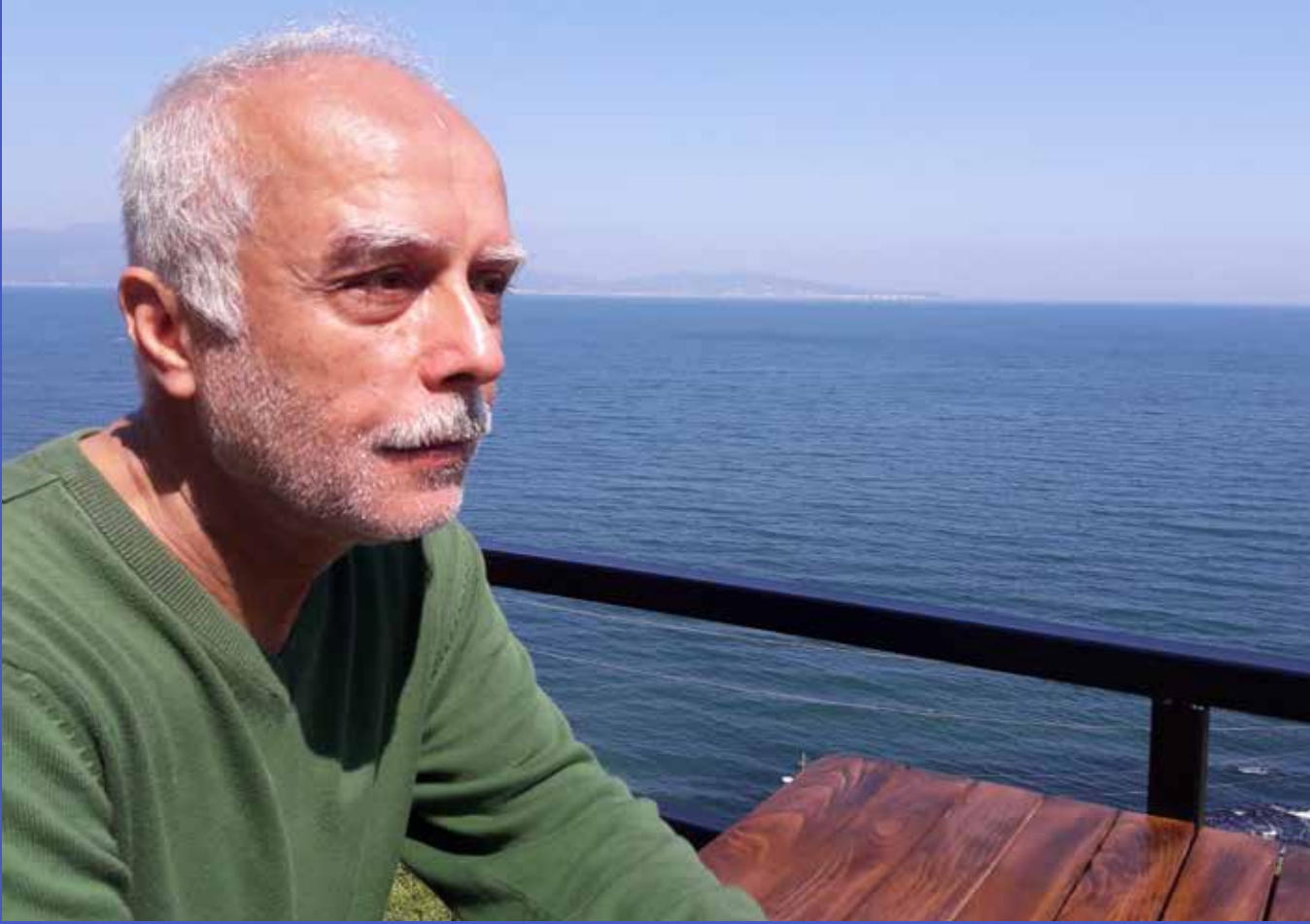
Şimdi dönüp geriye bakınca, Maraş'ta geçen topu topu 6 yıllık hayatım boyunca, ne çok şey yaşadığımı, nelerle mücadele ettiğimi, neleri anlatıp neleri anlatmayacağım konusunda çok bocaladığımı bu yazı vesilesiyle anladım. Hem çocukluğumun geçtiği köylerde, hem de ortaokul lise yıllarımda Maraş'ta kazandığım deneyimler, tanıdığım insanlar, yaşadığım iyi kötü olaylar; hayatımın ana ekseninin oluşmasına ve güçlükler karşısında gösterdiğim dayanıklılığa büyük katkı sağlamışlardır. Minnet duygularım bakidir.

Lise mezuniyet, Tohum pıyesi.

Babannem ve kızkardeşlerim.

ALİ K. METİN:

"ŞEHİR SOSYO-KÜLTÜREL BİR ATMOSFERDİR"

SÖYLEŞİ: ÖMER YALÇINOVA

Bir sohbetimizden hatırlıyorum; şehir-kent ayrımına farklı bir yaklaşımınız olmuştu. Şehrin daha modern, kentin ise ona kıyasla daha klasik yapıda olduğunu söylemişsiniz. İsterseniz buradan başlayalım. Bu konuyu biraz açar mısınız?

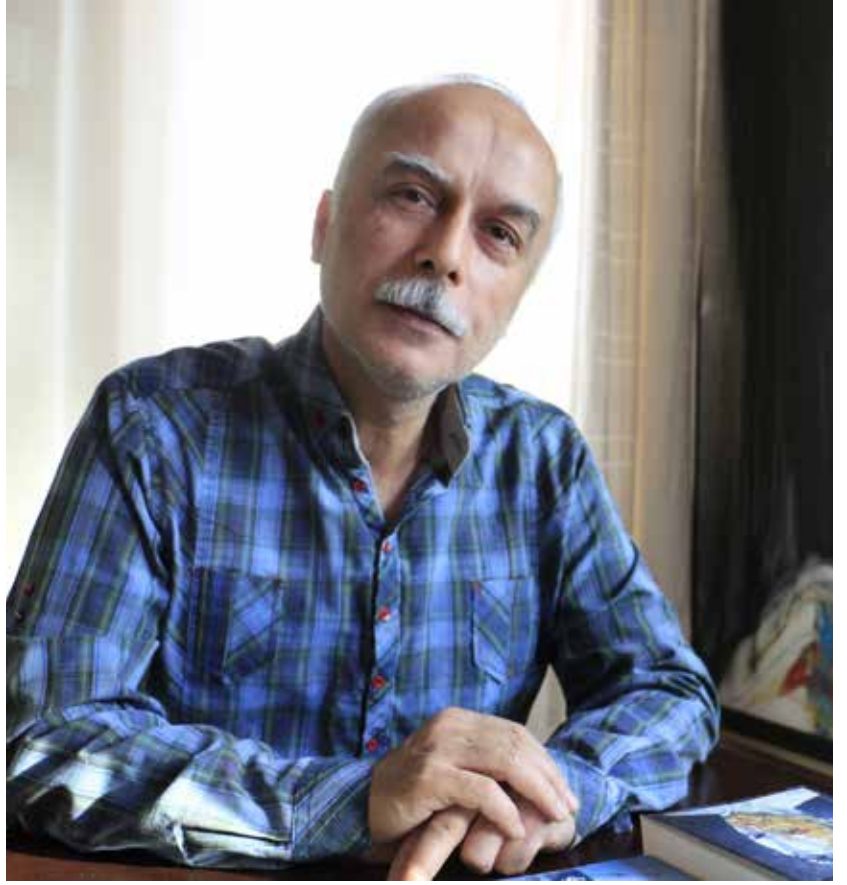
Sevgili Ömer, doğrusu nerede, ne zaman bu konuyu konuştuğumuzu hatırlamıyorum, lakin söylediklerin beni biraz şaşırttı. Neden dersen; öncelikle şehir ve kent ayrımı gibi kavramsal temeli olmayan ayrımlar üzerinden bir jargon geliştirmek, bana göre kıymet-i harbiyesi olmayan enti püften şeyler. Şehir ya da kent, ne fark eder? Burada kelimelerin bizatihi ayırt edici bir içeriğe sahip olduğu kanaatinde değilim. Ne ki muhafa-

zakâr ve seküler kesimler arasındaki cari kültürel, zihinsel farklılaşmaların kelime seçimlerine kadar sirayet ettiğini bugün bile çok rahatlıkla görebiliyoruz. Tabii ki katı bir ayrıştırma takıntısından söz etmek doğru olmaz. Yaşanan hayat dilci bağnazlıkları bir şekilde törpülüyor. Muhafazakarlar bugün ne kadar kent sözcüğünü kullanıyorsa, sekülerlerin de o kadar şehir sözcüğünü kullandıklarını görmek mümkün. Bununla beraber, ben dil alışkanlığından değil, daha çok verdiği tını ve sestten dolayı şehir sözcüğünü kullanmayı “kent”e tercih ediyorum. Diğer taraftan şehir sözcüğünün sosyal ve kültürel hayatımız içinde derin denebilecek bir tarihi var, çağrışımsal bir üstünlüğü var.

Kent sözcüğü de bizimdir, yeri geldiğinde seve seve kullanırsınız, ama şehir sözcüğünün Türkçeye, dilimize çok yakıştığı göz ardı edilsin istemem.

Senin modern-klasik ayrımı etrafında açmamı istediğin noktaya dönecek olursak, şehir-kent ayrımını âdeta tözselleştirmeye çalışan değerlendirmelere zaman zaman tanıklık ettiğim ve tartışmalara katıldığım olmuştur. Söz konusu değerlendirmelerde şahsen en çok yadırgadığım, şehir olgusunu İslam medeniyetiyle özdeşleştirme eğilimleridir. Bunda Turgut Cansever’i, Saadettin Ökten’i yanlış anlamadan kaynaklanan bazı etkilerin olduğunu sanıyorum. Oysa burada din önemli olmakla beraber, değişimin asıl kaynağı ve belirleyici-

Şehir ve kent
ayrımı gibi
kavramsal temeli
olmayan ayrımlar
üzerinden
bir jargon
geliştirmek, bana
göre kıymet-i
harbiyesi olmayan
enti püften şeyler.

si modernleşmedir. Sanayileşme ve modernleşme süreçleriyle birlikte şehirlerin mekânsal dinamikleri, dolayısıyla hem ruhu hem de gövdesi değişmeye başlamıştır. Modernleşmeyle birlikte şehirler, iktisadi dünyanın egemenliği altında evrimleşerek yapısal nitelikteki kimlik değişimlerine maruz kalmıştır. Eğer zorlamayla da olsa bir şehir-kent ayrımı yapacak olursak -tamamen dilimize Cumhuriyet dönemiyle birlikte girmiş olmasına bakarak- kent sözcüğünü modern dönemlerin şehirleri için kullanmayı tercih ederim. Buradan bakıldığında bazı şehirlerimizin kentleşmeye hâlâ direndiğini, bazılarının kentleşerek şehir kimliğini çokça kaybettiğini, bazılarının ise melez bir hüviyet kazanarak şehir-kent ya da kent-şehirlere dönüştüğünü söylemek mümkün.

Ömer, farkında olmadığım bir yanlış anlaşılmayı bu soruyla düzeltme fırsatı verdin, sağol. Cevabım umarım yeterince açık ve anlaşılır olmuştur.

Şiir-şehir veya şiir-mekân ilişkisine dair neler söylersiniz? Var mı böyle bir olgu?

Tabii ki var. Hatta aksini pek düşünemiyorum bile. Belki sorudaki şiir ifadesinin yerine şairi koyarak bu ilişkiyi daha doğru ve kapsayıcı bir bağlama taşımak gerekir. Şair, her halükarda şehir veya mekânın "içinden" dünyaya bakan bir öznedir çünkü. Şehir/mekân doğrudan şiirin konusu olsa da olmasa da nihayetinde şairin soluduğu sosyo-kültürel bir atmosferdir. Şairin öznelliğinin ve muhayyilesinin beslendiği bir aura özelliği taşır. Şehir veya mekânın ruh hallerimiz üzerindeki etkilerini fark etmek için kendini dinlemek, kendine bakmak bile yeter. Bu etki, çok

farklı şekillerde tecrübe edilmektedir şüphesiz. Kimi hallerde kendiliğinden yani maruz kaldığımız bir etkiden bahsedebiliriz. Bunun için insanlar yaşadıkları şehirlere benzer denmiştir; şehir insanı, insan(lar) da şehri kendine benzetir anlamında. Kimi hallerde ise daha faal bir etkilenme tarzından bahsetmek gerekir. Yani bakmak yetmez, görmek gerekmektedir. Neye bakacağına, nasıl bakacağına dair bir tutum, dikkat sahibi olmalıdır. Şehirler dokunarak ve teneffüs ederek okudumuz bir metin gibidir. Bazen bu okumalar iç sesimizle sürdürdüğümüz bir konuşmaya dönüşür. Şehirlerle kurduğumuz ilişki nereden baktığımıza, zihin veya ruhumuzun dünyaya ne kadar açık olduğuna göre değişir. Ayrıca şehir dediğimizde sadece fiziksel, mimari yapıları, yerleşim alanlarını kastetmiyoruz. Şehirler; tarihi derin-

liğiyle, meydanlarıyla, camileri, ibadethaneleri, müzeleri ve parklarıyla, trafiğiyle, gösterileriyle, alışveriş ve eğlenme alanlarıyla, kültürel ortamlarıyla, dost meclisleriyle, kâh çok sesliliği kâh dinginliğiyle, bütün tezatları ve zenginlikleriyle bize dokunan, bizi eyleyen, çekip çeviren, muhayyilemizi beslediği nispette bizdeki yeri ve kıymeti canlı kalan bir hayat tarzıyla mücessemidir.

Fakat beni çok rahatsız eden, muhafazakar şair yazarlarımızın her nedense çok sevdiği "şiiir gibi şehirler" tarzında hamasi ifadeler serdetmekten hoşlanmadığımı parantez arasında söylemek isterim. Bu türden değerlendirmelerin modern şiirle uzaktan yakından alakası olmadığını düşünüyorum. Divan şiirine bakarken estetikten başka kriteri olmayanlar, modern şiiri de hala aynı bakış açısıyla ele almak-

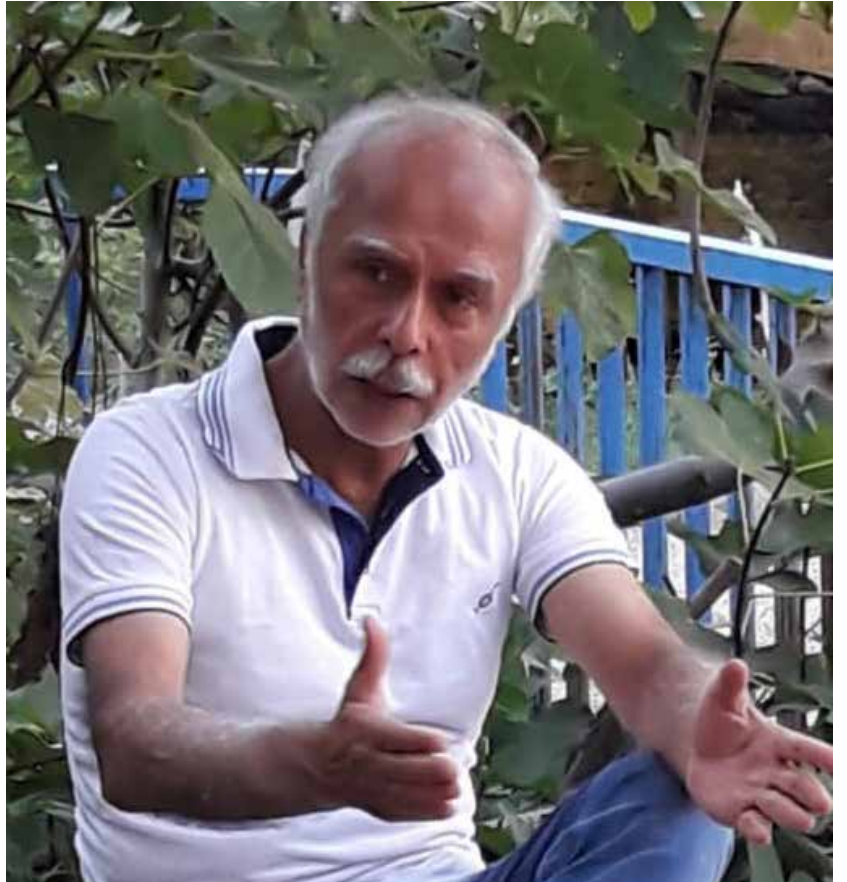
ta, bu cehaleti şiir-şehir anolojisi ya da kurgusu üzerinden sergilemeye maalesef devam etmektedirler. Şairlerimizin böyle bir tuzağa düşmeleri karşısında eyvah diyorum. Kültürel muhafazakarlığın şiirdeki eğlenceli ve bulaşıcı bir tezahürüdür bu. Şehrin ontolojisini şiirin, şairin ontolojisi ile aynılaştırmayı veya ilişkilendirmeyi hayal etmek sadece boş bir iyimserlik değil, poetik bir aymazlıktır da.

Ali K. Metin şiirinde mekânın yeri nedir? Mekân Ali K. Metin şiiri için tetikleyici bir unsur mudur?

Bir önceki soruya verdiğim cevap, haliyle kendi şiirimi de kapsayan bir çerçeveye sahip. Fakat mekânın belirleyiciliği elbette şiirden şiire, şairden şaire değişkenlik gösterecektir. Burada öncelikle şu ayrımı yapmakta fayda var: Mekânın bizatihi kendisini şiire konu veya izlek edinmek ile poetik özne üzerindeki "belirlenimleri" birbirinden

çok başka konular. Benim şiirimde ve poetik halitâm içinde mekânlara yönelik tematik, izleksel bir ilgi bugüne kadar hiç olmadı. Şiir tecessüsümde böyle bir yönseme söz konusu değil. Modern şiirimiz içinde bunun Yahya Kemal, İlhan Berk, Necatigil, Sezai Karakoç gibi önemli örneklerinin olduğunu yeri gelmişken belirtmiş olalım. Senin sorunda kastettiğini ise burada "belirlenimler" diye tarif ettiğim meseleye matuf şekilde anlıyorum. Buradan hareketle, mekânın ya da şehrin şiirim üzerindeki etkisi dönemsel olarak farklılıklar göstermiştir diyebilirim. İlkın *Sürgün* ve *Atlas*, ardından *Bir Yangın Tenhası* olmak üzere ilk dönem şiirlerimde, şehir realitesi şiirimin tam anlamıyla göbeğindeydi. Buradaki şiirlerimde yoğun şekilde görülebilen çatışma, uyumsuzluk, bunaltı ve gerilimli ruh hâlleri, şehir hayatının benim iç dünyamdaki yansımalarından başka bir şey değildir.

**Şehrin ontolojisini
şiirin, şairin
ontolojisi ile
aynılaştırmayı
veya
ilişkilendirmeyi
hayal etmek
sadece boş
bir iyimserlik
değil, poetik bir
aymazlıktır da.**

İnsanlar
yaşadıkları
şehirlere
benzer
denmiştir;
şehir insanı,
insan(lar) da
şehri kendine
benzetir
anlamında.

Tabii bu gerilimin vukuunda gençlik psikolojisi ve varoluş problematiği şehir hayatıyla birlikte başat rol oynamaktadır. Dolayısıyla şehir, şiirime doğrudan varoluşsal bir tehdit, bir tezat olarak girmiştir. Şiirimdeki yenilgi ve mücadele izleklerinin arkasında şehir realitesiyle somutlaşan modern dünya ve buna direnmeye çalışan şair-özneyi görmek zor olmamalı. Sonraki şiirlerimde şehir realitesi etkisini yine devam ettirecektir, fakat tetikleyici, vurucu, şok edici bir etkiden ziyade, daha dolaylı düzeye taşınmış, poetik-öznenin zihinsel kontrolüyle filtrelenmiş ve dönüştürülmüş bir etkiden söz edebilirim.

“Benim şehrim” dediğiniz şehirler hangisidir? Ve neden orası?

Zor bir soru. Şehirlerimize haksızlık etmek istemem doğrusu. Ama ihtişamıyla büyüleyen ya da karakteristik özelliğiyle nev-i şahsına münhasır diye gördüğüm şehirleri sayabilirim.

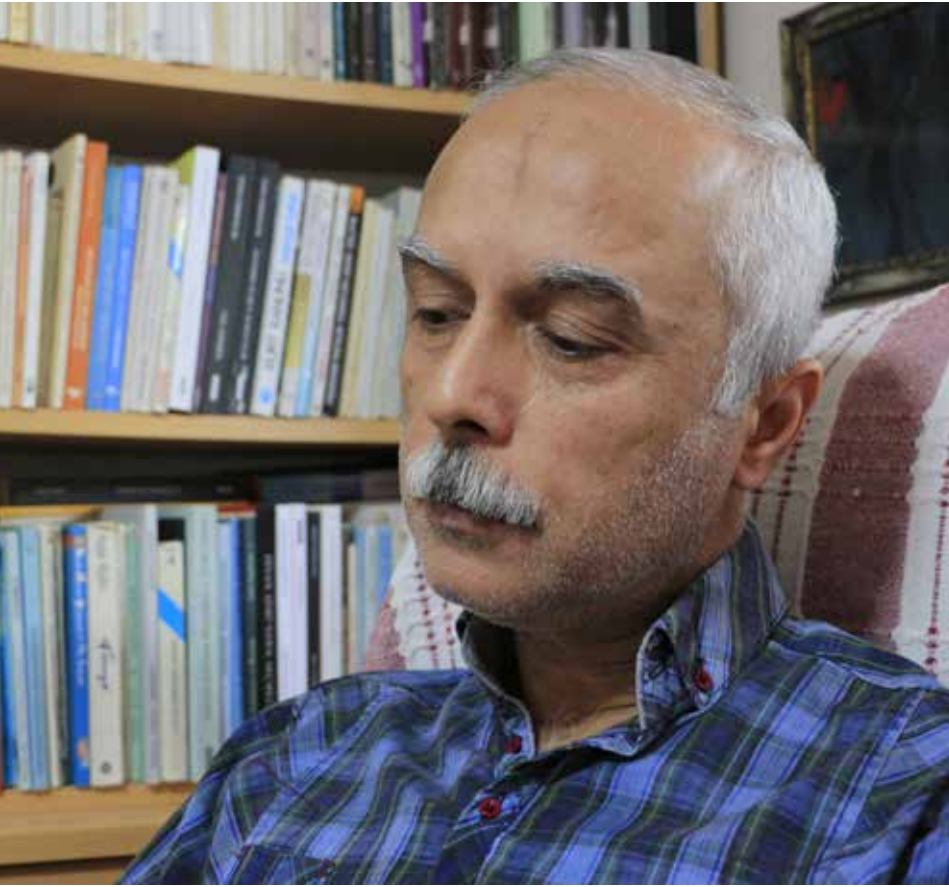
İstanbul tek kelimeyle büyüleyici. Âdeta medeniyetin tabiatla harka bir sentezi. Tarihin ve şimdinin bütün koordinatlarıyla cisimleştiği bir şehir. Bursa büyüleyici sayılmaz ama gerek tarihiyle gerek de sosyal hayatıyla dolu dolu, kanlı canlı bir şehir. Trabzon, son 15-16 yıl içerisinde değişmediyse modern şehirciliğin güzel örneklerinden biri. Karadeniz’in güzelliğini de dinginliğini de şehrin ruhunda ve gövdesinde taşıyor. Amasya, umuyorum hâlâ bozulmamış, otantik bir Osmanlı şehri olmaya devam ediyordur. Kars’ı, yalın, dingin, o kadar da otantik bir şehir olarak hatırlıyorum. Diyarbakır, tarihi surları, camileri, kiliseleri, meydanlarıyla derin bir medeniyet ruhunu aksettiriyor. Van, kalesi, gölü, ihtiyatlı modernliği ve insanlık manzaralarıyla Türkiye’nin Doğulu bir vitrini. Bilecik, silueti ve Şeyh Edebalısı-

le bana münzevi, asil, içli bir şehir imajı verir. Yaşadığım şehir Ankara, kültürü, siyaseti ve sosyal hayatıyla Türkiye’nin nabzını hissettiren bir şehirdir. Bizi ayrıntılara boğmayan ama hayatın nirengi noktalarını verebilen, romantizme mesafeli, devletin gölgesinden çıkamamış, her şeyin nispeten birbiriyle kesişme hâlinde olduğu, birden fazla şeyi bir arada görüp yaşama imkânı vermesiyle insancıl, şehrin ruhuyla zamanın ruhu arasındaki mesafeyi hissedilmeyecek kadar azaltan bir şehir olarak Ankara’yı görüyor, duyumsuyorum.

Bir şehri şehir yapan ana unsurlar sizce nelerdir?

Şehir fantezilerini bir kenara koyup şu gerçeği önce önümüze koymak lazım: Modern zamanlarla birlikte şehirler ülkenin büyük ölçüde ekonomik çarkını döndürmeye başlamıştır. Sanayii ekonomisinden ve hizmet

**Şehirlerimiz,
şehirlileşme
yeteneğinden
ve gayretinden
yoksun
olanların
elinde, ruhsuz
ve kimliksiz
yaratıklara
dönüşecektir.**

sektöründen bağımsız bir şehir tahayyülü geliştirmek absürt olur. Ama şehirlerin sadece bu çarkın içinde kalması çok ciddi bir soruna işaret eder. Şehir, esasen insanoğlu için ontolojik bir imkân, bir zemin demektir. Sosyal ve kültürel hayat sayesinde bireyleşmenin, daha doğru ifadeyle manevi inkişafın ortamını sağlar. Bu da ancak bir şehir kültürünün yaratılmasıyla realize edilebilir. Böylelikle günlük hayatın normlarından sosyal ve kültürel hayatın inkişafına kadar kolektif bir insicam, insicam değilse bile bir nitelik ortaya koyma söz konusu olacaktır. Şehir-medeniyet ilişkisinin özünde de zaten bu hususiyet vardır. Şehir kültürünü dolayısıyla kolektif ruh ve aklın inşasını gerçekleştiremeyen şehirler, çatışmanın, yabancılaşmanın, sosyal ve mekânsal anlamda karmaşanın, çirkinleşmenin, rant mücadelelerinin

esiri olacaktır. Şehirlerimiz, şehirlileşme yeteneğinden ve gayretinden yoksun olanların elinde, ruhsuz ve kimliksiz yaratıklara dönüşecektir.

Kahramanmaraş'a defalarca geldiğinizi biliyorum. Kahramanmaraş'ta sizin dikkatinizi neler çekti?

Memuriyete 1981'de Kahramanmaraş'ta başladım, araya giren üniversite ve askerlik yılları hariç 4 yıla yakın bir süre ikâmet ettim. 1981'in Kasım ayında Maraş'ı ilk gördüğümde şaşırışmışım; zihnimde yer etmiş, bize söz edilmiş doğu şehirlerinden çok farklı bir şehirle karşılaşmışım. Tabii bu tamamen Türkiye'nin mahrumiyetle özdeşleştirdiğimiz doğusunu, o yıllar ne kadar yanlış tanıdığımızı, yanlış algılar içinde olduğumuzu gösteriyordu. Neyse ki Maraş'ı görünce hiç de öyle değilmiş dedim. Orta büyüklükte, sosyal hayatın, ticaretin gayet canlı olduğu, 3-4 kitapçısıyla

ihtiyaçlarıma yetiyecek bir şehirdi gördüğüm. Kapalı Çarşı'yı ve Maraş Kalesi'nde sohbet etmeyi çok sevdim. Ulu Camii ve çevredeki irili ufaklı tarihi camiiler şehre bir maneviyat serpiştirir gibiydi. En dikkatimi çeken şeylerden biri, çarşafalı kadınlar ve şalvarlı erkekler oldu. Nakliye yapan atlı arabalarla üç tekerli motosikletlerin yoğunluğu yine hayli dikkatimi çekmişti. Zihnimdeki doğu imgesi doğal olarak bu kıyafetler ve nakliye araçlarıyla bütünleşti. Sıra sıra Kelle Paça çorbacıları bana biraz enteresan gelmişti. Paça çorbasını Maraş'ın lokantalarında sevdim. Bir de Türk köylüsünün misafirperverliğini ve yüce gönüllülüğünü, memuriyetim sayesinde ilk defa Maraş köylerinde gördüm.

Maraş'taki yıllarım, benim için sosyal ve kültürel bir keşif süreciydi. Şimdiki Maraş, o Maraş mıdır, kim bilir.

TÜRK ÇAYINA, ZANZİBAR KARANFİLİ ATMAK

BETÜL GÜNGÖR

*"Önce ellerinde İncil,
Sonra omuzlarında tüfekle geldiler.
Evleri, ekinleri bizim olan topraklara
Uzak ülkelerin uğursuz insanları...
Ne hakla geldiler anam,
Ne hakla geldiler?"*

Afrika'nın kara yazısı olan sömürgeci-
liği, daha iyi anlatan bir şiir bulama-
dım dünya literatüründe. Afrika'nın
tasasının bile Anadolu'ya düşmesi
mi daha derin, Afrikalıların bile yıllar
sonra farkına varabildiği haliyle, o
dramın anlatılması mı?

Ne zaman yolum bu kıtaya düşse, Ab-
durrahim Karakoç'un bu şiiri döner
durur beynimde.

Yanımdan geçen koca tekerlekli arazi
araçlarını, haç amblemlı yelekleri giy-
miş sarışın insanları gördükçe;

*"Adaletsiz medeniyetin babası
Ölçüsü menfaat olan*

Beyaz insan." derim, yüksek sesle. An-
larlar mı bilmem. Sevmiyorum, onların
anlayacağı dilden konuşmayı.

Afrika, tarihi boyunca bütün insanlığın
yardımına koştu da; bütün bir insanlık
Afrika'ya çare olamadı. Sömürgeci-
rin sayesinde, acının, yoksulluğun, ölü-
mün kıtası olarak anıldı. Oysa, oralar
bildiğiniz gibi değil. Güzel, bereketli,
yeşil, denize kıyısı olan, zengin kay-
naklara, eğitilmiş insanlara sahip bir

Afrika da var. Görmek istenirse...

Tanzanya ve Tazmanyada birbirine çok
karıştırılan iki yer. Biri Afrika'nın sahil
ülkesi diğeri Avustralya'da bir ada.
Ben size, Tanzanya'da bulunan Zan-
zibar'dan bahsedeceğim.

Hint Okyanusu'nun turkuaz sularının
kıyısında, ismi Farsça 'siyahların sahili'
anlamına gelen yarı bağımsız bir ülke.
Çok detaylı gezemedim ama uzun süre
kalan arkadaşlardan edindiğim bilgi-
lerle, kendi gözlemlerimi harmanlayıp
anlatmak istedim.

Zanzibar, 46 adadan oluşuyor. Karasal
bütünlük olmadan yönetilen ülkeler,
hep ilgimi çekmiştir.

**Güzel, bereketli, yeşil,
denize kıyısı olan, zengin
kaynaklara, eğitilmiş
insanlara sahip bir Afrika
da var. Görmek istenirse...**

Birkaç büyük ve meşhur adası var. Unguja, Pembe, Mafia ve Latham, bunlardan bazıları. Turistik bir ülke. Ama yerli halka turizm gelirinden pek de pay kalmıyor.

Stone Town bölgesi zamanın durduğu, çok sayıda tarihi yapının görülebileceği bir yer. Çok sayıda İslam eseri de var. Çünkü nüfusunun çoğunluğu Müslüman. Yüz yılı aşkın bir süre sultanlıkla yönetilmiş. Doğu Afrika'nın en büyük köle ticareti merkezlerinden biri olarak, büyük acılar çekmiş. Halkı halen, emeğiyle hayatta kalma mücadelesi veriyor.

Sahili ve kumsalının yanı sıra, baharat turizmiyle de popüler. Batılıların birçoğu buraya Baharat Adası diyor. Dünyanın karanfil ihtiyacının tamamına yakını Zanzibar karşılıyor. Karabiber, chia tohumu gibi birçok baharat geleneksel yöntemlerle, özellikle Zanzibarlı kadınların elleriyle üretiliyor.

Karanfilin hikâyesi, sömürgecilik tarihinin özeti gibi. Bu baharatın kökeni aslında, Endonezya. Oradaki, yanardağ

eteklerinde yetiştiriliyor. 17. yüzyıla az kişi biliyor ve gizemli bir lezzet olarak kalıyor. Fakat, Hollandalılar kolonileşince, Endonezya karanfilinin tadı aynı kalsa da, hikâyesi acılaşmaya başlıyor. Sömürgeciler, güzelim karanfil ağaçlarını birer birer söktürüyor. Halka karanfil ekmesini yasaklıyor. Sadece Hollandalı sömürge baronları ekebiliyor. Ve yalnızca bin ton ihraç ediyor. Geri kalanı yakılıyor ya da denize döktürülüyor. Amaç, karanfilin az bulunan bir bitki olarak kalması ve değerinin artması. Karanfil, o zamanlar altın fiyatlarıyla yarışıyor. Diğer sömürge ülkeleri de bu paydan faydalanmak istiyor. Karanfil ağacının tohumlarını, gizlice Endonezya dışına kaçırıyorlar. Karanfil, Zanzibar kralı, Sultan Seyyid Said'e de tüccarlar tarafından ikram ediliyor, sultan karanfili beğenip, yetiştirilmesi talimatı veriyor.

Ülkenin gidişatı değişiyor. Kölelik de bu kazanma hırsına bağlı olarak artıyor.

Zanzibar'a Pembe Ada, hâlen karanfil ticaretinde dünya lideri. Ülkede karanfil sembolünü işlemelerde, posta pullarında görebiliyorsunuz.

Baharatlı ada ülkesinde, yemek seçmek zorunda kalmazsınız. Özellikle, mandazi size yabancı gelmeyecek. Batılıların donutlarına benzetilse de alakası yok. Mandazi denen en geleneksel Zanzibar yiyeceğinin, pişiden farkı yok. Biraz daha tatlısı. O da bazı yerlerde içine Hindistan cevizi sütü konmasından kaynaklı.

Türkiye'den STK'ların çok sayıda camisi, yetimhanesi ve benzer yerleşkeleri var. Bize aşına bir ülke, aramızda gönülden gönüle bir köprü kurulmuş.

Sömürgeciler, güzelim karanfil ağaçlarını birer birer söktürüyor. Halka karanfil ekmesini yasaklıyor. Sadece Hollandalı sömürge baronları ekebiliyor.

ŞEHRİN VE
NEHRİN İLİŞKİSİ:

CEYHAN VE KAHRAMANMARAŞ

İBRAHİM GÖKBURUN

Kahramanmaraş; şehir merkezine 11 km mesafede yer almasına rağmen yakın bir döneme kadar Ceyhan Nehri'ne neden bu kadar uzak kaldı?

Su kaynakları bakımından oldukça zengin bir coğrafyada yer alan Kahramanmaraş; akarsuları, çayları ve gölleriyle geçmişten günümüze farklı kültürlerin yaşam alanı olmuştur. Yaşamın kaynağı su, aynı zamanda medeniyetlerin kaynağıdır. Çünkü tarih boyunca insanlar, su kaynakları çevresine yerleşmiştir. Göl ve akarsu kıyıları, delta lar, taşkın ovaları insanlar tarafından yurt tutulmuştur. Şehirler ve uygarlıklar buralarda kurulmuştur. Anadolu ve Mezopotamya kültür havzalarının buluştuğu önemli bir lokasyonda yer alan Kahramanmaraş; aynı zamanda Ceyhan, Seyhan ve Fırat Nehri havzalarının büyük bir kısmını kapsamaktadır. Bu nehirler içinde Ceyhan, Kahramanmaraş için ayrı bir önem arz etmektedir. Türkiye'nin en önemli akarsularından biri olan Ceyhan Nehri Havzası'nın yüzde 60'ı Kahramanmaraş il sınırlarında yer alır. Şehirler suya yakın yerlerde kurulur ama Maraş, Ceyhan'dan, sudan biraz uzaklaşmış.

Çukurova ile bütünleşen Ceyhan Nehri'nin ana kaynakları Kahramanmaraş'ta bulunmaktadır. Ancak yakın bir döneme kadar Ceyhan Nehri ve Kahramanmaraş şehrinin ilişkisi yok denecek kadar sınırlıdır.

Ceyhan Nehri'nin ilk kaynağı Güneydoğu Toros Dağları'nın bir parçası olan Nurhak Dağı'nda bulunan Söğüt Köyü'nden yeryü-

züne çıkar. Elbistan'ın kuzeyindeki su kaynaklarını toplayarak ilçe merkezinden geçip vadiler aşarak Kahramanmaraş'a ulaşan Ceyhan Nehri; Çukurova'da geniş bir delta oluşturarak İskenderun Körfezi'nde Akdeniz'e dökülür. Aksu Çayı, Tekir Çayı, Zeytin Çayı, Fırnız Çayı, Mağara Gözü, Hurman Çayı, Bertiz Çayı, Körsulu Çayı ve Savrun Çayı gibi 33 farklı su kaynağı Ceyhan'ı beslenmektedir.

Toplam 509 km uzunlukta bir akış güzergahını takip eden Ceyhan Nehri; Kahramanmaraş ilinde derin vadilerin içinden akıp gider. Bu durum yüzyıllarca Ceyhan Nehri ve Kahramanmaraş şehrinin ilişkisini sınırlamıştır. Şehrin insanı, 2000'li yıllara kadar bir türlü Ceyhan ile tanışmamıştır. Sadece nehir kıyısında bulunan kırsal yerleşmeler, Ceyhan Nehri ile sınırlı bir ilişki kurabilmiştir. Buna karşılık Elbistan ilçesi, Ceyhan Nehri ile derin bir dostluk kurmuştur. Bu dostluk, Elbistan'ın coğrafi ortamının sağladığı hususi şartlar neticesinde gelişmiştir. Çünkü Ceyhan'ın ana kaynaklarından biri olan Pınarbaşı, Elbistan'ın 3 km Güneydoğusunda ilçenin nirengi noktasını oluşturmaktadır. Elbistan'ın en önemli destinasyon alanı olan ilçenin can damarı Pınarbaşı'nda aynı zamanda küçük bir gölet bulunmaktadır. Geçmişten günümüze önemli bir mesire alanı olarak Pınarbaşı, farklı sosyal aktivitelerin mekânı

olmuştur. Belki de bu yüzden nehrin adı, Elbistan'da Pınarbaşı olarak da bilinmektedir. Çukurova'nın bereketli tarım arazilerinin can suyu olan Ceyhan ile Elbistan gibi derin ilişkiler kuran Adana halkı, Ceyhan adında müstakil bir ilçe kurmuştur.

Kahramanmaraş; şehir merkezine 11 km mesafede yer almasına rağmen yakın bir döneme kadar Ceyhan Nehri'ne neden bu kadar uzak kaldı? Nehirle neden Adana ve Elbistan gibi bir dostluk kuramadı. Dostluk; tanışma, tanıma, bilme ve karşılıklı güven duygusuyla kurulur. Kahramanmaraş il merkezinde yaşayanlar, yüzyıllardır Ceyhan Nehri ile tanışma imkânı bulamamıştır. Tanışma imkânı bulanlar ise nehrin Kahramanmaraş güzergahında, derin vadileri döverek öfkeyle akıp giden suyun hırçın tavrından dolayı yakınlık kuramamıştır. Şehrin ve nehrin ilişkisi hep mesafeli kalmıştır. Nehrin ve şehrin aradaki mesafeyi

---

**Çukurova ile bütünleşen
Ceyhan Nehri'nin
ana kaynakları
Kahramanmaraş'ta
bulunmaktadır. Ancak
yakın bir döneme
kadar Ceyhan Nehri ve
Kahramanmaraş şehrinin
ilişkisi yok denecek
kadar sınırlıdır.**

---

açan derin vadiler üzerinde kurulan Menzelet Barajı, Kılavuzlu Barajı ve Sır Barajı çevresinde hayata geçirilen mesire alanları, parklar ve cam teras Kahramanmaraş ile Ceyhan Nehri arasında kısa sürede büyük bir bağ oluşturmayı başarmıştır.

Ceyhan Nehri üzerinde ikisi doğal göl, 16 baraj gölü olmak üzere toplam 18 göl bulunmaktadır. Barajlar

için son derece elverişli olan Ceyhan Nehri ile aynı adı taşıyan vadi üzerinde birçok baraj kurulmuştur. Nehrin kaynağından denize doğru sırasıyla Sarsap, Kandil, Sarıgözel, Hacıninoğlu, Menzelet, Kılavuzlu, Sır, Berke, Aslantaş barajları sıralanmaktadır. Bu barajlardan Onikişubat ilçe sınırlarında yer alan Menzelet, Kılavuzlu, Sır barajları Kahramanmaraş şehri ile Ceyhan Nehri arasındaki ilişkiyi kısa sürede dostluğa dönüştürmüştür.

Kuzeyden güneye doğru Menzelet, Kılavuzlu, Sır şeklinde sıralanan bu barajlar arasında **Menzelet Barajı**: Ceyhan Nehri üzerinde, Kahramanmaraş şehir merkezinin 26 km kuzey batısında, 1980-1989 döneminde inşa edilmiştir. Su aynası 42 km² bir alanı kapsayan Menzelet Barajı, enerji üretimi ve sulama amacıyla inşa edilmiştir. Hidroelektrik enerji üretimi önemli yer tutmaktadır. **Menzelet Mesire Alanı'nda** piknik, ba-

Ceyhan. Fotoğrafi: Yasin Mortaş

lıkçılık, tekne turları ve 2023 yılında ise Ali Kayası mevkinde tepeye hakim noktaya yapılan cam seyir terası; şehrin ve Ceyhan Nehri'nin ilişkisi güçlendirmiştir.

Şehir merkezine 20 km² mesafede Bulutoğlu Mahallesi'nde yer alan ve manzarasıyla ziyaretçileri büyüleyen Ali Kayası mevkinde, tepeye hâkim noktada kurulan cam seyir terası, şehrin ve nehrin ilişkisine yeni bir kapı açmıştır. Sarp ve heybetli yapısıyla mavi ve yeşilin buluştuğu Ali Kayası, Menzelet Baraj Gölü kıyısında 148 m yüksekliğindedir. İki sarp kayanın arasında akan çağlayanların etrafı çam ve meşeliklerle kaplıdır. Ali Kayası'ndaki asma köprü, yüzer iskele, kafeterya ile yürüyüş ve dinlenme alanları, restoran ve otopark turizm faaliyetlerini canlandırmıştır. Yemyeşil doğanın içinde, tertemiz havası, muhteşem baraj manzarasıyla Ali Kayası'nın turizme kazandırılması fotoğrafçıla-

Ceyhan'ın kıyıları ve serin sularıyla bir kez tanışan bir daha ondan ayrılamaz. Ceyhan kendine aşık eder adamı. Bırakamazsınız.

rın ve turistlerin ilgi odağı olmuştur. Şehrin vizyon projesi Ali Kayası Cam Teras ve turizm tesisleri, ziyaretçi akınına uğruyor. Ali Kayası'na hem baraj üzerinden teknelerle hem de karayoluyla ulaşılabilir. Menzelet Barajı'ndan başlayıp Ali Kayası'na kadar uzanan 35 km tekne turları, Kahramanmaraş ve çevre şehirlerden yoğun talep görüyor.

Sır Barajı: Ceyhan Nehri üzerinde Kahramanmaraş şehir merkezinin 33 km batısında, 1987-1991 döneminde inşa edilmiştir. Su aynası 48 km² alanı kapsayan Sır Barajı,

enerji üretimi ve sulama amacıyla inşa edilmiştir. Özellikle bahar aylarında şehrin birçok noktasından gözüken Sır Barajı ile şehrin ilişkisi 2000 sonrasında başlamıştır. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi'nin Rektörlük ve bazı akademik birimlerinin 2004 yılında Sır Barajı kıyısında kurulan Avşar Yerleşkesine taşınmasıyla şehrin ve nehrin ilişkisi derinleşmiştir. Şehrin yanı başında bir vadiden binlerce yıldır akıp giden ve şehir ahalisine çok uzak olan Ceyhan Nehri artık şehre doğru yaklaşmış şehirle bütünleşmeye başlamıştır.

Uluslararası bir etkinlik olan "EXPO 2023" Ceyhan Nehri ile Kahramanmaraş arasında ilişkiyi pekiştiren önemli adımlardan biri olmuştur. 2018'de İtalya'da düzenlenen Uluslararası Bahçe Bitkileri Üreticileri Birliği'nin (AIPH) toplantısında, Kahramanmaraş Onikişubat ilçesi 2023 Uluslararası Bahçecilik

EXPO'su adaylığının oy birliğiyle kabul edilmesi Ceyhan Nehri kıyısında Hasancıklı Rekreasyon alanının inşaa çalışmaları başlamıştır.

Ceyhan Nehri kıyısında kısa sürede tamamlanan **Hasancıklı Rekreasyon Alanı'nda**; 70 bin metrekare alanda yapılan "kristal lagün havuzu", kelebek ve uğur böceklerinin bir arada gözlemlendiği "kelebek ve uğur böceği bahçesi", kültür ve kongre merkez, sergi ve konferans, toplantı salonları gibi pek çok etkinlik mekânı bulunmaktadır. Şehrin yerel lezzetlerinin tanıtıldığı Arasta Kültür Çarşısı'nın yanısıra nikah sarayı, idari bina, inovasyon merkezi, kent kütüphanesi, amfi tiyatro, cami, Mevlevihane ve yeşil yaşam deneyimleme ve çocuk köyü doğa okulu, hobi evleri, çocuk oyun alanları, lunapark, aquapark, konser alanları, kafe, restoranlar hizmet vermektedir. Lagün Hobi

Ceyhan nehri kıyısında farklı sosyal donatı alanlarıyla her mevsim halkın doğayla kucaklaşabileceği modern bir mesire alanıdır.

Evleri, bahçelerinde sebze yetiştirilen, çocuk parkı, basketbol sahası, kafeterya, fırın, kasap ve marketi ile ziyaretçilerin aileleriyle güzel vakit geçirebileceği yeni bir yaşam alanı oluşturulmuştur. Farklı spor ve etkinlik ünitelerinin yer aldığı **Hasancıklı Rekreasyon Alanı'nda** özellikle yaz döneminde baraj suyunun çekilmemesi için Sır Barajı içinde Su Tutucu Sedde Aksı yapılmasıyla su aynası dört mevsim aynı kalması yaz aylarında suların çekilmesiyle oluşan görüntülerin önüne geçecektir.

Kılavuzlu Barajı: Ceyhan Nehri üzerinde Kahramanmaraş şehir merkezinin 18 km kuzeybatısında, 1996-2000 döneminde inşa edilmiştir. Su aynası 3 km² bir alanı kapsayan Sır Barajı, enerji üretimi ve sulama amacıyla inşa edilmiştir. **Kılavuzlu Barajı** kıyısında oluşturulan "**Ceyhan-Kılavuzlu Rekreasyon Alanı**" yeşil alan, yürüyüş yolları, dinlenme alanları, göl manzarası, göl restoranı, spor alanları, çocuklar için oyun parkları bulunmaktadır. Çiçek bahçeleri ve kafeleriyle şehir ahalisi için bir cazibe merkezi olmuştur. Ceyhan nehri kıyısında farklı sosyal donatı alanlarıyla her mevsim halkın doğayla kucaklaşabileceği modern bir mesire alanıdır. Ayrıca, Kahramanmaraş'ın simgelerinden biri olan Ceyhan Nehri üzerindeki tarihi "Taş Köprü" Ceyhan-Kılavuzlu Rekreasyon Alanı'na oldukça yakın bir lokasyonda yer almak-

tadır. Fotoğraflardan gördüğünüz Ceyhan Köprüsü'nün üzerinde nehrin sularını seyredebilirsiniz.

Yakın bir döneme kadar Kahramanmaraş-Kayseri karayolu ulaşım güzergâhındaki üzerinden geçip gittiğimiz betonarme köprüyü herkes bilir; ama köprünün altından akıp giden suyun Ceyhan Nehri olduğunu çok az kişi bilirdi. Ceyhan Nehri ile Kahramanmaraş yeni yeni tanışıyor. Hatta Kılavuz Mesire alanında 2014 yılında piknik yapan kişilere nehrin adını sorduğumda bazılarının bilemediğini gören yanımdaki hikâyeci şaşkına dönmüştü. Gerçi benim Ceyhan ile şahsi dostluğum lise ikinci sınıfta baharda okulu astığımız günlerde başlamıştı. Aksu Çayı'nın tehlikeli kum ocağı göletleri bıçkın yüzücülere dar gelince daha büyük bir göl ararken kendimizi şehrin çıkışındaki "Taş Köprü"den Ceyhan'ın

Aksu Çayı'nın tehlikeli kum ocağı göletleri bıçkın yüzücülere dar gelince daha büyük bir göl ararken kendimizi şehrin çıkışındaki "Taş Köprü"den Ceyhan'ın serin sularına atlarken bulduk.

serin sularına atlarken bulduk. "Yüzmek ve suya girmek yasak" levhaları görmedik biz. Ceyhan'ın kıyıları ve serin sularıyla bir kez tanışan bir daha ondan ayrılamaz. Ceyhan kendine âşık eder adamı. Bırakamazsınız. Bu nedenle yaz kış demez fırsat buldukça Ceyhan kıyılarına gittim. Yaz mevsimi nehir sularına yansıyan gün batımıyla oluşan kızılık ve güneşin ışıkla-

rı insanı mest eder. Özellikle ilkbaharda yeşil ve mavinin sesini buluşturan Ceyhan'ın sesi insanı büyüler. Karlar eriyip Ceyhan küklerken etrafta kardelenleri görürsünüz. Ceyhan Nehri, her mevsim farklı ve tablo gibi güzelliğini serer önünüze. Sonbaharda tabiatın sarı ve kahverengi sesini işitirsiniz. Kartpostallık manzaralar sunan Ceyhan Nehri'nde kuş sesleri hiç eksik olmaz.

Kahramanmaraş-Kayseri karayolu ulaşım güzergâhında şehrin çıkışında hemen sağda yer alan Ceyhan-Kılavuzlu Mesire Alanı toplu taşıma ile ulaşmak mümkün. Kahramanmaraş Havaalanı'na yaklaşık 20 km mesafededir. Otogara 10 km mesafede. Kahramanmaraş'ta Ceyhan kıyıları, önemli turizm destinasyon alanlarına dönüşüyor. Bu potansiyel doğru değerlendirildiği takdirde kalkınmanın pozitif seyri açısından kilit bir rol oynuyor.

MARAŞ DEMEK CAHİT ZARİFOĞLU DEMEKTİR

ZEYNEP ARKAN

Cahit Zarifoğlu'nu ve Maraş'ın önemli detaylarını ilk duyduğumda henüz 12 yaşındaydım. Temmuz-Ağustos 1987 tarihli bir dergide "O Güzel İnsanlar O Güzel Atlara Binip Gittiler" başlığını görünce merakla okumaya başlamış, Haziran ayında vefat eden şair ve yazar Cahit Zarifoğlu'nu o zaman tanımıştım. Vefatı üzerine yazılmış onlarca yazı çok dikkatimi çekti ve ağabeyime "Ben bu yazarın kitaplarını okumak istiyorum" demiştim. İlk okuduğum kitap, günlüğü *Yaşamak* oldu. Maraş'a dair detaylar, Yalnız Ardic, eğitim hayatı, ailesi... Cahit Zarifoğlu Maraş'ı mesele edinmiş genç bir gazeteci olarak, yaşadığı dünyaya çok duyarlı bir yazar ve şair olarak da büyüyüp serpiştiği kaynağı ve mirası hiç unutmamış bir kişilikti. Doğup büyüdüğü yerin insanın kişilik inşasına etkisinin çok bariz biçimde farkındaydı. Şehir bir aidiyetin temsilidir çünkü. Varoluşumuzun ileriye dönük "bize dair" zengin bir formudur aynı zamanda. Doğup büyüdüğümüz şehir, bizim güvenli yuvamızdır. Teklifsiz çalışacak kapıları vardır. Teklifsiz oturulacak sofralar, dost meclisleri demektir. Şair şehirle bağlantı kurduğunda neleri hatırlar? Çocukluk, dostluk, yaşam kültürü, tarih, kültürel miras, dilin yapısı, yemek ve gelenek, sabit değerler ve değişim arzusu, aidiyetin verdiği güven ve tanıdıklık hissi, yabancıya dair belirlenen refleks... Tüm bunların bir şair için muhteşem bir kaynak olması, bize Zarifoğlu şiirinin çok katmanlı, zengin kültürel altyapısı hakkında ipuçları veriyor.

Maraş sadece Zarifoğlu'na ait bir şehir miydi? Elbette ki hayır; Necip Fazıl, Nuri Pakdil, Sezai Karakoç, Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören, Alaeddin Özdenören, M. Akif İnan... Hepsinin metinlerinde Maraş'ı gördüm, duydum, anladım... Yedi Güzel Adam'ın popüler bir tüketim malzemesine dönüşmesine karşı dursam da, Yedi Güzel Adam şiiriyle büyüdüm. Maraş demek benim için Cahit Zarifoğlu demekti.

Maraş'ı görmek 2021 yılında nasip oldu. 2. *Uluslararası Kahramanmaraş Şiir ve Edebiyat Günleri* etkinliği için davet almıştım. *Edebiyatın İyileştirici Gücü* başlığında bir sunum yapmıştık. Başka şair ve yazarların

Cahit Zarifoğlu yaşadığı dünyaya çok duyarlı bir yazar ve şair olarak büyüyüp serpiştiği kaynağı ve mirası hiç unutmamış bir kişilikti.

sunumlarından istifade ettiğim, genç şairlerle tanışıp sohbet edebilme fırsatı bulduğum güzel bir etkinlik olmuştu. Şiir etkinlikleri, şairlerin şairlik enerjilerinden tecrübeler edinip yeni çalışmalarından haberdar olmak adına çok önemsemediğim hareketliliklerdir. Bu anlamda çok verimli günler geçirmiştik. Maraş sokaklarında kıymetli hikâyeci arkadaşım Handan Acar Yıldız, Bilge Doğan, Hatice Şimşek, Selim Somuncu ile dolaşarak, kaldığımız otelin lobisinde Bilge Doğan, Selim Somuncu, Güray Süngü, Kadir Daniş ve Handan ile unutulmaz güzellikte sohbetler yaparak, şair Ali Ayçıl ile üniversite hayatım boyunca ev arkadaşlığı yaptığım Solmaz Koç ve ailesini ziyaret ederek çok mutluluk dolu vakitler geçirdim. Şair Ahmet Sarı, kıymetli eşi Gülnihal, tatlı kızları Leyla ile Yaşar pastanesinde tatlı eşliğinde çaylar içerek anılarımızı yâd ettik. Neşe içinde sohbet ettiğimiz nice mekânın -otelimiz de dâhil- artık yerinde olmadığını hüznle biliyorum. Bu tarifi zor hissi ömrümüz boyunca taşıyacağız.

Bu kısacık zaman süresinde Maraş'ın hakkını vererek dolaşmaya fırsatımız olmadı. Ne ayakkabım ne de zamanım buna izin vermedi. Bilge hanım ve Selim hoca bizlere çok iyi bir misafirperverlik örneği sergilediler. O kısa süre zarfında bizi Maraş sokaklarında, tarihi mekânlarda dolaştırıp rehberlik ettiler. Muhabbetimizin devamı için sözler vermişken 6 Şubat Depremi afeti ile uyandık bir sabah. Hemen dostlarımızdan haber almak istedim. Sosyal medyada dolanıp durduk, tüm tanıdıklara sorup araştırdık, telefonlarla ulaştıklarım oldu. Dua ve sabırla, kayıpların acısıyla, kalplerimiz hep onlarla birlikte attı. Elimizden ne gelirse yapmaya gayret ettik. Sevgili Bilge'nin anne ve babası için günlerce dua ettik. Onlar başta olmak üzere, tüm vefat edenlere yeniden Allah'tan rahmet diliyorum. 1999 Gölçük depremini yaşayan ve kayıplar veren biri olarak, Maraş başta olmak üzere tüm deprem bölgelerinde insanımızın neler yaşadığını çok iyi biliyorum. Maraş'ın Deprem sonrası yeniden toparlandığı haberlerini alıyorum. Kıymetli arkadaşımız Ömer Yalçınova ve birçok arkadaşımız edebiyat ve sanat için önemli üretim ve çabalar sergiliyorlar. Tarihi ve mimari doku ne kadar zarar görmüş olsa da kültürel mirasın -ona sahip çıkanlar oldukça- yeniden yeşereceği bir mekân Maraş.

Mümbit bir şiir kaynağı, dostluk ağacının en sağlam mekânlarından biri olan Maraş'a selam ve sevgilerimi gönderiyorum. Şiir ve dostluk bağımız daim olsun.

Resim: Bünyamin K.

BAHTİYAR YOKUŞU

İsmiyle Müsemma

- “BAHTİYAR YOKUŞU, AÇIK HAVA MÜZESİNİN İLK ADIMIYDI.”
- BAHTİYAR YOKUŞU’NUN ÖPÜLESİ ELLERİ
- BİZ BİR BAHTİYAR SEVDİK
- BİR YOKUŞTA KAYBOLMAK
- MEMLEKETİ YAŞATAN YOKUŞLARIDIR

SEBÜK TEKİN ALPARSLAN:
**"BAHTİYAR YOKUŞU,
AÇIK HAVA MÜZESİNİN
İLK ADIMIYDI."**

SÖYLEŞİ: ELİF NAZ BAYKUŞ

Kendinizi tanıtır mısınız kısaca?

Tam adım Sebük Tekin Alparslan. Adımı rahmetli amcam Yaşar Alparslan koymuş. Türk tarihinden kısa bir özet olan ismim belki de bir misyon yükledi bize. Doğma büyüme Kahramanmaraşlıyım. Serbest meslek, siyaset derken 2014-2024 yılları arasında bana güzel memleketime hizmet etmek vesile olduğu için Allah'a her zaman şükrediyorum. 10 yıllık dönemde Dulka-diroğlu Belediyesi'nde teknik görevlerde bulundum.

Tekin Bey henüz restorasyonu yapılmadan önce, Bahtiyar Yo-

kuşu'yla nasıl bir ilişkiniz vardı? Mesela çocukluğunuz bu çevrede mi geçti?

Evet, çocukluğum tam da buralarda geçti. Annem Divanlı Mahallesi'nden, babam aslen Kayabaşı'ndan olup Kurtuluş Mahallesi'nde mukimler. Biz Kuyucak'ta büyüdük. İlk Kur'an-ı Kerim eğitimimi Şeyh Camii'nde İbrahim Hoca'dan aldım. Anadolu Lisesini kazandım. Kuyucak'tan Batıpark'a giderken okul yolum oldu Bahtiyar Yokuşu. Çocukluğumuzda mahalle arkadaşlarımızla birlikte bazen sabunlu tahta ile eski bazalt taşlarının üzerinden kaydık Bahtiyar Yokuşu'nun.

Bahtiyar Yokuşu'nun Kahramanmaraş tarih ve kültüründe sizce nasıl bir yeri vardır?

Maraş'ın kurtuluşuna dair günümüzde bildiğimiz birçok olayın yaşandığı mekândır Bahtiyar Yokuşu. Mesela 28 Kasım 1919'da Bayrak Olayı'nın yaşandığı Hırlakyan Konağı... Minaresinde, patlamış top mermisi bulunan Şeyh Camii... Ermeni çeteler tarafından bombalanan çay ocağı... Fransızların direnç noktası olan kiliseyi yakmak için kendi evini yakan Arıkan Ahmet Efendi'nin evi... Fransız Konsolosluğu ve yine minaresi kurşun izleri ile dolu olan Divanlı Camii gibi...

**Restorasyon fikri nasıl oluştu?
Neden bu isimle müsemma yokuşun restorasyonunu gerçekleştirmek istediniz?**

Dulkadiroğlu Belediyesi'nin sınırlarından gelen ve tarihin kendine yüklediği misyon gereği önceki dönem belediye başkanı Necati Okay'ın talimatlarıyla restorasyon sürecini başlattık. Kurtuluş Savaşı'nın en önemli köşe taşlarından olan Maraş Milli Mücadelesi'nin gelecek nesillere aktarılmasında gereken önemin ve özenin gösterilmediği ile ilgili her zaman bir burukluğum olurdu eskiden beri. Her zaman övünerek anlatılan Sütçü İmam Olayı'nın veya Bayrak Olayı'nın her 12 Şubat'ta tır dorsesinde tiyatro olarak canlandırılması veya daha sonraları kurulan sahnelerde mekândan ve zamanın ruhundan bağımsız olarak anlatılması her zaman içimi acıttırdı. Ve üstüne üstlük bu olayların yaşandığı mekânların çoğunun ayakta olması ve bakıma muhtaç olması üzüntümü ikiye katladı.

Maraş'ın kurtuluşuna dair günümüzde bildiğimiz birçok olayın yaşandığı mekândır Bahtiyar Yokuşu. Mesela minaresinde patlamamış top mermisi bulunan Şeyh Camii buradadır.

Aslında Bahtiyar Yokuşu projesi Maraş Kurtuluşu'nun anlatıldığı büyük bir açık hava müzesinin birinci adımıydı. İkinci aşama olan Kurtuluş ve Ekmekçi mahallelerinin restorasyonuna da başlanmıştı. Buralarda eski konakların restorasyonu Milli Mücadele yaşamışlıkları etrafında canlandırılacaktı. Bu amaçla bölgede faaliyet yürütmeye başlayan deprem şehidi rahmetli amcam Yaşar Alparslan Hocamızın başında bulunduğu Kah-

ramanmaraş Kültür Tarih Araştırma Merkezi kurulmuştu. Uzman bir ekiple şehrin tarihi, kültürü, sanatı ve edebiyatı üzerine çalışmalar yapılıyordu. Özellikle Maraş İstiklal Harbi kahramanlarının adına kitaplar hazırlanıyordu. Bahtiyar Yokuşu sonunda yer alan konağımızda el yazması eserler, tarihi gazeteler, arşiv vesikaları sergileniyordu. Böylece Bahtiyar Yokuşu'nu hem fiziki olarak hem de bilimsel çalışmalar yapılan bir merkez hâline dönüştürmeye başlamıştık. Yurt içinden ve yurtdışından gelen turistlerin eski Maraş'ı yaşayabilecekleri bir alan inşası gerçekleştirilmişti.

Restorasyon esnasında dikkat ettiğiniz hususlar neler oldu?

Restorasyonlar esnasında temel mantık koruma ve yaşatma üzerine kurulur. Restorasyonların projelendirme ve imalat aşamaları ilgili yönetmeliklerle çok sıkı tarif edilmiştir. Bu kurallara uyduğunuzda işler çok kolay hâle gelir. Tabii bu işleri tek başınıza yapmak zor. Biz bu süreçte Kültür

Turizm Bakanlığı, Kahramanmaraş Valiliği, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi KUDEP Müdürlüğü, Tarihî Kentler Birliği, ÇEKÜL, Kalkınma Ajansı ile işbirliği halinde çalıştık. Bu süreçte yukarıda bahsettiğimiz paydaşlarımızdan maddi manevi her türlü destek gördük. Bahtiyar Yokuşu ve civarındaki restorasyonların tamamı yaşanmışlıklar ve hikâyeler üzerine kuruldu. Dokunulan her noktanın muhakkak bir hikayesi var. Biz bu hikâyelerin yeniden hatırlanması ve tarihin koridorlarında yeni nesillerin yeni hikâyeler yaşaması ve yazmasını hedefledik. Ve deprem öncesinde bunu başarmıştık.

6 Şubat Kahramanmaraş depremlerinde Bahtiyar Yokuşu da hasar gördü. Deprem sonrası Bahtiyar Yokuşu ne durumda?

Evet, 6 Şubat depremlerinde Bahtiyar Yokuşu ve çevresinde yapılar da hasar gördü. Mesela Şih Camii, Divanlı Camii minareleri ve kubbeleleriyle birlikte yıkıldı. Bunları yaşamak, görmek acı verici. Tarihi konaklarda

İnşallah Bahtiyar Yokuşu ve Kurtuluş Mahallesi zamanla tarihteki ihtişamlı günlerine geri dönecektir. Devletimizin yapacağı çalışmalarla bu bölge de yeniden kültür turizmine açık hale gelecektir.

da birkaç duvarının yıkıldığı, taşları arasında açılmaların olduğu, sıvalarının döküldüğü... Yani oranın sil baştan restorasyonunu gerektirecek tahribatlar oluştu. Kültür Bakanlığı hemen deprem sonrası hızla kültür varlıklarının restorasyonu için süreçleri başlattı. Yine Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından depremde hasar gören tarihi camilerin restorasyonuna

başlandı. İnşallah Bahtiyar Yokuşu ve Kurtuluş Mahallesi zamanla tarihteki ihtişamlı günlerine geri dönecektir. Devletimizin yapacağı çalışmalarla bu bölge de yeniden kültür turizmine açık hâle gelecektir.

Bahtiyar Yokuşu'na yönelik yeni çalışmalarınız olacak mı?

Bahtiyar Yokuşu ve çevresi çocukluğun geçtiği yerler. Anılarımız, yaşanmışlıklarımız zihnimizde canlılığını koruyor. Söze başlarken Dulkadiroğlu Belediyesi'ndeki vazifemden ve çalışmalarımızdan bahsettim. Şimdi ise sivil hayattayım ve resmi bir vazifem yok. Ancak bir Maraş aşığı olarak şehrimin her yerinde olduğu gibi doğduğumuz, büyüdüğümüz eski Maraş'ın bu güzel mekânlarının yeniden ayağa kaldırılması için üstümüze düşen her vazifeyi kabul ederiz. Bölgenin tarihi ve kültürüne dair bilgilerimizi ve restorasyon sürecindeki tecrübelerimizi paylaşmaktan geri durmayız. İnaniyorum ki en kısa zamanda Bahtiyar Yokuşu o eski güzel günlerine dönecektir.

BAHTİYAR YOKUŞU'NUN ÖPÜLESİ ELLERİ

 İNCİ OKUMUŞ

Bahtiyar Yokuşu, Maraş'ın kalbine kazınmış yalnızca bir geçiş değil, âdetâta bir incelikler güzergâhıdır. Zaman zaman hatırıma gelir; dünyada ne çok yokuşun olduğu... Dünyada yokuşlardan, yollardan geçen sayısız ne hikâyeler ne şiirlerin olduğu... Evet sayısız hikâyeler var belki ama Bahtiyar Yokuşu gibi yaşanmışlıkların yüz yıllık yürüyüşünü ve hatırını hangisi yahut hangileri taşıyabilmıştır bugüne bilemem.

Bahtiyar Yokuşu, öyle böyle bir yokuş değildir. İşte bu sebep. Kahramanmaraş'ın rüzgârları kadar eski, belki de dil-siz bir hafıza gibi her adımında geçmiş

saklayan bir kadim yokuştur O... Narin sundurmalı ahşap evler, solgun taş duvarlar ve köşe başlarında hayata dair ince izler; her biri sanki bir ömürlük hatırayı gizler. Yokuşun rüzgârına sinmiş ve ömrü yudum yudum içmiş nice bahtiyarın seslenişinde yankılanan sözlerle adım adım peşimizi izler.

Bir şehrin sessiz çılgılığıdır bu yokuş... Yaşanmışlıkla örülü, zenginliği köklerinde saklıdır. Buradan gelip geçen her insan, her taşına bir iz bırakır, her adımına bir nefes üfler. Rüzgâr, bazen eski zamanlardan kalma bir türküyü taşır, bazen de bir sevdanın sessiz yankısını. Burada hayat yavaş akar; zaman, âdetâta yokuşun bir yerinde durup dinlenir. Sahi, buradan yaşayıp geçmiş olanların hepsi bahtiyar mıdır?

Yokuşun tepesi bir de... Bakışını şehrin manzarasına çeviren, gözlerinde beliren gökyüzüyle şehri bir nefes gibi içine çeken her adım, sanki bir dua gibi süzülür. Bahtiyar Yokuşu, yalnızca bir geçiş yolu değildir; geçmişle bugünü bağlayan, ayakların izleriyle sonsuza uzanan bir yadigârdır.

Bahtiyar Yokuşu'ndan her geçtiğinizde, kendi içinizdeki yokuşları anımsar, bu yolda ilerlerken, aslında kendi iç yolculuğunuzu kat edersiniz. Her taş, her dönemeç, her kıvrım, hayatın öğrettikleriyle doludur. Bu yokuş, gelip geçenlerin hatırıyla dolu olarak insana kendi yokuşunu aşmanın; bazen nefessiz kalıp yine de devam etmenin, bazen durup soluklanmanın, bazen bir an için geriye bakıp kaldığınız yerden yola koyulmanın dersini verir.

Her yokuş, hattı zatında kendine özgü bir edebiyatla süslenmiştir de benim yine de Bahtiyar Yokuşu'nun tıpkı James Joyce'un "Dublinliler"inde ya da Proust'un "Swann'ların Taraf"ında bahsettiği o yol gibi, hatıranın ve özlemin kıvrımlarında kayboluşuna şahitlik etmişliğim vardır. Geçmişin o kendine has ritmini bugüne nasıl taşır hayret ve hayranlıkla izlerim. Neden

Bilemem belki de Bahtiyar Yokuşu, yalnızca Maraş'ın bir yokuşu değildir. Belki de bir şehrin hatta bir milletin hüznü ve sevdâyla dolu yürüyüşüdür.

bilmem her seferinde burada, adımlarım ağırlaşır, sanki her köşe başında zamanı yakalarım. İşin tılsımı burada işte: Çünkü bilirim, Bahtiyar Yokuşu insanı ağır ağır kendine döndürür.

Yokuş dediğiniz yerden hem çıkılır hem de inilir elbette. Çıkılsa mı iyidir inilse mi bilemedim lakin bu yokuş, her adımı, her çıkışında insanı hem yukarı hem içe taşır... Bir yanılla dağlar gibi sabit, bir yanılla her an yeniden çizilen bir çizgi gibi dinamiktir. Sanki bir hatırlayış yokuşudur bu. Orada yaşamayan insan bile burada kendi geçmişini, çocukluğunu, gençliğini hatırlar. Her adımda, her taşında, her kıvrımında bir anlam gizlidir. Tıpkı Maraş sokaklarının yüzyıllardır biriktirdiği yaşanmışlık gibi...

Ben. Mesela ben. Ne zaman Bahtiyar Yokuşu'ndan çıksam, Kafka'nın Prag sokaklarında hissettiği o melankoli içime doluverir, bir dostun omzunda soluklanan sessiz bir özlem gibi içlenirim. Burası yalnızca Maraş'ın değil, bir bakıma kendi iç evrenin bir aynasıdır çünkü buradan geçerken insan hem kendisiyle hem de tarihin ağır yüküyle yüzleşir. Tam da her şey sakince dile gelirken, taştan taş aktarılan bir şarkı, zamanın içinden süzülen eski bir hatıra vakti bölüverir.

Bilemem belki de Bahtiyar Yokuşu, yalnızca Maraş'ın bir yokuşu değildir. Belki de bir şehrin hatta bir milletin hüznü ve sevdâyla dolu yürüyüşüdür.

**Bahtiyar Yokuşu'ndan her geçtiğinizde,
kendi içinizdeki yokuşları anımsar,
bu yolda ilerlerken aslında kendi iç
yolculuğunuzu kat edersiniz.**

Kimi vakit kanım ağır aktığında ben de kendimi ona benzetirim. Sanki Maraş'ın damarlarında süzülen bir kan gibi ağır ağır yukarı çıkar... Her adımda hissedilen bir miras, bir ağırlık duyarım. Burası, yalnızca çıkılan bir yokuş değil insanın kendi ruhuna doğru attığı adımların toplamı gibi. Her taşında hatıralar birikir; eski mahalle sohbetlerinin, yaşlıların dillerinden dökülen geçmişin, çocukların oyun oynarken bıraktığı izlerin izlerini taşır. Sessizce, derin bir sabırla anlatır yokuş... Ama sanki bir sır verecekmiş gibi bekler, insanı açığa vurmaz kolay kolay.

Burada, eski bir divanın köşesine oturmuş gibi durur Maraş'ın anıları. Yokuş, bazen bir akşam üzeri rüzgârıyla dolan sokak sesi gibi, bazen de sessiz bir duanın göğe yükselişi gibidir. Burası,

adımlarla ses bulan bir şiir gibidir. Eteklerinden yüz yılların kahrı ve coşkusu süzülen bir yokuştur. Hatırlamanın ve unutmanın kardeşçe yan yana yürüdüğü bir yoldur. Yokuşun her kıvrımında, insan kalbinin sızısıyla özleminin o ince çizgisi arasındaki o sınırı geçer. Şehrin göğsünde, mahallenin kıyısında, bir kalbin köşesinde soluklanan bu yokuş, kendine bakını içine çeker ve bir daha asla bırakmaz.

Bahtiyar Yokuşu'nu tırmanırken, her adımda bir dizinin yankısını duyar insan. Belki Şairin; "Bir şehir var bilirim, adına sevda derim" mısraını anımsatır. Bu yokuş, her adımda sevdanın anlamını fısıldayan, geçmişi hatırlatan bir yol gibi uzanır önümüzde. Sanki adımladıkça şehrin geçmişine dokunur, yaşan-

mışlıkları bütün hayatıyla önümüze sererkenki Maraş bize burada sevdanın ne olduğunu tekrar tekrar anlatır.

Belki bir köşesinde Abdurrahim Karakoç'un "Mihriban"ını mırıldanır bir rüzgâr. Bahtiyar Yokuşu'nda yürürken, her taşın altına, her köşe başına o hüznle gömülmüş bir iz bulursunuz. Sanki yokuş, Karakoç'un o yürek yakan dizelerinin sükûnetinde, sessizce sakladığı Mihriban'ı hatırlatır. Her nefes alışında, yılların eskitemediği, unutturamadığı bir aşkın izleri fısıldanır kulağına. Bir başka dizinin sarmaş dolaş dokunduğu yerde, insana sevdanın, hüznle karışmış nehirleri gibi akar.

Yokuşun sonunda, Bahattin Karakoç'un "İhlamurlar Çiçek Açtığı Zaman" şiirini işitir, o bahar çiçeklerinin, dalga dalga yayılan kokusunu duyar gibi olursunuz. Yokuş, baharın ihlamur dallarında yankılanışını, Maraş'ın sokaklarına serpiştirdiği o çiçek tanelerini taşır âdetâ.

Şairin o zarif dizeleri gibi, Bahtiyar Yokuşu da tazelenmenin, her ilkbahar yeniden dirilmenin sembolü oluverir kendiliğinden... Bir çocuk, bir anne ya da bir "ahretlik hatır" dokunur sonra yüreğinize bir yerde. Hepsi çiçek açan ihlamurlar gibi yeniler ruhunuzu.

Yeniden doğmak için güneşi bekleyen tohumlar gibi yokuşun kıvrımlarında o doğuşu o bekleyişi hissettiğinizde âdeta kendi iç yokuşunuza bir sarmaşık gibi sarılıp yeniden yeşermeye başlarsınız... İşte o vakit; Maraş'ın bütün şiirlerini, bütün geçmişini, bütün sevdasını bir araya getiren bir menzil oluverir. Her adımda o dizelerin izinde yürürken her nefeste o dizelerin sükûnetine ermek de mümkün oluverir... Ne ki? Bu yokuşta ruhu ehlileşiverir insanın.

Belki o yokuşun sonunda zirve yoktur, belki sadece bir duraklama yeri bulursunuz ama asıl zirve, yol boyunca kazandığınız, öğrendiğiniz her adımdır.

Bilemem belki de Bahtiyar Yokuşu, yalnızca Maraş'ın bir yokuşu değildir. Belki de bir şehrin hatta bir milletin hüznü ve sevdıyla dolu yürüyüşüdür.

Demem o ki; Bahtiyar Yokuşu hemen hepimize bunun bir yolculuk olduğunu hatırlatır: Nereden gelip nereye gittiğin değil, her adımın değeridir bu yolculukta. Zirvede değil, yolda olmanın, her bir adıma yüklediğiniz anlamın insanı nasıl şekillendirdiğini fark ettirir.

Bu yokuş, yorgun düşmenin de yılmadan devam etmenin de güzelliğini saklar.

Hayatın iniş çıkışlarında yürüdüğünde, belki de her dönemeç bize direnci, her yorgunluk dayanıklılığı öğretir. Çünkü gerçek sebat, zorlandığında bile adım atabilmektir. Bahtiyar Yokuşu'nda yürümek, sadece bir yoldan geçmek değil, insanın kendine verdiği sözü tutmasıdır.

Bahtiyar Yokuşu'nun öpülesi elleri var, her taşında emek, her kıvrımında derin bir öğreti saklı. Bu yokuş, yalnızca ayakları değil, yüreği de yorarken, aslında insanı baştan sona yeniler. Her adımda yeniden doğar gibi; her nefeste, bir parça daha bilgeleşir, kendinizi, hayatınızı ve içinizdeki yolculuğu bu yolda kucaklarsınız.

Bahtiyar Yokuşu'nun öpülesi elleriyle bize dokunan taşları, dualar gibi fısıldar: "Yolunu, rüzgârını ve yokuşlarını sev, çünkü asıl varacağın yer sensin."

Hayal değil, hakikat üzere, şimdi tam da o "Adım adım Maraş" şiirimdeki gibi işte:

Bahtiyar Yokuşu'nda şairliğimin ellerini bıraksam

Şairliğimin ellerini bıraksam.

BİZ BİR BAHTİYAR SEVDİK

ARZU ÖZAYDIN

Biz bir Bahtiyar sevdik.

Yolumuzu yokuşa vurduk, sırtımıza yorgunluklarımızı, cebimize acılarımızı doldurduk.

Sevinçlerimiz mi?

Onları da Bahtiyar'ın düz damlarında, çardaklarında; türlü çiçeklerin, nanenin, fesleğenin, maydanozun, yeşil soğanın yetiştirildiği Vita kutularına gömülen rüzgâr güllerinin yapraklarına takıp kuruttuk.

Hâlâ bugün orada o sevinçler peyderpey canlanır esen garbiyeli ile..

Garbiyeli bir sevdadır Bahtiyar Yokuşu, diyen de bizdik ya, bu soyut gerçek de aslında iklim-muhit olgusunu, Maraş coğrafya literatürlerine işlettirecek kadar beynimize nüfuz etti.

Garbiyeline belki en çok maruz kalan yokuşun, batıya doğru çevirdiği yüzü, "Mimar batıdaydı, ev oraya gidecekti" diyen üstad Sezai Karakoç'un bu sözünü yere düşürmeyecek ve mütemediyen batıya göz kırpacaktı.

Garbiyelinin, yokuşun göğünden sarkan ağaç dallarına çaldırdığı ısıklar, içli bir musikinin insanın canını hem yakan hem ısıtan en güzel nağmeleri olarak kulaklarda kalacaktı. Zira Bahtiyar Yokuşu, arzın merkezi dünya için ne ise, Maraş için de oydu. Bu önem arzı söz konusu olduğunda, Bahtiyar Yokuşu demografisine dem vurup cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir, eğitim ve sosyal güvence durumu, konut mülkiyeti ve aile türü gibi sosyo-demografik değişkenler bağlamında, incelenesi bir kozmopolit muhit yapısına ulaşmak işten bile değildi. Devrin en fiyakalı muhitlerinden birisi olan Bahtiyar Yokuşu, maddi

gelir, tahsil ve soy sop ayrımı yapmaksızın, tüm muhit sakinlerini kucaklamış, bununla da yetinmeyip manevi bir atmosferde ortak nefes alırcasına tek ruh yaşayan bir insan kitlesini, ortak bir yokuştan indirip çıkarmayı başarmıştı, yıllar ve yıllar yılı..

Zelzele hatılı atılmamış, atılsa da yanlış atılmış, yönü ciheti önemsenmemiş bina sistemlerinin, saniyeler içinde tuzla buz olan yapılardaki mevcudiyetinin yadsınamayacak kadar çok kullanıldığı memleketimizde, 'altı üstü bir çam ağacı' deyip de geçtiğimiz ağaçların bile, çok yakın mesafede dikildiği evlerin temeline verdiği zararı yine bizler biliriz ki; kadim şehrin müstakil bahçeli evlerinde ve dahi camilerinde bulunur bu ağaçlar hiç olmazsa bir iki tane.

Canımız Şıh Camiimiz (Şeyh Camii geçer resmi kayıtlarda) depremde yıkılanlardan en ciğerimizi dağlayan desek yeridir. Hatta cami ile ilgili biri, bir sevdiğine şöyle diyor; "Sen şimdi özlemişsindir onu. Ben çok özledim. Niye bilmiyorum, bir camiden ötesi. Belki de sevdiklerimin cami suretiydi bendeki." Cami sureti, konak sureti, yokuş sureti... Sevdığımız insanlar mı benzer bunlara, yoksa bunlar mı benzer sevdiklerimize?

Burda doğup büyüyen Maraşlı her çocuğun görüp görebileceği en masum şebeke, yokuşlardan sağlı sollu akan sokak şebekeleridir. Bir muhitten bir muhite ulaşılabilirliğin en kısa yolu, bir mahalleden öbür mahalleye geçişin en konforlu, yine bahse konu sokak şebekesinin muazzam dizaynı ile sağlanır. "Bildiğiniz yol, diğer bütün yollardan kestirmedir" ilkesi, bizi bu şebekeye sımsıkı bağlar.

**Garbiyelinin,
yokuşun göğünden
sarkan ağaç
dallarına çaldırdığı
ıslıklar, içli bir
musikinin insanın
canını hem yakan
hem ısıtan en
güzel nağmeleri
olarak kulaklarda
kalacaktı.**

Ondandır bu yaşa gelsek de o yollardan, o dar sokaklardan vazgeçemeyişimiz.

Burası Bahtiyar Yokuşu.

Alt kotu 601, üst kotu 624, mesafede 192 ve nihai oran uygulandığında yüzde 11,98'lik eğim ile şehrin üçüncü dik yokuşu...

Meraklılarına hap bilgi olarak; birinciliği Tekke Yokuşu alırken ikincilik Kütüphane Yokuşundadır. Yani bu bilgileri şunun için veriyorum; o bir Bahtiyar, adı üzerinde, sizi de bahtiyar etmek derdinde olan, şehri sarıp sarmalayan bir yokuş, hiç gidip de şehrin en dik yokuşu olur muydu, olup sizi nefes nefese koymak derdine düşer miydi sizce?

Bir de olaya böyle bakın derim.

Bahtiyar Yokuşu, bir zamanların en iddialı caddesi, değil hatta bulvarı. Bölünmemiş yol hükümünde olsa da, sahip olduğu genişlik ve birden çok muhitin arasında kalmışlık, onun değerini nispeten artırıyor. Ve sahip olduğu rakım gereği oluşan manzaraya hâkimliği bir kez daha Bahtiyar'ı Bahtiyar yapıyor.

Mükrim yokuş, hiç durmaksızın ikram etmiş Bahtiyar'ın sakinlerine, yolu ordan geçen yolcularına... Elbet sadece su değil, şerbet değil; sevgi ikram etmiş, hürmet, izzet, dostluk, kardeşlik ikram etmiş seve seve. Yetinmemiş bununla da; bir geçmiş, bir mazi, bir tarihi ikram etmiş senelerce..

Yeryüzünde sonsuza dek doğuya ve batıya gidilebiliyor ya, bizim Bahtiyar'ımız da sonsuza dek orada, yürünebilir mesafede, sevebilir merhaleden...

"Kullanacağınız malzemeyi onurlandırmalısınız" der ünlü mimar Louis Kahn. Malzemenin en az yüz yıl onur duyduğu Bahtiyar Yokuşu'nun, depremde aldığı onulmaz yaralar, geçen senelerle birlikte azalan işçilik ve malzeme kalitesinin bir sonucudur ne yazık ki. Büyük bir sokak sağlıklılaştırma projesi olarak ilk dile geldiğinde insanı heyecanlandıran ve hatta geleceğe dair umutlandıran, bizden sonraki nesillerin bizden önceki zaman, mekân ve tarihe tanık olmaları fikrinin, bir grup insanı bir araya getirerek bu yolda koşturduğu doğrudur.

Şehrin çok yürünmüş yolları vardır, ve bir de az yürünmüş olanları. Çıkamaz sokak düzeninin hakim olduğu bir eski kent oluşumunda, yürüye yürüye bulduğunuz o her çıkamaz, sizi muazzam bir dış görünüş ile mistik bir havası olan farklı bir konak ya da evin kapısına kadar götürür. Hiç tanımasanız bile o ev sahiplerini, enikli kapıyı çalmaktan kendinizi alamaz, boyunuzu büküp içeriye girmeden duramazsınız. Bahtiyar evlerdir bunlar, içlerinde ne yaşanmış olursa olsun, kapıdan her girene gülümseyen bir konak çehre-

Cami sureti, konak sureti, yokuş sureti... Sevdığımız insanlar mı benzer bunlara, yoksa bunlar mı benzer sevdiklerimize?

si ve dahi kapıyı her açtığında hevesle içeriye davet eden ev sahipleri yaşar bu evlerde. Kimi zorlu hayat koşullarına maruz kalanlarının bile, "Aç gezerim, bealarla (bey) gezerim" sözünden aldığı güçle, konak kültüründen ve misafirperverliğinden hiç taviz vermeyişleri, kayıtlara geçme hükmünde toplumsal olgular arasında yerini alır.

Varlıklı ile dar gelirli kapı bir komşudur Bahtiyar'da, ve dahi tüm komşu muhitlerde. Mevsimsel zahire tutma geleneği, yardımlaşma olgusu üzerinden ilerleyerek, maddi manevi birbirine el vermek suretiyle can bulur. Düğünler, taziyeler ve benzeri muhtemel olabilecek tüm bir araya toplanışlar birkaç eve değil, bir muhite zimmetlidir icabında. Birlikte yenilir içilir, çalınır oynanır, hatta birlikte ağlanır Bahtiyar Yokuşu'nda.

Bahtiyar Yokuşu, savaş ve deprem yorgunu nazlı bir kentin en sembolik duruşu, tüm bu atıfların muhatabı, ilk sahiplerinin terki diyarına sürgün biricik mekânı. Gönü enkaza dönmüş, velakin yine de deprem sabahı şehirden kalkan koca toz bulutunu bağrında söndürmüş bir garbiyeli vurgunu; şimdi kırık, şimdi yalnız, şimdi hüznü dolu..

BİR YOKUŞTA KAYBOLMAK

FUNDA BİRSEN

Sırtını dayadığı Ahır Dağı'ndan Maraş ovasına doğru uzanan bir yerleşime sahip kentimizde, bu yerleşimin doğal sonucu olarak yokuşlar vasıtasıyla ulaşım sağlanabilmektedir. Aklıma ilk gelenler: Kanlıdere Yokuşu, Tekke Yokuşu, Uzunoluk Yokuşu ve Maraş'ın alâmeti farikası Bahtiyar Yokuşu. Bahtiyar Yokuşu'nu özel kılan ise bulunduğu konum. Çünkü, Kanlıdere Köprüsü'nden Kurtuluş İlköğretim Okulu'na doğru giden yolu Şekerli Camii ve Sarayaltı Caddesi'ne bağlayan ağaç kavşaktan, eski zamanlarda özellikle Çete Bayramı'nın kutlandığı Turan Meydanı'ndan kuzeydoğuya doğru çıkan

dik yokuşun adı Bahtiyar. Bahtiyar adını, yokuşun başında Kurtuluş Savaşı'ndan kalan mermi izlerini taşıyan ve 6 Şubat depreminde tamamen yıkılan Şih Turan Camii'nde eğitim veren bir alimden aldığı söylene de "bu dik yokuşu sağlıklı çıkan her insan bahtiyar olur" demek ve bu yüzden adının Bahtiyar Yokuşu olduğunu anlatmak daha keyifli bence.

Bahtiyar Yokuşu'nun güzelliği, daha yokuşun başında yine depremde yıkılan Kocabaş Konağı'nın komşusu olan evin duvarındaki sokak çeşmesiyle kendini belli eder. Hemen üstündeki Küçükarkık Taziye Evi, Maraş'ın ilk betonarme yapı-

larından birisidir. İki katlı evin, kocaman çınar ağaçlarına sahip arka bahçesinden Maraş Kalesi'ni ve tarihi dokuyu izlemek, daha en başından yokuşun güzelliğini çözmeye çalışmak çok keyiflidir. Taziye evinin karşısındaki iki katlı evin merdivenleri yokuşa bakıyor ve evde yaşayan teyze merdiven sahanlığına yerleştirdiği teneke saksılarında bilinen adıyla şebboy, yöresel adıyla mentur çiçekleri yetiştiriyor. Yokuşun fuşya renkli güzelleri bize mihmandarlık edip hemen üstündeki güzelim çam ağaçlarını saklayan Hacı Osman Arıkan evine yönlendiriyor. Almasıık düzende örülen

taş duvarlı, kemerli, enikli kapının arkasında mahremiyetle korunmuş çok güzel bir ev bizi selamlar. Bu evin bitiminde, yokuşun düzleştiği noktada Eşbahların ve Ekerlerin sıra evleri, geleneksel mimariyi yaşatan duruşlarıyla bizi yokuşun neredeyse tam da ortasına getirir.

Yokuşun düzlendiği küçük meydandan sola dönünce enikli kapısı, cumbaları ve kim geldi penceresiyle bildiğimiz, bahçesinde hamamı olan ve maalesef depremde yıkılan Hasan Arıkan evi, burada yaşadığım ilginç bir anıyı hatırlatır bana. Sanırım 2021 yılının Şubat ayının sonlarında Maraş'ta yapılan Tarihi Kentler Birliği toplantısına bir şekilde dahil olmuştum ama yurtdışı bir yanından gelen misafirlerle henüz bir bağ kuramamıştım. Misafirler Hasan Arıkan evinin geniş bahçesine toplanınca hamama giden yolda, en muhteşem çiçeklerini açan badem ağacını görünce dayanamayıp birden Aziz Nesin'in, "Sen ağaçların aptalı/ Ben insanların/ Seni kandırır havaları/ Beni sevdalar/ Bir ılıman hava esmeye görsün/ Düşünmeden gelecek karakışı.../ Açarsın çiçeklerini.../ Bense hayra yorarım gördüğüm düşü.../ Bir güler yüz bir tatlı söz.../ Açarım yüreğimi hemen/

Bahtiyar Yokuşu'nun güzelliği, daha yokuşun başında yine depremde yıkılan Kocabaş Konağı'nın komşusu olan evin duvarındaki sokak çeşmesiyle kendini belli eder.

Yemişe durmadan çarpar seni karayel/ Beni karasevda..." dizeleriyle başlayan "Arkadaşım Badem Ağacı" şiirini okuyunca birden koca bahçede bir alkış tufanı koptu. Böylece ortamda bulunan herkes için ev ile şiiri buluşturan ortak bir anı oluştu, benim de hayatıma farklı kentlerden pek çok meslektaşım girdi.

Küçük meydandan sağa dönünce ise karşımızda Divanlı Camii'nin taş minaresi dururdu. Ancak ne yazık ki depremde minare yıkıldı, cami de bayağı hasarlı. Divanlı Camii'nin önünden geçen yol Kuyucak Hamamı'nın dik yokuşuna bağlanır.

Yani Kocabaş Konağı'nın baktığı ağaç kavşakla başlayan Bahtiyar Yokuşu, Divanlı Camii'nin bitimindeki yolun Kuyucak Yokuşu'na bağlanmasıyla sonlanır. Depremden sonra eski hâline nasıl gelir bilmiyorum ama tarihi kent dokusunda bir gezi yapılacaksa eğer mutlaka Bahtiyar Yokuşu'na uğranmalıdır. Maraş'ın eksik olmayan poyrazı çoğu tescilli güzelim evlerin içinden geçerken, bir kez daha atalarımızın düşündüklerine, yaptıklarına hayran olmamızı sağlar. Zaten bu yüzden kültürel mirasımızı, tarihimizi bizden sonraki kuşaklara aktarmak çok önemlidir. Bunu başardığımızda hem bize bırakılan kültürel mirasımızı hem insani değerlerimizi korumamız kolaylaşacaktır. Ancak yaşadığımız büyük depremde sonra tarihi kent dokusunda da hasarlar oluşmuştur. Sevindirici olan özellikle tescilli yapılarımızın çoğunun ayakta kalmasıdır. Ayakta durmaları gerekli onarımlarla bizimle yaşamaya devam edeceklerini göstermektedir. İnşallah bu iyileştirme süreci en kısa zamanda tamamlanır ve kent dokusu içinde dolaşırken enikli kapıları, çeşmeleri, cumbaları, sokakta oynayan çocukları ve sokağa açılan pencerelerdeki teyzeleri, amcaları görebiliriz.

MEMLEKETİ YAŞATAN YOKUŞLARIDIR

SEDA NUR ÇETİNKAYA

Bir şehir, bir sokak, bir konak, bir yokuş düşünün, ne yana dönseniz şiir kokusu gelir burnunuza. Bu şiir kokusunu memleketimiz Kahramanmaraş'ta hissetmek mümkündür. Çünkü burası şiirin ve tarihin başkentidir. Tarihi, sokakları, yokuşları ve çarşıları ile bir kimliktir Kahramanmaraş. Memleketi yaşatan yokuşlarıdır, sokaklarıdır, geleneksel yapıları, sivil mimarileridir. Memleketimiz Kahramanmaraş'ın dondurmasının, biberinin, camilerinin, kalesinin, Kurtuluş Mücadelesi'nin meşhur olduğu kadar yokuşları da oldukça meşhurdur. Turan Mahallesi'nde yer alan Bahtiyar Yokuşu da bu yokuşların en bilinenidir.

Bahtiyar Yokuşu Kahramanmaraş'ın Dul-kadiroğlu ilçesinde, Turan Mahallesi'nde yer alan sivil mimarinin nadide örneğidir. Bu dik yokuşu çıkarken ya da inerken tarihin etkileyici atmosferi yüzümüze usulca çarpar. Peki bu Bahtiyar Yokuşu ismini nereden alır, ismi gibi bahtiyar mıdır? Bahtiyar Yokuşu ismini Şeyh Turan Camii'nde eğitim veren bir alimden almıştır.

Bahtiyar Yokuşu'nun her iki cephesinde de tarihe, nice duygulara ve olaylara tanıklık eden evler, konaklar, limon ağaçları bulunan bahçeli evler, yaşlı çam ağaçları bulunmaktadır. Taş duvarlar, dar sokaklar, konaklar ve konakların ahşap pencereleri, eski tahta kapılar, nice insanın yürüdüğü kaldırımlar yokuşta yürürken selamlıyor

Bahtiyar Yokuşu'nu çıkarken yorulan insanlara, orayı ziyaret eden misafirlere su ve yemek ikram eden misafirperver ev sahipleri vardır.

bizleri. Bu evler ve konaklar memleketimiz Kahramanmaraş'ın kültürel zenginliğinin bir parçasıdır. Tarihi Bahtiyar Yokuşu hem memleketimiz insanı tarafından hem de şehir dışından gelen misafirlere büyük ilgi görmektedir. O sokaklarda yürüyen misafirler âdeta bir zaman yolculuğuna çıkıyor. Bahtiyar Yokuşu fotoğraf tutkunlarının ve tarih sevenlerin de gözdesi olmuştur. Yokuşun etrafında bulunan konaklar, evlerin altında bulunan eski, renkli tahta kapılar, üzerlerine vurulmuş zincir kilitler, tarihi estetik görüntülerdir.

Bu yokuşun bir diğer önemli özelliği de Kurtuluş Mücadelesi'ne yakından şahitlik etmesidir. Sokağında yürürken Maraş'ın Kurtuluş Mücadelesi'nin bu sokaklarda verildiğini bilmeden geçmemeliyiz. Yokuşun başında yer alan Şeyh Camii, Kurtuluş Mücadelesi'nin tanığı bir yapıdır. Bağrında sakladığı top mermisi ile bu tarihi cami Kahramanmaraş'ın Milli Mücadele'deki rolünü gözler önüne sermektedir. Yokuşta bulunan bir diğer önemli yapıt Divanlı Camii'ni görmekteyiz. Divanlı Camii şehirdeki tarihi camiler arasında yer alan çifte şerefeli minareye sahip tek örnektir. Bu camilerimiz Bahtiyar Yokuşu'nun önemli bir tarihî ve kültürel değeridir.

Bahtiyar Yokuşu'ndan baktığımızda Kahramanmaraş'ımızın birçok bölgesini görmek mümkündür. Merkezde yer alan Abdülhamid Han Camii net bir şekilde, güzel ihtişamıyla görünmektedir. Yokuşların etrafında yer alan konakların birçoğu restore edilmiştir, bazıları yazlık olarak kullanılmaktadır ya da boş olarak durmakta kullanılmamaktadır. O bölgede yaşayan

memleketin yerli halkının misafirperverliğine defalarca şahit olmuşumdur. Yokuşu çıkarken yorulan insanlara, orayı ziyaret eden misafirlere su ve yemek ikram eden misafirperver ev sahipleri vardır. Oranın ev sahipleri o sokaklarda yürürken kimin yerli kimin misafir olduğunu kolayca anlarlar.

Onca güzel anılardan sonra yıllara direnen, onca tarihi zamanlara tanıklık eden Bahtiyar Yokuşu da asrın felâketi 6 Şubat depreminden ağır hasarlar almıştır, maalesef ismi gibi bahtiyar olamamıştır. Nice anılara, acılara yıllarca şahitlik eden Bahtiyar Yokuşu 6 Şubat depreminin acısına da şahitlik etmiştir, depremin yıkıcı boyutunu net bir şekilde gözler önüne sermektedir. Birçok ev, konak, camiler yıkılmıştır. Bahtiyar Yokuşu'nda bulunan düşmanın bile yıkamadığı Şeyh Camii asrın felâketinde maalesef yıkılmıştır. Bu camilerin depremde büyük hasar görmesi Kahramanmaraş'ın tarihi ve kültürel zenginliğine büyük bir kayıp olarak kabul edilmiştir. Artık o tarihi yokuş boydan boya bir enkaz kalıntısından ibarettir. İlk gittiğim güne dair fotoğraflara bakıyorum, umarım eski hâline tekrardan döner. Belediyemiz tarafından bölgenin tekrardan tarihi silüetine kavuşması için çalışmalar devam etmektedir. Umarım yıllara direnen Bahtiyar Yokuşu eski günlerine kavuşur ve ismi gibi bahtiyar olur.

Fotoğraf: İsa Terli

YOLUN NERESİNDEN GİTTİĞİMİZ

ARZU ÖZAYDIN

Bir zamanlar evler avuturdu sokakları
Şimdi ise tam tersi,
Sokaklar avutuyor evleri..
Gündüz gün ışığının yardımı,
Gece de sokak lambaları olmasa
Kalan evler de ağlamaktan helâk olacak.
Onca direnişi bu amansız felakete,
Boşa çıkacak.
Oysa ki, yıkılsa yerine bir daha aynısı gelmeyecek.
Asla temsil ettiği o köşeyi, başka bir sureti ihya etmeyecek.

Her dönemeçte bir geçmişi ararken biz,
O ise bizim ayak seslerimizden habersiz
Fark edilmek umuduyla bakakalacak köşe başına
Birileri çıkıp gelsin isteyecek
Hiç olmazsa birileri bilsin
Onun hâlâ yolu olduğunu
Sokak gibi hazır olda durduğunu
Birileri bilmeli ki, yaşadığını
Hatırını sormalı ve hatta hatıralarını

Yıkılan her bir evin kaybettirdiği sokak izi
Her bilence tekrar mutlak belliklenmeli
Ne yaz ne güz kâr etmiyor bu koca yalnızlığa
Bazen insan bile baş edemez, kalır ya altında
O da her gün binlerce kez yalnızlığına ağlayıp içiyor
Köşeleri mesken tutmuş sokak çocuklarından başka
Duyulmuyor bir bebeğin bile ağlaması
İssızlıktan bitap düşmüş,
Bakkal, market, kırtasiye
Ne varsa hepsi göçmüş

Ecel bize ezelden emanet
Ebede açılan bu yollarda
En iyi bildiğimiz vehamet
Yine düşer, yine kalkar
Fakat yine de yürür gideriz
Ne de olsa en iyi bildiğimiz
Bir hüznünlü sonbaharın
Bir acıklı bestesinde
Yürüdüğümüz yine aynı yolda
Tek bilemediğimiz
Yolun neresinden gittiğimiz...

KÖYLÜLERİ NİÇİN YAŞATMALIYIZ?

 ÖMER KARA

Kimdir medeni? İnsanın “dünya sürgünü” başladığı günden beridir bu kavgayı çalıyoruz. Katil Kabil mi medenidir? Maktul Habil mi? Şehirli mi medenidir? Köylü mü? Üreten midir? Tüketen mi? Bu soruya yanıt vermek için, düşünce ufukumuzu yırtacak kadar sert esen fikir tartışmaları, yerini yılgın bir kabullenişe bırakmış gibi... Nitekim artık tartışmaya bile lüzum görmüyoruz. Çünkü bundan 32 yıl önce Amerikalı siyaset bilimci Francis Fukuyama, Batı karşısındaki sözümona döngüsel yenilgiye bir isim bulmuştu: “The end of the history” yani “tarihin sonu”... Yeni icat edilen

bu düşünceye göre Habil’in metaforik olarak temsil ettiği barışçıl ve uyumlu medeniyet anlayışı, Kabil’in temsil ettiği saldırgan ve yıkıcı anlayış karşısında mutlak bir mağlubiyetle sonuçlanmıştı. Artık dünya için medeni, şehirliydi. İnsan ancak doğal olanı değiştirdiği ölçüde medeniydi. Engizek’in zirvesinde, poyrazdan buza kesmiş elleriyle “aşık atan” bir yörük evladı yahut Nahirönü’nde deveme çeviren Avşar çocuğu medeni sayılmazdı artık; bilakis medeni, alışveriş merkezlerindeki oyuncak dükkanlarından sayısız plastiğe çocuğun boyunca fatura ödemekle mümkün olabilirdi...

Helikoptere mızrak fırlatmak: Peki neden?

2008 yılında BBC tarafından dünyaya servis edilen bir kabile görüntüsü vardı. Brezilyalı Survival International kuruluşuna ait görüntülere, Brezilya ve Peru arasındaki Amazon Ormanları’nda, dış dünyadan izole bir kabile yansımıştı. “Envira Yerlileri” adı verilen yaklaşık 30 kişilik bu grup, başlarında uçan helikoptere önce korku ve şaşkınlıkla bakmış, ardından mızrak fırlatmıştı. Türk basınının da ilgiyle takip ettiği bu görüntüde hemen herkesin dikkatini “helikoptere fırlatılan mızrak” çekti. Kimse helikop-

**Herkesin aynı
görüldüğü, aynı
düşündüğü, aynı
yaşadığı bir medeniyet
anlayışı için “köylü”
elbette tahammül
edilmez şeydir.**

ne demek bilen var mı? Şu geniş kar kütlelerinin arasında açılan yola denir hani, o yüzden “çığır açmak” deriz büyük gelişmelere...

Kültür nereden gelir?

Herkesin aynı görüldüğü, aynı düşündüğü, aynı yaşadığı bir medeniyet anlayışı için “köylü” elbette tahammül edilmez şeydir. Çünkü köylü farklıdır, adı bile bir değişiktir köylünün...

Kulaksız Memmed, Teke Ali, Pehlivan Mustafa... Kimliğini kendisi inşa eder, adını toplum koyar onun. TRT ekranlarında “Gezelim Görelim” diye nefis bir program vardı hatırlar mısınız? O programın sunucusu Nuray Yılmaz, 90’lı yılların sonunda Tekir köyüne de gelmişti. Hemen herkes meramını şiirlerle anlatıyordu, türküllere sarılıyordu yahut duygularını izah etmek için... Kâh bir tarhana aş kayınıyordu görüntülerde, kâh bir ardıc fidanı buluşuyordu toprakla. Hiç de öyle Şükrü Erbaş’ın tasvir ettiği gibi görünmüyorlardı; kadınlar bembeyaz örtüleri altında gonca güller gibi, adamlar toprak kadar engin ve latif... Kültür denizine çağlarcasına akan bir ırmağın görüntüleriydi bunlar. Habil’in sağ olduğunun kanıtı belki...

Lekum dinukum veliye-din!

Habil bugün var olsaydı, zannediyorum Kahramanmaraşlı olurdu. Merkezi bir yerde de oturmazdı kanımca, Nedirli’de bir kıl çadırda konaklardı. Öyle ya; medeni insan ikamet etmez, konaklar. Ölmez, göçer. Tıpkı Ahir Dağın çobanları gibi... Öylece gelir ve gider... Kimseye yük olma-

dan, zahmet vermeden. Ne ağaç şikâyet eder ondan; ne kuş, ne börtü-böcek... Karbon ayak izi olmaz onun. Fosil yakıt ne demek bilmez. Bir kuzu ısıtır titreyen vücudunu. Çiğdem yer dalından. Bir suyun gözünde görür hakikati... Kesilmiş bir ağaca ağlar. Sabah namazı kılar yıldızlara dönüp. Kazancı keçe yeleğine yaptığı bir parça yamadır, kaybı kınalı kuzusudur kollarında ölen. Ondan daha medeni, ondan daha hakiki kim olabilir? Şimdi soruyorum kimdir medeni?

terin yarattığı rüzgârın, kabilenin samandan evlerini dağıttığını görmedi. Hatırlar mısınız o görüntüyü?

Medeniyet dilde başlar

Şükrü Erbaş’ın “Köylüleri niçin öldürmeliyiz?” adlı o meşhur şiirini bilirsiniz. Peki gerçekten “ölmesi gereken” insanlar mı köylüler? Mesela bendeniz Kahramanmaraş’ın bir köyü olan Tekir’liyim. Hani şu yaylası ve sularıyla meşhur olan yer... O, Batı mukalliti çok medeni şehirlerimizde insanlar günde 500 kelimeyle konuşurken; benim “gayrimedeni” köyümdeki insanlar gündelik sohbetlerinde her türlü bahse varım en az bunun beş-on katı kadar kelimeyle konuşuyor. Bu kelimeler öyle ithal de değil! Ötüken’den yürüdükleri günden bu yana yüreklerinde sakladıkları ata tohumları bunlar... “Say” kelimesinin “taşlık bölge” demek olduğunu bilen kaç kişi vardır örneğin? Rahmetli dedem biliyordu... “Çığır”

KAHRAMANMARAŞ'IN TURİZM STRATEJİSİ NASIL OLMALI?

MURAT YARIM

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Mardin, Şanlıurfa ve Gaziantep turizm sektöründe çok ciddi atılım gösterdi.

Turizm sektörünün istihdam ve üretime katkısı artık tüm dünya ülkeleri için gözardı edilmeyecek bir gerçeklik hâline geldi. Emek yoğun yapısı ve istihdam artışına önemli katkısı olduğu için gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde turizm endüstrisi her geçen yıl artış göstermektedir. Rekabet düzeyinin her geçen gün arttığı turizm sektöründe Türkiye de dünya turizm pastasındaki payını artırmak istemektedir.

2023 yılı turizm verilerine baktığımızda Türkiye yılda 56.7 milyon ziyaretçi almış, toplamda 54.3 milyar dolar gelir elde etmiştir. Bu durum Türkiye gibi cari açık sorunu bulunan ülkeler için çok önemli gelir kaynağı oluşturmaktadır.

Son yıllarda Türkiye alışlagelmiş mevsimlik deniz, kum ve güneş ağırlıklı turizm anlayışından uzaklaşarak alternatif turizm türlerine yoğunlaşmaktadır. Turizm sezonunu mevsimsellikten öteye yılın her ayına yaymak için alternatif turizm çeşitlerine ağırlık verilmeye başlanmıştır.

Son yıllarda özellikle kültür turizmi Türkiye'nin birçok şehrinde ivme kazandı. Özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan Mardin, Şanlıurfa ve Gaziantep turizm sektöründe çok ciddi atılım gösterdi. Bu illerimizde yerel halkta turizm kültürünün oluşmaya başlaması önümüzdeki yıllarda bu şehirlerimizde turist sayısının daha da artıracaklarını göstermektedir.

Hemen 70 km uzağımızda yer alan Gaziantep son yıllarda önemli bir turizm atılımı gerçekleştiriyorken maalesef Kahramanmaraş turizm konusunda bir varlık gösteremedi. Kahramanmaraş'ta turizm konusunda neden istenilen ivme yakalanamadı? Bu sorunun cevabı yıllardır çeşitli platformlarda ve toplantılarda konuşuldu fakat hâlâ bir çözüm bulunamadı.

Liseyi Otelcilik ve Turizm Meslek lisesinde okumuş, Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesinden mezun olmuş ve 12 yıldır bu alanda öğretmenlik yapan biri olarak ben de Kahramanmaraş turizmi için neler yapılabilir bu yazımda anlatmak istiyorum.

Kahramanmaraş tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmasının yanında, Gurgum Krallığı ve Dulkadiroğlu Beyliğinin başkenti olması sayesinde birçok kültür varlığına sahiptir. Bunun yanında bölgesinde eşine az rastlanır doğal güzellikleriyle de ön plana çıkmaktadır. 6 Şubat 2023 depreminde tarihi ve kültürel yapılar ciddi hasar aldı. Bazı kültür varlıklarının restorasyon sürecinin başlamasının bu alanda şehrin ayağa kalkması için önemli bir adım olduğunu söyleyebiliriz.

Şehir yeniden imar edilirken tam da bu dönemi Kahramanmaraş turizmi için bir fırsat olarak görebiliriz. İyi bir planlama ve ortak akılla Türkiye’de hatırı sayılır bir turizm şehri hâline gelebiliriz. Peki bu nasıl olacak?

Öncelikle Kahramanmaraş’ın turizm sektörü için güçlü yönleri nelerdir, bunun tespitini yapmalıyız. Türkiye’de Kahramanmaraş denilince ilk akla gelen Milli Mücadele’de göstermiş olduğu kahramanlıktır. Maraş Milli Mücadelesi’nde Fransızlara karşı göstermiş olduğu kahramanlıkla hem Türkiye’de hem de dünyada önemli bir yere sahiptir. İkinci olarak

gastronomi alanında bizi biz yapan bir ürünümüz dondurma ve diğer yemeklerimiz... Dünyada sayılı dondurma üreticileri arasında ilk sıralarda yer alan bir şehirdir Kahramanmaraş. Kültürel anlamda yine güçlü olduğumuz bir alan edebiyat. Kahramanmaraş, Türk Edebiyatına öncülük etmiş şair ve yazarların diyarıdır. Bir diğer güçlü yanımız tarihi ve kültürel varlıklarımızın sayısı. Birçok medeniyete ev sahipliği yapan Kahramanmaraş tarihi ve kültürel varlıkları ile turizm sektörü için güçlü bir potansiyele sahiptir.

Turizmdeki güçlü yanlarımızı en verimli hale nasıl getirebiliriz, ona değinelim. Son yıllarda gastronomi ağırlıklı turizm tanıtımları görüyorum. İstanbul, Ankara ve diğer şehirlerde yapılan tanıtım etkinliklerinde ve Kahramanmaraş’ın resmi tanıtım hesaplarında gastronomi ağırlıklı bir tanıtım yapıyor. Özellikle dondurma, tarhana, biber ve kültürümüze ait bazı yemekler tanıtılıyor. Gastronomi üzerinden bu şekilde yapılan bir tanıtımın yetersiz olduğu ve işe yaramadığı turizm alanındaki mevcut durumdan belli oluyor. Evet, Gaziantep ve Şanlıurfa’da yapılan tanıtımlarda da gastronomiyi görüyoruz ama bu şehirlerimiz sadece gastronomi değil

tarihi ve kültürel değerlerini gastronomi ile birlikte pazarlıyor ve tanıtıyor. Yerli veya yabancı bir turist sadece yemek yemek için bir turistik destinasyona gitmez. Bir destinasyona giden turist tarihi ve kültürel değerleri de görmek ister. Gastronomi burada tamamlayıcı bir unsurdur. Örnek olarak Uzak doğu ülkelerine giden Avrupalı bir turist Uzak doğunun gastronomisi için gitmez o bölgenin tarihi ve kültürel değerlerini görmek için gider. Kahramanmaraş’ta bana göre yapılan hatalardan biri de gastronomi üzerinden yapılan tanıtımlardır.

Bu zamana kadar Avrupa’da 17 ülke ve 50’ye yakın şehri ziyaret etme imkânım oldu. Üniversite dönemimde turizm stajı için Polonya’da 6 ay bulundum. Bu ziyaretlerimde aralarında dünyanın en çok turist çeken ülkeleri İtalya, Fransa, Almanya ve İsviçre’nin bulunduğu Avrupa ülkelerinde turizm faaliyetlerini gözlemleme imkânım oldu. Bu ülkelerin turizm konusundaki ortak özellikleri doğa ve kültür turizmi. Avrupa’da “Old town” diye bir kavram vardır. Old town, yani eski şehir. Avrupa ülkelerinden herhangi birine gezmeye gittiğinizde turistik bölge olarak sizi tarihi yapıların olduğu eski şehir böl-

gesine yönlendirirler. Buralarda genelde bir meydan vardır, meydanın çevresinde tarihi evler ve yapılar bulunur. Old town bölgesine gittiğinizde Arnavut kaldırım taşı döşenmiş ve araç trafiğine kapalı olan tarihi evlerin, dükkanların ve yapıların olduğu sokaklarda gezersiniz. Bu sokaklarda kafilelerle gezen turistleri görürsünüz. Avrupa ülkeleri buralara gözü gibi bakarlar. En ufak bir zarar gelmesini istemezler. Bu bölgede yaşayanlar için sıkı kuralları vardır. Çünkü onlar için "old town" bir turistik destinasyondan çok tarih ve kültürlerinin yaşatıldığı yerdir. Avrupa ülkeleri sanayileri ile ön plana çıksalar da dünyanın en çok turist çeken ülkeleridir.

Kahramanmaraş olarak bizim de kendi old town bölgemizi yani eski Maraş bölgesini ayağa kaldırmamız gerekir. Peki Kahramanmaraş'ın old town bölgesi neresi?

6 Şubat depreminden önce sayıları daha fazla olsa da depremin yıkıcı etkisine rağmen hâlâ hatırı sayılır tarihi ve kültürel yapımız var. Konakların, tarihi camilerin, hanların, hamamların, bedestenlerin ve de tarihi çarşıların bulunduğu; yukarıda

6 Şubat depreminden önce sayıları daha fazla olsa da depremin yıkıcı etkisine rağmen hâlâ hatırı sayılır tarihi ve kültürel yapımız var.

Divanlı Camii'nden aşağıda Ulu Camii'ye, batı tarafta Kanlıdere Köprüsü'nden doğuda Şekerli Camii ve Sarayaltı bölgesinin olduğu alan Kahramanmaraş'ın old town bölgesidir. Yörükselim Mahallesi ve Kayabaşı bölgesi de bir diğer old town bölgemizdir. Yine Gazi Kışlası'nın içerisinde yer alan tarihi binalar, Yedi Güzel Adam Edebiyat Müzesi'nin bulunduğu taş bina ve hemen az ilerisindeki Bayazıt Konağı birlikte düşünüldüğünde burası da bir old town bölgesi olabilir.

İlk olarak Divanlı Camii ile Ulu Camii arasında yer alan Kurtuluş, Ekmekçi ve Divanlı mahallelerinin bulunduğu bölgeyi ele

alalım. Kurtuluş Mahallesi Kahramanmaraş'ın tarihi şehir merkezidir. Birçok tarihi ve kültürel yapımız bu mahalle sınırları içerisinde bulunmaktadır. Öncelikle Kurtuluş Mahallesi'nden başlayarak turizm amaçlı bir şehir planlaması yapılmalı. Çünkü tarihi camiler, hanlar, bedestenler, çarşılar ve de en güzel konaklar bu mahallede yer almaktadır. Kahramanmaraş'ın tarihi, kültürü ve hikayesi bu mahallede gerçekleşmiştir. Bütüncül bir planlama ile bu mahalle koruma altına alınmalı ve Kahramanmaraş turizminin merkezi tam da burası olmalı. Az önce dediğim gibi Avrupa'nın herhangi bir ülkesine ve şehrine gittiğinizde gezeceğiniz alanlar tıpkı bizim Kurtuluş Mahallesi'ndeki tarihi ve kültürel yapıların bulunduğu yerler gibidir. Yani şapkadan tavşan çıkarmaya gerek yok, bu sınırlar içerisinde yer alan betonarme yapıları cımbızlayarak yıkıp tarihi yapılarımızın eski fotoğraflar üzerinden, aslına uygun restorasyonlarını yapmalıyız. Yıkılan betonarme yapıların yerine alt katı dükkan olan Maraş kültürüne uygun konaklar yapılmalı. Bu şekilde oluşturacağımız yerleşim yerini turistik cazibe merkezi hâline getirmeliyiz. Cazibe merkezi demekle olmuyor, bunun

Kahramanmaraş Kalesi

için de bir şeyler yapmalıyız. Kurtuluş Mahallesi'nde yapılacak dönüşümün sonunda insanları buraya çekmek için bölgenin sürekli canlılığı olan ve yaşayan bir bölge hâline gelmesini sağlamalıyız. Aksi hâlde depremde önce Bahtiyar Yokuşu'nda yapılan projenin akıbetine burası da uğrayabilir. Bahtiyar Yokuşu'nda yapılan restorasyon ve sokak sağlıklılaştırma projesi kapsamında çalışma yapılan alanlardaki birçok konak hem miras sorunu hem de işsizlik nedeniyle kaderine terk edilmiş durumda. Boşa giden emek ve paradan başka bir sonuç elde edilemedi. Aynı akıbeti uğramamak için özellikle vurguladığım bir kavram var "bütüncül bir planlama."

Ulu Camii tarafından tarihi Suk-i Maraş Çarşısı'na doğru gelindiğinde yukarı bölgeye çıkan sokaklar vardır. Mesela Ulu Camii'nin arka kapısının tam karşısından çıkan sokakta Zabunlar Konağı'nı görürsünüz. Çarşının içerisinde yine Hatuniye Camii çıkışı ve İklim Hatun Camii çıkışı bulunmaktadır. Çarşının sonunda sol tarafta Kasaplar Çarşısı'nı ve Bıçakçılar ve Demirciler Çarşısı'na, Sarayaltı dediğimiz bölgeye doğru devam eden, yine tarihi yapıların bulunduğu bölgeyi görürsünüz.

İşte bütüncül planlamadan kastım çarşı ile mahallenin üst tarafında yer alan tarihi ve kültürel yapıların olduğu bölgeyi entegre etmek.

Kahramanmaraş'ın en eski ve en güzel konaklarından Aslan Bey Konağı, Üdürgücü Konağı ve Mutfak Müzesi, Müftü Rafet Efendi Konağı, Dedeoğlu Konağı, 400 yıllık Paşa Hamamı, Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi, Yasin'in Hanı, Hatuniye Camii ve diğer konakların bulunduğu alan ile çarşı arasındaki sokaklarda yıkılan betonarme yapıların yerine yapılacak dükkan üstü konaklarla bölgeye yeni bir görünüm kazandırmalıyız.

Kurtuluş Mahallesi'nin hemen üst tarafında yer alan Divanlı Mahallesi'ni ele alalım. 6 Şubat depreminden önce Bahtiyar Yokuşu'nda ve yokuşun ara sokaklarında çok güzel bir dönüşüm başlamıştı. Bu bölge çok da ilgi gördü. Fakat burada yapılan hata sokak sağlıklılaştırması kapsamında konakların bazıları restore edilirken bazılarının sadece dış cephesinde dönüşüm yapılmasıydı. Bu bölgedeki benzer bir diğer sorun da konakların miras malı olması. Bu yüzden konaklar ne satılabildi ne de kiralanabildi. Buna bağlı olarak da Bahtiyar Yokuşu'nda yapılan

proje bu bölgeyi cazibe merkezi hâline getiremedi. Bazı konaklar depremin yıkıcı etkisi ile bazıları da tescil edilmediği için hasarlı denilerek yıkıldı.

Divanlı ve Kurtuluş mahalleleri Bahtiyar Yokuşu ile entegre edildiğinde yazımın başında değindiğim gibi Ulu Camii ile Divanlı Camii arasında turistik bir güzergahımız olacaktır. Şimdi bu bölgenin doğu tarafında yer alan Kanlıdere Köprüsü restore edilerek projenin doğu tarafındaki ucu Çukuroba'dan Kayabaşı'na kadar uzanacaktır. Kanlıdere Köprüsü'nden Çukuroba Camii'ne çıkan yol üzerinde ve Kayabaşı Camii'nin çevresinde bulunan konaklar restore edildiğinde ikinci bir Bahtiyar Yokuşu olacak potansiyele sahip bir turistik destinasyonumuz daha olacaktır. Batı tarafında depremde büyük bir yıkıma uğrayan Şekerli Camii restore ediliyorken hemen yanı başında yer alan konaklardan birinin restorasyonu bitmiş diğer konağın restorasyonu da başlamıştır. Onun devamında Kuyucak Hamamı da restore edildiğinde bu bölge yine Kurtuluş, Ekmekçi, Divanlı mahalleleri turistik destinasyon projemizin batıdaki sınırını oluşturan çok değerli kültürel varlıklarımız olarak karşımıza çıkacaktır.

Yine değinmeden geçmeyelim ki kale ve çevresi, Yörükselim Mahallesi'nde yer alan çok önemli tarihi ve kültürel varlıklarımız da turistik bir değer taşımaktadır.

6 Şubat depreminin öncesinde ve sonrasında Gazi Kışlası'nın taşınacağı ve bu arazinin Büyükşehir Belediyesine devredileceği söylendi. Benim bildiğim kışla içerisinde yer alan iki adet tarihi bina bulunmaktadır. Böyle bir senaryoda tarihi kışla binası ve lojman tarafında kantin olarak kullanılan taş bina Yedi Güzel Adam Edebiyat Müzesi ve Bayazıt Konağı ile birlikte entegre bir turizm destinasyonu olabilir.

Bu projenin gerçekleşmesi için bazı sorunların çözüme kavuşturulması önem arz etmektedir. Bu bölgelerde yer alan derme çatma yapılan betonarme yapıların ayıklanması gerekeceği için bu evlerin hak sahiplerine alternatif konut üretilmesi gerekiyor. Bu mahalleler rezerv alan ilan edildiği için bu bölgede evi olan hak sahipleri mağdur edilmeden TOKİ kanalıyla ev sahibi yapılabilir. Bu betonarme yapıların yerine yapılacak yeni dükkan ve konakların satışı veya kiralanması ile bu işin finansmanı çözülebilir. Önemli sorunlardan biri de mi-

Kurtuluş Mahallesi Kahramanmaraş'ın tarihi şehir merkezidir. Birçok tarihi ve kültürel yapımız bu mahalle sınırları içerisinde bulunmaktadır.

ras. Buradaki konakların birçoğu miras sorunu nedeniyle yıllardır atıl durumda kalmıştır. Bunun çözümü bu konakların kamulaştırılması. Bunun dışında yapılacak çözüm bu projeyi sekteye uğratır.

Kamulaştırma yapılan konaklar restore edildikten sonra bu bölgeyi işler hale getirip cazibe merkezi yapmak için konaklarda yaşamsal faaliyeti harekete geçirmek gerek. Özellikle büyük konakların bakımı ve restorasyonu maliyetli olduğu için bu konakları kamu kurumlarının veya meslek odalarının ofisi hâline getirmek en doğru çözüm olacaktır.

Kayabaşı'ndaki Müsiad Derneği'nin kullandığı konağı iyi bir örnek olarak söyleyebiliriz. İlerleyen yıllarda konakta yapılacak bakım ve tamiratların finansmanlarını bu tür dernekler karşılayabilir. Mesela Hatuniye Camii'n hemen yanı başında yer alan Kahramanmaraş'ın en eski konaklarında biri olan Müftü Rafet Efendi Konağı İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından kamulaştırılıp restore edilerek Müdürlük yerleşkesini buraya taşıyabilir. Bu örnekler hem buradaki canlılığı artıracak hem de ileriye dönük koruma ve sürdürülebilirliği sağlayacaktır. Yapılacak dükkânlar ile başta kadın girişimcilere istihdam sağlayacak işletmeler açılabilir.

Sonuç olarak bu bölge, Türkiye'de çok güzel bir örnek olan Safranbolu tarzı turistik destinasyon hâline getirilmelidir. Kahramanmaraş turizm sektöründe bir atılım gösterecekse ancak bu şekilde planlı ve bütüncül bir proje ile gerçekleştirebilir.

Şehir merkezi için fikirlerimi bu şekilde paylaşmak istedim. Umarız fikirlerimiz şehrimizin geleceğine bir fayda sağlar. Doğa turizmi için ayrıntılı fikirlerimi bir sonraki sayıda paylaşmayı düşünüyorum.

Kurtuluş, Divanlı ve Ekmekçi mahalleleri.

KİM BİLİR İÇİNDE NE ATEŞLER KAYNARDI

ÖMER YALÇINOVA

Volkan Selçuk'u hep gülen gözleriyle hatırlayacağım. Bir de sanki o gülen, umut ve teselli veren gözler onun değilmiş gibi, bazen fazlasıyla öfkeli, oldukça ürkütücü susmalarıyla. O an yanına gidip, "Hayırdır, ne oldu?" diye sormak bile cesaret ister. Sorsanız da zaten bir şey söylemez. Çünkü o an bir haksızlığa uğramıştır. Onun öfkesini dindirmeye çalışıyordur kendi içinde. Bu noktada yardım talebi olmazdı Volkan'ın. O an sadece yalnız kalmak isterdi. Bir süre yalnız kaldığında, yeniden biraz daha kısık sesle, espri yapmaya, karşısındakine takılmaya devam ederdi. Yıllarca komşu odalarda çalıştık onunla. Bir kez bile öfkeyle bağırıldığını duymadım. Ama kahkahalarını çok duydum.

Volkan eğriyi, doğruyu bilen bir dosttu. O, herkese dosttu. Uçan kuşa, konağın bahçesine gelen minik kediye, bahçede kurumak üzere olan gül dalına dosttu. Çünkü yufka bir yüreği vardı. Belki de sadece yufka yüreğinden dolayı sürekli haksızlığa uğruyordu. Onda kendimi görürdüm. Kendisi

de muhtemelen bende kendini görürdü. Şakayla karışık ülkenin gidişatından, Maraş'ın son durumundan, işlerin ilerlemeyişinden söz ettiğimiz zaman, gerçekleri dile getirmesek bile anlaştığımızı fark ederdim. Fark ederdi çünkü, havada oluşan en ufak değişimi bile. Ve o değişimin nedenleri üzerine doğru tahminleri olurdu. Ama kime söylesin bunları? Söylese ne olacak sanki? Tabii ki hiç kimseye söylemezdi, herhangi bir değişikliğin olacağına da en ufak bir umudu yoktu. O yüzden içinde kaynayıp duran volkanlara rağmen, o herkese gülmeye, herkesle iyi geçinmeye, espri ve dalgalarla gününü şenlendirmeye çalışırdı. Bu, onun kendini kötülöklere karşı koruma yöntemiydi.

Volkan hangi birimden Kültür Müdürlüğüne gelmişti bilmiyorum. Sormadım da. Belki de o söylemiştir ama benim

O, pişman olmuş mu kötülüğü nedeniyle, sonra tövbe etmiş mi ve şimdi iyilik yapmaya çalışıyor mu, önemli olan budur.

hatırimda kalmamıştır. Bunun ne önemi olabilir ki? Volkan hangi okul mezunudur, çocukluğu hangi mahallede geçmiştir, siyasi düşünceleri nelerdir bilmiyorum. Birkaç kez yine onun yöntemiyle yani şakayla karışık sormuştum bu tür soruları. O da tabii şakayla karışık söylemişti. Söylediklerinin hangisi ciddiydi, doğrudu, hangisi yanlış, şakaydı ayırt etmek mümkün değildi. Volkan için aslında bunların

hiçbir önemi yoktu. Karşısındaki kişilere de bu şekilde yaklaşmazdı. O, âna bakardı. O ân neler duyuyor ve düşünüyor, önemli olan buydu işte. Hani tasavvufta "ibnülvakt" (vaktin oğlu) denir ya, işte o Volkan'ın ta kendisiydi. Şimdi neredesin, kiminlesin, ne düşünüyorsun, neler yapacaksın? Volkan için önemli olan sorular bunlardı. Eskiden bir insan kötölük yapmış olabilir, hiç önemli değil. O, pişman olmuş mu kötülüğü nedeniyle, sonra tövbe etmiş mi ve şimdi iyilik yapmaya çalışıyor mu, önemli olan budur. Birilerini kınamak, kötölemek, hor görmek ya da yükseltmek, övmek onun harcı değildi. Belli ki büyük ve acı tecrübelerden geçip gelmişti. Bu yüzden gözlerindeki gülücüğe, her zaman bir bilgelik de eşlik ederdi. Kendini üstte görmeyen, hiçkimseyi azarlamayan, kimseye ilgili kötü düşünmeyen bir

bilgelik. Yine bu yüzden olsa gerek, gördüğü, tahlil ettiği, uğradığı hak-sızlıklar onun canını haddinden fazla yakardı. Belli etmemeye çalışsa da...

Volkan'ın namaz kılmayı, abdest almayı bir gösteriş hâline getirmeyişi, çevresindeki beynamazlara namaz kılmayı dayatmayı da, onun bu bilge yönüyle ilgilidir. Bir bakarsınız, dondurucu soğuklarda Volkan kollarını sıvamış, kimseye çaktırmadan abdest almaya gidiyordur. Bir bakmışsınız yine hiç kimseye göstermeden, namazını kılmış ve mescitten çıkıyordur. Çünkü Volkan hasbi, samimi, içten bir bağla bağlıydı Allah'a (cc). Her türlü gösteriştten bu yüzden tiksiniyordu. Hele ki inançların araç hâline getirilmesi, birer gösteriye dönüştürülmesi, onun hiç dayanamadığı, anında öfkelenildiği hususlardı. Bunları da tabi içine atmak zorundaydı.

Volkan eğriyi doğruyu bilen bir dosttu.

O, herkese dosttu.
Uçan kuşa, konağın bahçesine gelen minik kediye, bahçede kurumak üzere olan gül dalına dosttu.

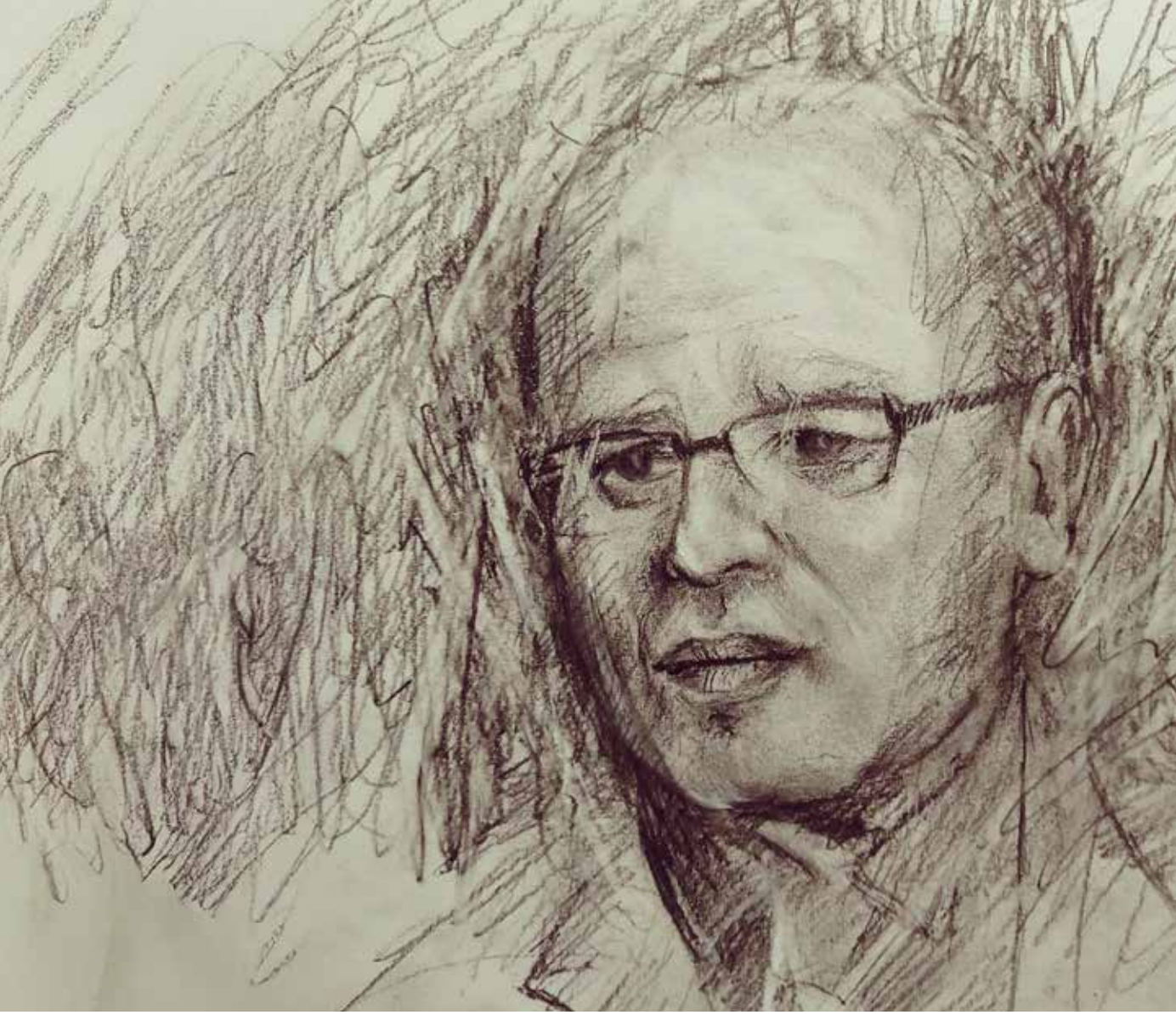
Bu gibi durumlarda ben anlardım ki Volkan, namaz yoluyla sanki içini, kalbini, zihnini Allah'a döküyordu. O, namazla ferahlıyordu, sabır buluyordu, kötülöklere direnebiliyordu.

Volkan'ın maddi durumu neydi bilmiyorum. Hiç söz etmezdi. Sadece maaşlardaki adaletsizliğe değinirdi,

o kadar. Onun hiç şu kadar borcum var, bu kadar takside girdim, şöyle ihtiyaçlarım oluyor gibi, belediyede çevirdiğiniz üç insandan ikisinin sızlanarak söylediği şeyler, Volkan'da yoktu. Ya da bana söylemezdi, bilemiyorum. Başkasına söylerken de şahit olmadım. Sanki o, daima bir şükür ve tefekkür hâlindeydi. Ve sanki o, çevresinde dönüp duran katakullilerin hepsini, onlara bulaşmamak için anında fark ediyordu. Namazla huzuru bulurken, bu tür bir dikkatle de kalbine bulaşacak kirlerden korunuyordu.

6 Şubat Kahramanmaraş depremlerinde yitirdik Volkan'ı. Haberini aldığım, ciğerimin bir köşesi yanıp kavrulmuştu. Eşyle birlikte, o dokunmaya kıyamadığı bir oğluyla iki kızının da öldüğünü duyduğumda, gözyaşlarım sel olmuştu. Hâlen o makamdayım. Mekanın cennet olsun güzel kardeşim.

Resim: Bünyamin K.

ÖMER ERİNÇ OKUMAK

BÜNYAMİN K.

Sevda'nın Hükmü Baki Defteri Ömer Erinç'in 1980-2006 yılları arasında yazdığı şiirleri kapsayan bir derleme. Kitap 248 sayfa; dört ana başlık ve dokuz bölümden oluşuyor. Ömer Erinç'in bugüne dek birçok deneme, biyografi ve seçki kitapları yayınlandı. İlk şiir kitabı *Turna Gözleri ve Karanfil* 1991 yılında yayınlanmıştı.

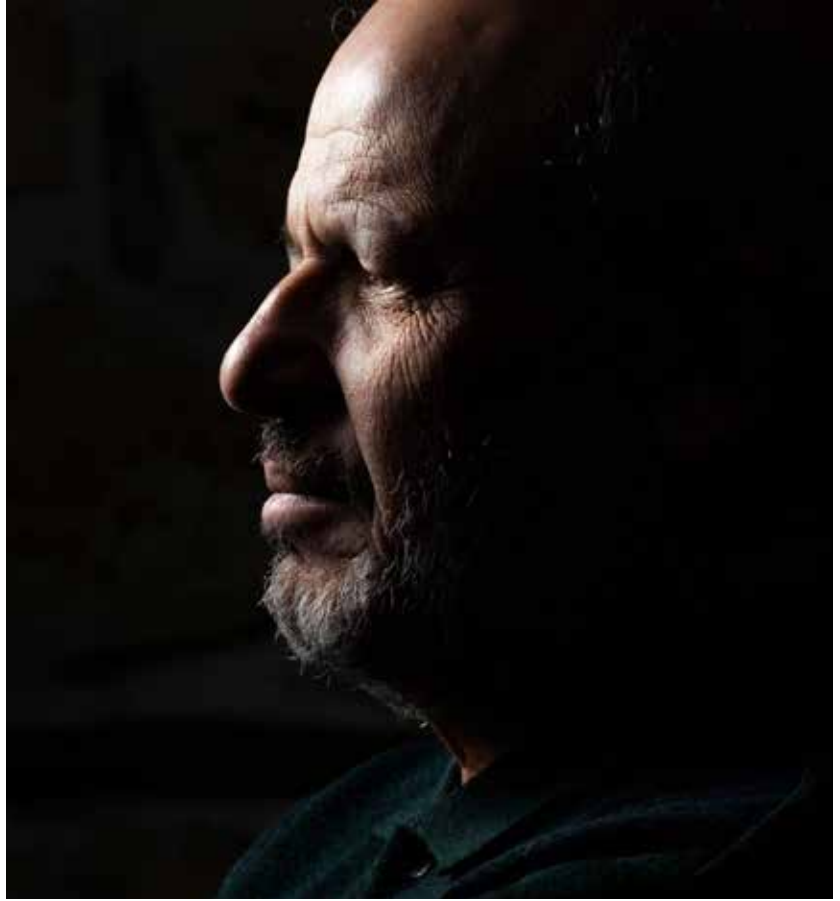
Yazı hayatı 1980 yılında yazdığı şiirleriyle başlar. Maraş'ta bir grup arkadaşıyla *Kalem* dergisini ve *Işık Gazetesi* kültür sanat sayfasını hazırlar. Sonrasındaysa ilk gençlik yıllarında şiir ve yazı çalışmaları dönemin ekol dergisi *Edebiyat Dergisi*'nde yayınlanır. Tam da o yıllarda Nuri Pakdil yol arkadaşlarına "Bugün 1 Ocak, Edebiyat artık olmayacak" der. Pakdil'in o uzun sessizlik döneminde Ömer Erinç yazmayı sürdürür ve yazın sahasında özellikle *Kayıtlar* ve *İkindiyazıları*'nda görünür. Sonrasında *Yediiklim* ve *He-*

ce'de yazmayı sürdürür. Bu süreçte ikinci kitabı *Geniş Zaman Süvarileri* 1999'da yayınlanır. Aradan 25 yıl geçer. Şair yazmayı ve yayınlamayı sürdürür ve toplu şiirleri yayınlanır. 25 yıl yazmayı ve yayınlamayı sürdüren bir yazar için çok uzun bir süredir. Bu uzun dönemde kitabınız yayınlanacak mı sorusuna, "Yazıyorum, yayınlanması çok elzem değil." dediğini hatırlarım.

...

Sevda'nın Hükmü Baki Defteri başlığı Ömer Erinç'in özel alfabesinden çıkmış hissi veriyor. Özenle hazırlanmış kitabın kapağında "Toplu Şiirler" ibaresini görürüz. Şiirler 1980 ile 2006 yılları arasında yazılanların toplamıdır. 2006'dan sonraki şiirler için bir kitap olacak mı sorusunu kendisine yönelttiğimde, "Nasipse olabileceğini ancak şu an için özel bir gayret olmadığını" belirtti. 2006'dan sonrası yazmaya zaman bulmak da Erinç için hayli zordu.

O, Nuri Pakdil
okulunun has
öğrencilerindendir.
O okulun geniş
yollarından,
koridorlarından,
bahçelerinden sonra
çöken çatısının
yanında "sükut
suretinde" uzun
nöbetler tutmuştur.

Bu süreçte büyük ebatlı, geniş içerikli deneme, biyografi ve seçki kitaplarına zaman ayırdı. Kitabın içinde yayınlanmış ilk iki şiir kitabı ve daha önce kitaplaşmamış iki dosya yer aldığına göre 2006'dan sonrası için de bir proje olacağını düşünmüştüm. Bu zaman diliminden de bir kitap toparlanabileceğini sanıyorum.

Sevdanın Hükmü Baki Defteri'ni iki haftalık bir süreçte okudum. Şiirleri çoğu önceden dergilerde ve şairin yayınlanan kitaplarında okuduklarımdı.

İlk sayfada yer alan şiirle son sayfada yer alan şiir arasında yaklaşık 25 yıllık bir zaman var. Ve bu iki şiirde de şairin soyutlama çemberinin dışına çıkmadığını görürüz. Ömer Erinç şiiri soyuttur.

Düzyazı denemelerinde de soyut anlatım boy gösterir. Okurun düz, belirgin, açık ifadelerle rastlaması pek mümkün değildir.

Ömer Erinç soyut ifadeyi kendine özgü bir biçimde kullanır. Kapalı anlatım denen biçimi kendi alfabetine göre kurar. Şiiriyle benzeşen başka bir şiir yoktur. İlk şiirlerinden son şiirlerine kadarki yaklaşık kırk yıllık zamana yayılmış yazma sürecinde özümsemediği biçim genel anlamda değişmez. Şairin diline alıştığınızda anlama ulaşmaya başlarız. Diline alışmanın yanısıra onun yaşarken uğradığı durakları da tanımak gerekmektedir. Müslüman bir şair olmanın yanısıra doğup yetiştiği toprağa özgü sesi de heceler ve cümleler o ilk hecelerle toplamından kurulur.

O, Nuri Pakdil okulunun has öğrencilerindendir. O okulun geniş yollarından, koridorlarından, bahçelerinden sonra çöken çatısının yanında "sükut suretinde" uzun nöbetler tutmuştur. Bu anlamlı nöbet sürecinde avucunda kalemler vardı. Birçok genç, o kalemlerle heceler, kelimeler, dizeler kurdu. Ömer Erinç'in kırk yıllık şiir serüveni kadar önemlidir bu kalem dağıtma hikâyeleri. Şair bugün 67 yaşında. Kalem dağıtmayı, seçerek pür dikkat sürdürüyor. Edebiyat cephesinde hassas terazisini özenle kullanmayı sürdürüyor.

Kırk, elli yaşlarına ermiş birkaç düzine şairin hassas terazisi olmuştur Ömer Erinç.

"içime akar
Hüseyinî bir ses

ustamın yanına gidiyorum
karşı yakaya"

Usta-çırak usulünden gelmiş ve bu usulü samimiyetle yaşatmış bir öğretici olmasının yanısıra şiir öğren-cisinin seçtiği usule müdahale etmez. Kendine benzeyen öğrenciler yetiştirme uğraşında değildir. Her bir kalem tutan kişiyi kendi özünden yazma gayretine teşvik etmiştir.

...

"sevgi âdeme akmaktır biraz
güllere yol öğreten kavlince Rah-man'ın"

...

"sandallarına kurula kurula
göğsünün boşluğuna akan kız
'konuş yak içindekini'
kohnuna denizler yakışan korsanlığın
Süleyman'sız kalmasın"

**Ömer Erinç soyut
ifadeyi kendine özgü
bir biçimde kullanır.
Kapalı anlatım
denen biçimi
kendi alfabesine
göre kurar.**

...

"sevmekle başlayan her şey
atlarını kaybetmiş bir süvari kadar
yabancı"

...

"ağaçlara göre şekillense de gökler
alnım haritaların gizli yatağı"

...

Ömer Erinç şiirinin en içlerinde yaşadığı günleri, yaşadığı dünyayı garipselemek vardır. Özellikle sürgün kelimesinin anlamlarını yoğurur çoğu zaman. Sürgünlüğün onun sözlüğünde katmanları, merhaleleri vardır. Gariblik hem kendi bünyesinde hem yürüdüğü bütün yollardadır. Gerçek dünyadan uzaklaşma çabası içindedir şiiriyle yürüyüşü. Kitabın son dizesi, "merhaba kardeşim toprak" tır. Garipliği kendi içinde uğunan sürgünlük hissine dönüşür ve kurtuluş/kavuşmaya inandığını anlarız ilerledikçe dizeler.

...

Üç kelimeyle Ömer Erinç:

dinleyen
yürüyen
anlatan.

SANAT GÜNEŞİ

MERVE YENTÜRK

Ertesi gün güzel bir kahvaltı yaptıktan sonra günlük planımızı kontrol ederek yola koyulduk. Bugün İsfahan'daki son gün ve yarın Şiraz'da olmalıyız. Seyahat tarihlerimiz Humeyni'nin ölüm yıldönümüne denk geldiği için bazı şeyler hep aksi ve aksak ilerledi. Şiraz'a seyahat etmek için ne otobüslerde yer vardı ne de uçaklarda. Özel taksi tek seçenek, ama öncesinde kalan yerleri gezeceğiz. Size tavsiyem seyahat etmeden önce ülkeye ait önemli gün ve tarihleri mutlaka kontrol edin.

İlk yer Hasht Behesht (Heşt Beşt) Sarayı. 'Sekiz Cennet' anlamına gelen bu yapının 8 odası var ve farklı dönemlerde birden fazla şairin eserinde yer almış.

Muhteşem bir cam işçiliği, duvarlarında boyama ve kabartmalar var. Tek kelime ile harika. Fotoğraf ve video çekerkenki hislerimi yazarken de aktarabilsem keşke. Yazıyı okurken bahsettiğim saraylara göz atmanızı şiddetle tavsiye ederim çünkü tarifsiz bir sanat örneği var bu ülkede. Sıradaki yer Jame Mosque (Cuma Cami). Öncesinde yakınındaki Ali Camii'ni gizecektik fakat kapalıymış, bunu da not düşmüş olayım. İnternetin olmadığı yerde sora sora Bağdat bulunur misali Cuma Camii'ne ulaştık. Cami Kapalı Çarşı'nın içerisinde bulunan İslam mimarisinin en güzel örneklerinden. Kerpiçten yapılan bu cami birkaç kez tamirden geçerek bu

güne gelmiş. Camiyi gezerken Kербela Taşı adı verilen secde taşlarına rastladık. Şiiler namaz esnasında secde ederken bu taş alın ile seccade arasında kalıyormuş.

Gezimize kısa bir kahve molası verdikten sonra kaldığı yerden devam ediyoruz. Sıradaki girişine aynı içerisine ayrı hayran kaldığım Çehel Sütun (Kırk Sütun) Sarayı var. Adını sarayın giriş kısmını destekleyen 20 ince ahşap sütunun önündeki havuza yansıması ile kırka çıkmasından alıyor. Giriş kısmındaki süslemelerin yanı sıra sarayın iç kısmında seramik fresk ve tablolar ile süslenmiş. Kaynaklara göre bu tabloların her biri örneğin 1514'te Osmanlı Sultanı I. Selim ile yapılan Çaldıran

İRAN - II

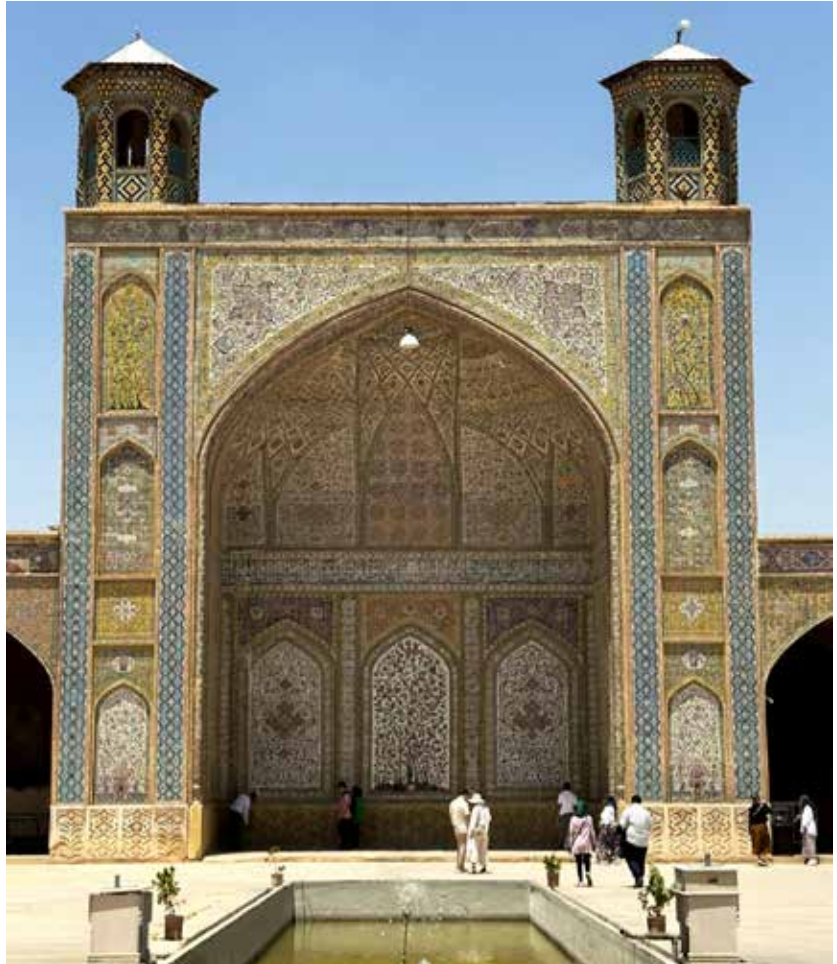
**Ziynet Al Mulk Müzesi
oldukça ışıltılı ve
birden fazla vitray,
ayna süslemesi,
ahşap boyama ve
alçı gibi çok çeşitli
çalışmaların olduğu
muhteşem bir yer.**

Muharebesi gibi belirli tarihsel olayları betimliyor. Tavanı ayrı, duvarları ayrı, her şeyi ayrı güzel.. Tarif edemeyeceğim güzellikte bir yapı. Burayı da gezdikten sonra yürüme mesafesinde olan bir başka yere, tarihi Si -o- Se o Pol Köprüsü'ne geldik. 33 ayaklı bu kemer kaynaklara göre İsfahan'daki 11 köprüden biri ve Safevi dönemi mimarisine ait. Burası da İran gezi mekânlarında yer alan ve görülmesi gereken yerlerden biri. Köprüyü de gördükten sonra İsfahan rotasını bu şekilde tamamladık. Bahsettiğim mekânların dışında gezebileceğiniz diğer yerler ise Hakim Camii, Vank Katedrali ve Sallanan Minare.

İsfahan'dan sonra Şiraz'a geçeceğiz. Şiraz da önemli yapıların bulunduğu ve gezilmesi gereken bir şehir. Gece yolculuğundan sonra sabahın erken saatlerinde Şiraz'a ulaştık. Bölgenin eski evlerinden yapılmış tarihi bir otelde kaldık. Bence yurtdışı seyahatlerinde tarihi otellerde konaklamak bulunduğumuz ülkeyi hissedilmek açısından önemli. Hazırladığımız haritalar ile keşfe başlıyoruz. İlk durak Nasır El Mulk Camii. İçerisinde pembe

renkli fayansların kullanılması nedeniyle 'Pembe Cami' olarak bilinen dünyanın en renkli camisi. Güneşin camlara vurması ile cami içerisinde görsel şölen yaratan muhteşem bir ambiyansı var. Sabah belirli saatler arasında bu güzelliğe şahit olabilirsiniz. İçeriye 'Çador' adı verilen çarşaf benzeri örtü ile girdik çünkü hanımların içeriye normal kıyafet ile girmesi yasak. Bazı camilerde de aynı uygulama mevcut. Buranın güzelliğine doymasak da sıradaki durağımız Ziynet Al Mulk Müzesi. Oldukça ışıltılı ve birden fazla

vitray, ayna süslemesi, ahşap, boyama, alçı gibi çok çeşitli çalışmaların olduğu muhteşem bir yer. Kaçar döneminden kalma bu yapı bir zamanlar Qavam Al Molk ailesinin kızı Zinat Ol Molk'un eviymiş. İnanılmaz. Keşke gördüklerimi buraya aktarabilsem. Bir ev nasıl bu kadar ihtişamlı olabilir derken ardından ailenin kendi evi olan Qavam Evi-Narenjestan'a geldik. Narenjestan demelerinin sebebi narenciye ağaçlarının çok fazla olmasıymış. Burada da tıpkı diğer ev gibi birden fazla el işçiliği mevcut. Bahçesinde büyük

ve simetrik bir havuz, etrafında birçok palmiye ağacı ve rengarenk çiçekler ile görsel şölen oluşturuyor. Buradan sonra kapalı çarşı tadında olan Vekil Pazar'dan geçip bir başka görülesi yer olan Vekil Camii'ne geldik. Taş sütunları, büyük avlusu ve tüm camilerde olduğu gibi kendine hayran bıraktıran kapısı ile farklı bir yapı. Kaynaklara göre bu cami Zend Hanedanlığı'ndan kalmış. Yine onlardan kalan bir başka güzel yapı Kerim Han Kalesi'nde sıra. Kerim Han Kalesi çok büyük bir arazi üzerine kurulmuş, heybetli surlarının olduğu, muazzam işlemelerin, mozaik ve minyatürlerin bulunduğu tarihi bir yapı. İran kültürüne uygun motiflerle süslenmiş vitray ağırlıklı bir yapı. Şiraz'da vitray ağırlıklı yapılar çok fazla. Bugünü böylece tamamladık ve ertesi gün geziye İranlı şair Hafız'ın (Hafız- ı Şirazi) Kabri ile başladık. Kapalı olduğunu söylediler ama biz yürüyüp kendimiz görmek istedik,

en kötü bahçesini görürüz umudu ile ulaştık. Yol üzerinde çizimler, boyamalar ve çiniler vardı. Burası gerçekten bir sanat ülkesi. İran'a olan tüm önyargılar, ziyaret ettikten sonra yok oluyor, bunu anladım. Ulaştığımızda gördük ki maalesef kapalıydı. Bahçe duvarından içeriye bakarken onun meşhur şiiri geldi aklıma: "Şu kısa ömrümüzde felek dönmezse bir iki gün muradımızca, gerçekleşmezse arzularımız, devam etmez ya bu hep böyle; üzülme." Gitmeye hazırlanırken güvenlik görevlisine Türkiye'den geldiğimizi ve dua edip birkaç fotoğraf çekip dönmek istediğimizi söyledik, herkes girmek için bekliyordu. Görevli bir anda telefonumu aldı ve Hafız'ın mozaiklerine doğru götürdü. Bana harika bir video ve bir sürü fotoğraf çekmiş. Her şeyin devam etmediğine ve eksik gidenlerin bir gün düzeleceğine ufak bir ispat oldu bu sanki. Şaşkın ve mutluydum. Kısıtlı zamandan dolayı çok istediğimizi

Persepolis'i gezemedik, siz mutlaka gedin. Kaynaklara göre Persepolis Pers İmparatorluğu'na başkentlik yapmış bir yer ve şimdilerde harika bir antik kent olarak ziyaretçi kabul ediyor. İran için çok önemli bir yer olarak anılıyor. Diğer yerler olarak Eram Bahçesi ve Jahan Nama Bahçesi gibi gezilebilecek başka mekânlar da mevcut. Ayrıca Atigh Camii ve Şah Cerağ Türbesi'ni de ziyaret edebilirsiniz.

Şiraz'dan uçakla ayrılıp son şehrimiz Tahran'a geldik. Bulunduğumuz tarihlerde birçok yer kapalı olduğundan dolayı imkânlar dahilinde geziyoruz. Sizler plan yaparken buna mutlaka dikkat edin. Tahran diğer şehirlere göre biraz daha pahalı ve metropol bir şehir. Şiraz ve İsfahan gibi sanat ağırlıklı bir şehir değil fakat gezilecek önemli yerleri mevcut. Burada en çok önerilen ve merak ettiğimiz Gülistan Sarayı'na gideceğiz. Gülistan Sarayı eski Tahran surlarının sınırları içerisinde yer alan ve Kaçar Hanedanı dönemine ait bir yapı. Bu döneme ait olsa da birden fazla hanedanın restorasyonundan geçmiş ve her birinin izlerini taşıyarak bu güne gelmiş. Unesco Dünya Mirası Listesi'nde yer alan bu saray havuzlu bahçesi, iç ve dış kısımlarında yer alan eşsiz el işçiliği ve ihtişamı ile göz kamaştırıyor. Çok büyük

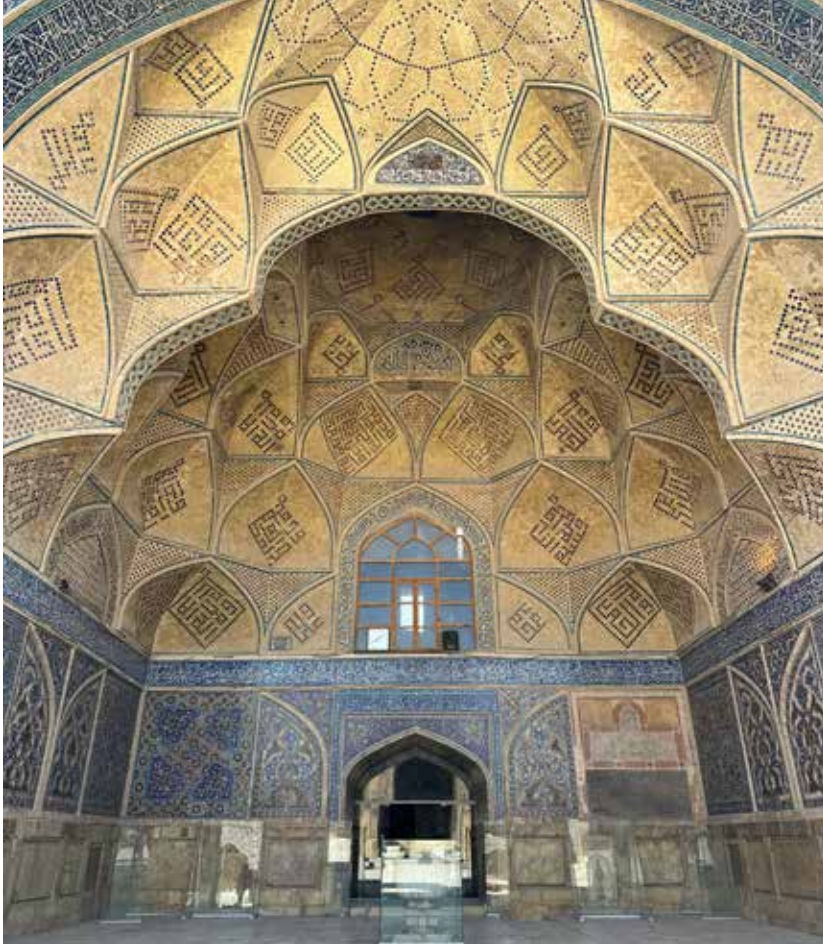
bir yapı ve bölümleri mevcut. Birinci kısım resimler, mermerler, oymalar, aynalar ve ahşap oymalar ile donatılmış kısım 'Mermer Taht'. Bu bölümde bulunan taht Yazd şehrinin ünlü sarı mermerinden yapılmıştır ve atmış beş parçadan oluşmaktadır. İkinci kısım sarayın salonlarının en ünlüsü 'Ayna Salonu'. Bu salon olağanüstü ayna çalışması ile ünlüdür. Üçüncü kısım yine muhteşem bir ayna çalışmasının olduğu 'Elmaslar Salonu'. Dördüncü kısım kralın huzurunda önemli resepsiyonlar düzenlemek üzere belirlenen, ilk olarak müze olması için tasarlanan 'Resepsiyon Salonu'. Beşinci kısım Avrupa kralları tarafından Kaçar krallarına ithaf edilen tüm çini eşyaların toplandığı ve vitrinlerde sergilendiği 'Zoroof Salonu'. Altıncı kısım ise yemek odası olarak kullanılan 'Fildişi Salonu'. Yedinci kısım kraliyet çadırları için kullanılan 'Çadır Evi'. Kaçar kabilesi açık havayı sevdiğinden dolayı

İran'a olan tüm önyargılar orayı ziyaret ettikten sonra yok oluyor, bunu anladım.

kamp gezisi düzenlenirmiş, bu kısım da kampa ait eşyaların muhafaza edildiği yer. Sekizinci kısım Avrupalı ressamların eserlerinin yer aldığı, özel bir soğutma sistemine sahip, 'Howz Khaneh' adı verilen ve kralın odalarında yer alan, küçük havuzlara su iletmek için kullanılan bir oda. Dokuzuncu kısım Kerim Han'ın oturduğu yere ait olan ve Mermer Tahtı'na benzer kısım. Onuncu kısım güneşin yapısı adı verilen ve şehri panoramik olarak gören 'Shams-ol-Emâreh. On birinci kısım

Aks-Khâneh olarak adlandırılan ve soğutma sistemi kullanılan yaz odası. On ikinci kısım yine ihtişamlı ayna çalışmalarının olduğu, Parlak Salon olarak adlandırılan 'Talar-e Berelian'. On üçüncü kısım rüzgâr kulelerinin olduğu yapı 'Emârat-e Bâdgir'. On dördüncü kısım Sultan Abdulhamit'in gönderdiği hediyelerin sergilendiği 'Kakh-e Abyaz' adı verilen yer. On beşinci kısım ilk İran müzesinin bir parçası olan ve özel müze olarak adlandırılan 'Muz-e Makhsus'. Son olarak onaltıncı kısım ise tabloların, kral mücevherlerinin ve diğer kraliyet sanat eserlerinin sergilenmek için yapıldığı 'Neggar-ı Khaneh' adlı yer. Son yeri de gördükten sonra 3 saat süren bir gezinin sonuna geldik ve Gülistan Sarayı'nı tamamladık. Daha fazla zaman ayrılabilecek kadar büyük ve özel bir yer burası.

İran, gitmeden önce kafamızda oluşan tüm önyargıları dağıtan ve yerini bambaşka anılara bırakan harika bir ülke. Motif diyarı ve sanat cenneti bu ülke tüm engellere rağmen açmaktan vazgeçmemiş saklı bir çiçek gibi. Herkes mutlaka gidip görmeli. Bunca güzelliğe hayranlığımın yanında bu kadar sene korunup muhafaza edilmesi de bambaşka bir olay. Burayı görmüş olmak benim için büyük şans. Dilerim bir gün herkes bu şansa nail olur.

ŞULE KİRİŞCİ: "KİTAPLAR ZAMAN KAPSÜLÜ GİBİDİR"

SÖYLEŞİ: ÖMER YALÇINOVA

Şule Hanım hayırlı olsun. Yazıyla Kalanlar ilk kitabınız. İlk kitap heyecanını sormak istiyorum. Nasıl bir şeydir? Ne gibi duygular uyandırdı sizde?

Teşekkür ederim. *Yazıyla Kalanlar*, benim ilk kitabım ve gerçekten tarif edilmesi zor bir heyecan. Hayalim, somut bir biçime dönüştü. Dokuz yıla yakın yazarlık yolculuğumun önemli bir adımıydı bu; bir süredir kafamda şekillenen ancak bir türlü hayata geçiremediğim bir projeydi. Gazete ve dergilerde yazdığım yazıların bir kısmını toparlayıp, şekillendirerek bir kitap hâline getirmek gerçekten harika bir deneyim oldu. Yıllardır biriktir-

diğim kelimelerin kitapla buluşması ve devamında daha geniş kitlelere ulaşması beni çok mutlu ediyor.

Kitaplar kelimeleri, duyguları ve düşünceleri içine koyduğunuz birer zaman kapsülü gibidir; o kapsülün içinde biriktirdiğinizi, gözler önüne seriyorsunuz.

Kendi kalemimden çıkan yazıların, düşüncelerimin birer parçası olarak kitapta yer aldığını görmek, insanı özgürleştiriyor. Özellikle deneme ve köşe yazıları, düşüncenin sürekli değişen bir hâli olduğu için, yazdıklarınız da anlık ruh hallerinizi, o dönemin dünyasını, kişisel çalkantılarınızı yan-

sıtıyor. Bu bakımdan, kitabın içinde benim izimi bulabileceğiniz gibi, aynı zamanda okurların da kendilerini bulmalarını umuyorum.

Kitabı bölümlere ayırmamışsınız. Öyle olunca, tarih esas alınmıştır diye düşündüm. İlk yazının tarihi 11.11.2016. Sonraki yazının tarihi 06.08.2020. Daha sonraki yazı 2021 yılında yazılmış. Demek ki tarih de yazıların sıralanmasında esas alınmamış. Ama kitabın kendi içinde bir düzeni var. Bu düzeni nasıl kurdunuz?

Kısmen bazı yazılar arasında tarihsel bir sıralama olsa da esas olan yakın konu başlıkları veya aynı dönemi ilgi-

lendiren yazıları grup yaparak ilerledik. 2016 yılının Kasım ayında karar verip yazmaya başladığım yazının, kitabımda ilk sırada yer almasını istedim. İlk kitap, ilk yazı! Ardından ekonomi, Kahramanmaraş ve çocukları konu alan yazıları şimdilik oymalı bir sandığa sakladım. Çok fazla yazım var ve hepsini bir kitapta yayınlamak mümkün değil. Diğer yazılardan kendimce bir seçim yaparak kitaba ekledim.

Kitabın içindeki düzeni oluştururken yazıların içeriksel bağlamına odaklandım. Yazıları, genellikle bireysel farkındalık, toplumsal konular, kişisel deneyimlerim, hayata dair sorular ve günlük yaşamın sıradan ama derin yönleri, analizler, araştırma yazıları gibi temalar etrafında şekilleniyor. Her bölümde tematik bir bütünlük kurmaya çalıştım; örneğin, toplumla ilgili yazılar bir arada, kişisel deneyim ve sorgulamalara dair yazılar bir arada olmak üzere anlamlı bir düzen oluşturduğumu düşünüyorum.

2016'da "Karar Veriyorum!" diyerek yazı yazmaya başladığınızı söylüyorsunuz. Sonrasında 2020 yılındaki yazılar geliyor. Arada bir kopukluk mu var? Karar verdikten sonra dört yıl beklediniz mi? Hayır, bu bir kopukluk değildi. Yazma sürecim devam etti. Bu durum tamamen ilk kitabımda yer almasını istediğim yazılarımla ilgili bir durumdur.

"Karar Veriyorum!" başlıklı yazı, benim yazı yazmaya başlamam için önemli bir dönüm noktasıydı. O yazıyla birlikte, düşüncelerimi daha derli toplu bir şekilde ifade etmeye karar verdim. Bu yazı bir kültür dergisinde yayınlandı. Kısa bir süre sonra güncel siyasi ve ekonomik yazıların yer aldığı bir dergide de yazmaya başladım. Bu iki farklı dergide yazarken, hem yazı dilim hem de bakış açım zenginleşti. Yazma sürecim ilerleyen yıllarla birlikte güncel gelişmelere ve toplumsal olaylara bağlı olarak şekillenerek devam etti ve bugüne kadar geldik.

Kahramanmaraşlısınız. Dolayısıyla sizden şiir, olmadı öykü yazmanız beklenir. Neden deneme türünü seçtiniz?

Benim açımdan çok güzel bir soru, çünkü gerçekten de Kahramanmaraş gibi bir şehirden gelip bir de şairleri olan bir aile geçmişiniz varsa özellikle şiir veya öykü gibi geleneksel türlerde yazmanız beklenebilir. Şiir ve öykü yazmak kadar, deneme yazmak da bir ifade biçimi. Denemenin kendine özgü pek çok çekiciliği var. Kendi açımdan birkaç madde ile kısaca şöyle söyleyebilirim.

İlk olarak, deneme türü, olaylara ve konulara farklı açılardan bakabilme özgürlüğü sunuyor. Bir konuda derinleşip sonra başka bir konuya kaymanıza izin veren bir esneklik var. Benim de bu türdeki yazılarımda aradığım şey, sadece bir olay ya da durumu anlatmak değil, o durumu sorgulamak, sorguladıkça düşüncelerimin nasıl şekillendiğini görmektir. Deneme, düşünmenin, yaşamının, sorgulamanın derinliklerine inebileceğiniz bir alan sunuyor.

İkinci olarak, deneme yazmak, gözlemlerim ve kendi deneyimlerim üzerinden düşündüğüm bir dünya sundu bana. Yazarken kendi bakış açımı ve farklı perspektifleri sunabilmek benim için önemliydi. Bu aynı zamanda toplumsal bir katkı sağlamanıza vesile oluyor.

Üçüncüsü güçlü bir kültürel mirasa sahip olmama rağmen, bazen içsel bir mesafe yaratma ve dışarıdan gözlem yapma ihtiyacı hissediyordum. Kahramanmaraş'ta doğmuş olmak, kuşkusuz bana derin bir kültürel miras sundu. Ancak yazarken, bu mirastan beslenmediğim kadar, bazen de daha geniş ve evrensel düşünceler üzerine yoğunlaşma gereksinimi duydum. Kahramanmaraş'ın kendine has derinliklerinden beslenirken bir yandan da dünyaya dair daha genel düşüncelerle şekillenen bir bakış açısını benimsiyorum.

Son olarak, deneme yazmak, benim için bir tür entelektüel keşif oldu. Kendi içimdeki fikirleri ve duyguları okuyucuya paylaşırken kendi düşüncelerimi de yeniden yapılandırımdı.

İlk yazı tecrübeniz nasıl oldu? Mesela lise yıllarında yazıyor muydunuz?

İlk yazı tecrübem aslında pek çok farklı ilgi alanımın birleşimiyle şekillendi. Ortaokul ve lise yıllarımda resme ilgi duydum, ancak okumayı, merak etmeyi ve araştırmayı, farklı ülkeler, şehirler görmeyi çok seviyorum. O yıllarda elimize her gün iki gazete gelirdi, ben de haberlere ve köşe yazılarına göz atardım. Ansiklopediler vardı evimiz-

de onları okurdum. Ortaokul yıllarında Türkçe öğretmenlerim, yazdığım kompozisyonları beğenirdi. Yine o yıllarda okul içi sınıflar arası münazaralarımız olurdu. Kendi konuşma metnim haricinde grubun diğer üyelerinin konuşma metnlerinin hazırlanmasında yardımcı olurdum. Yazmaya olan ilgim bu dönemde pekişmeye başladı. Üniversite ve ekonomi yüksek lisansım sırasında edindiğim birikimler de yazma isteğimi arttırdı. Teknolojik gelişmeler, siyasi değişiklikler, kültürel dönüşümler; her biri kendine has etkiler bırakıyor.

Kitap sadece gündem değerlendirmesi ya da siyasi yazılardan oluşmuyor. İçlerinde sizin hayat tecrübelerinizden çıkardığınız derslerin paylaşıldığı yazılar da var. Konu seçerken nelere dikkat ediyorsunuz?

Yazıyla *Kalanlar* geniş bir konu yelpazesine sahip. Yazıların içeriğini oluştururken, dikkate aldığım farklı unsurlar var.

Bu kitapta toplumsal meselelerden kültürel olaylara, büyük resmin analizine kadar çeşitli konulara değindiğim yazılar var. Örneğin kadınlarımızın yaşadığı sorunları, maruz kaldıkları olumsuz davranışları hepimiz üzülen gözlerle görüyoruz. Kadınlarımızın fedakarlıklarına dikkat çekmek adına yazdığım bir yazı var.

Deneme yazmak, benim için bir tür entelektüel keşif oldu. Kendi içimdeki fikirleri ve duyguları okuyucuyla paylaşırken kendi düşüncelerimi de yeniden yapılandırdım.

Yine boşanmaların arttığı, aile kavramının bozulduğu ortamda, aile olmanın önemi sonrasında ailenin devamlılığının daha da önemli olduğuna dair yazım bulunuyor. Günlük yaşantımızdaki israfın boyutu büyüklüğüne dikkat çektiğim ve minimalist yaşamın hayatımıza dahil edilmesinin bir gerekliliğini savunduğum bir yazım yer almakta.

Hayatımın farklı dönemlerinde yaşadığım ve düşündüğüm, sevdiğim şeyleri yazmayı tercih ediyorum. Geçmişimden çıkardığım anıları samimi anlatımla bugünle birleştiriyorum. Çocukluğumun bayramlarını, tatil anlayışını, dedemin kahve ritüelini paylaştığım yazılar var. Sonrasında diyorum ki "hayatı ertelemeyin"... Atları çok seviyorum. Asil bir o kadar da duygusal olan bu hayvanları merak ettim tüm detaylarıyla yazdım.

Toplum olarak geçmiş ve yaşadığımız dönemlere ait hatırlatıcı kaynak olması niyetiyle yazdığım yazılar var.

Özellikle pandeminin yarattığı toplumsal değişim ve kişisel birikimlerim yazma ihtiyacımı daha da artırdı. Pandemi, hepimizi farklı bir içsel ve toplumsal süreçten geçirdi.

Bir dergi ve köşe yazarı olarak, dünyada olup bitenleri toplumun nabzını tutmayı ve bunları analiz etmeyi bir sorumluluk olarak görüyorum. Bu minvalde *Yazıyla Kalanlar*'da, coğrafi işaretlerden dijital veri yönetimine, su tasarrufundan altın fiyatlarındaki değişimlere kadar bir çok başlık bulunuyor.

Manevi değerler ve toplumsal yorumlar da önemli bir yer tutuyor. Camilerin toplum üzerindeki etkileri ve yurtdışındaki cami projeleri üzerine yazdığım metinler ile okuyuculara derin bir kültürel bakış sunduğumu düşünüyorum. Ayrıca, yapay zekânın hayatımızdaki yeri ve deprem tahminindeki rolü ve sosyal medya

Yazdıklarımda bir olayı anlatırken, o olayın okurun kendi yaşamıyla da bir bağ kurmasını sağlamak istiyorum.

platformlarının gençler üzerindeki etkileri gibi konular da ele aldığım önemli başlıklar arasında yer alıyor.

Özetlemek gerekirse, okurda farkındalık oluşturmak, konunun okura bir "değişim" alanı sunmasını, onu düşündürmesini ve kendi dünyasında bir yer edinmesini sağlamak istiyorum. Yazıyı yazarken, okuru farklı bir açıdan bakmaya teşvik etmeyi de oldukça önemli buluyorum.

Yazdıklarımda bir olayı anlatırken, o olayın okurun kendi yaşamıyla da bir bağ kurmasını sağlamak istiyorum. Bir başarısızlık, kırılma anım ya da sevindiğim bir olay üzerine yazdığım bir yazı, belki de başkalarına da benzer bir duyguyu, aynı kaygıyı, aynı zor anları, sevinçleri hatırlatıp, herkesin yaşadığı türden bir deneyime dönüşebiliyor.

Yazıyla Kalanlar'dan sonra yazmak istediğiniz bir kitap var mı?

Kahramanmaraş ve çocuklar ve ekonomiye dair yazılarımı da kitap hâline getirmeyi planlıyorum. Bunlardan öncelik sırasını hangisine vereceğime henüz karar vermiş değilim. Bu projeler, *Yazıyla Kalanlar*'ın bana kazandırdığı cesaretle şekillenecek.

Benim için yazmak, her seferinde yeni bir yolculuk, yeni bir keşif... Her yazı bana bir şeyler öğretiyor, düşündürüyor ve yeniden başlatıyor...

Fotoğrafi: Mustafa Sümen

OKLAVADAN SOFRAYA
KADİM LEZZETİMİZ

YUFKA EKMEK

BETÜL ASLANTÜRK

Yufka ekmek hangi yöreye ait diye baktığımızda tek bir yöreyle kısıtlanmadığını, namının tüm dünyaya yayılmış olduğunu görüyoruz.

Gastronomi cenneti Kahramanmaraş’ımızda bir kültürdür zahire yapımı. Bu yüzden zamanı geldiğinde zahra bacıları aranmış. Malum zahire zahmetli iş ve imece usulü yapılır. Zahire listesinin baş tacı: yufka ekmek namı diğer ‘yuha ekmek, sac ekmeği’.

Peki nedir ve neden kıymetlidir bu yufka ekmek? Yufka ekmek denilince aklınıza sadece dolma, sarma, içli köfte mi geliyor?

Yufka ekmeğimizin kullanım alanı saymakla bitmez ama ben burada sıralamayı bozmadan gitmeye gayret edeceğim.

Yufka ekmek hangi yöreye ait diye baktığımızda tek bir yöreyle kısıtlanmadığını, namının tüm dünyaya yayılmış olduğunu görüyoruz. Yufka yapma ve paylaşma kültürünün yaygın olduğu ülkeleri sıralayacak olursak; Azerbaycan’dan tutun da Kazakistan’dan İran’a Kırgızistan’a ve daha birçok ülkeye gidebiliriz.

Yufka ekmeğin biraz da geçmişine gidelim dersek ilk çağlara varırız ki bu biraz değil çok fazla oldu farkındayım. Türklerin Orta Asya’dan getirmiş olduğu yufka ekmek Anadolu’ya armağan edilen sayısız nimetlerden biridir. Nenelerimiz; oklavadan sofraya Türklere miras olan ekmeğimizi tatlıdan tuzluya, ana öğünden ara öğüne her şekilde değerlendirmeyi bilmiş ve böylece israfın da önüne geçmeye çalışıp bizlere çok güzel örnek olmuşlar. Yufka ekmek için kıtlık yemeğidir de derler ama kıtlık değil bolluk yemeğiymiş resmen.

Eskiden zahire zamanı kimin evi, bağı müsaitse sac o bahçeye kurulur. Ekmek yapıldığı gün kahvaltı peynirli ve yağlı şekerli bazlamayla yapılır, dumanı gören bazlamaya yemeğe gelir, rızkını alan gidermiş.

Hani yokluk yemeğiydi?

Yufka ekmek zahmetli iştir öyle tek başına yapamazsın, merasimle yapman lazım. Horantasız olmaz. Biri hamuru yoğurmali, üç beş hatın ekmek

tahtasının başında ekmek, bazlama açmalı, haa biri de oklavayı pişirene taşımalı. Çoluk çocuk oklava kaçırmalı, analar neneler bağırsıp çocukları kovalamalı. Arada koşturan da açıp pişiren kadar yorulur. Kim sıcağa dayanıklıysa onu sacın başına oturturlarmış. "Yazın başı pişenin kışın aşı pişer" der atalarımız. Sıcak yaz günü ateşin başında olmak sanıldığı kadar kolay değil.

Peki bu kadar mı?

Kahramanmaraş hatınları yufka ekmekle neler neler yapmışlar gelin birlikte öğrenelim.

OMAÇ

Omaç yani ekmek köftesini duymuşsunuzdur. Omacı araştırdığımda sadece Kahramanmaraş'da yapılmadığını öğrendim.

Antalya ve Isparta'da ovalamaç demişler hatta Antalya'da son dönemlerde Avakadolu ovalamaç bile yapmışlar, şahsen bu fikre bayıldım.

**"Yokluk insanı
maharetlendirir"
sözünün en güzel
örneklerinden biridir
bu olay.**

Gaziantep pisik köftesi demiş, tereyağını eritip azıcık salça değdirmiş, bir diş de sarımsak koymuş.

Kahramanmaraş'da omaç yahut ovmaç denir, püsük köftesi diyen de varmış ama ben kedilerle bu yemeği bağdaştıramadığım ve yapılış şekline otürü de omacı daha çok yakıştırdım.

Bazı rivayetlere göre Kurtuluş Savaşı zamanında Maraş halkı yanına yemeklerini de alıp yola çıkarlar, bu listenin arasında yufka ekmek vardır. Yolda acıkan çocuklar için hemen ufalanan ekmeğin üzerine soğan, maydanoz, biber, peynir (ama bazı rivayetlerde lor peyniri geçiyor), ceviz ekleyip biraz su serpiştirip, yoğurup avuç içinde sıkmaç dediğimiz şekli verip karınlarını doyurmuşlar. "Yokluk insanı maharetlendirir" sözünün en güzel örneklerinden biridir bu olay. Yine eskilerden duyduğuma göre

ekmek fıçısının dibinde kalan kırıntılar heder olmasın diye aynı tarifle yapılıp kalanlar güzelce değerlendirilirmiş. Hem besleyici hem doyurucu, en önemlisi de emeğin kıymetinin bilinmesi.

GAZEL PİLAVI

Gazel pilavını ilk duyduğumda şaşırılmışım açıkçası.

Gazel pilavı sanırım sadece Kahramanmaraş'a ait çünkü bu şekilde hiçbir yerde yok.

Gazel pilavının çoban aşısı olduğu da söylenilir ama çok çok eskiden bağlarda kalan yufka ekmekleri değerlendirmek için ana öğün olarak yapıldığı da. Önce tereyağlı bulgur pilavı pişirilir, daha sonra ufalanan yufka ekmekler tereyağda kızarıncaya kadar kavrulur, kavrulan ekmekler bulgur pilavıyla buluşturulup iyice karıştırılıp salata yahut cacık eşliğinde afiyetle yenir.

HARMANDA BAKLAVASI

Harmanda pahlö da denir. Harmanda baklavasını da araştırırken komşu illerimizde de farklı yöntemlerle yapıldığını öğrendim ama Bertiz üzümünden yaptığımız pekmezle sadece biz yapıyormuşuz.

Yokluk tatlısı olarak bilinse de iç malzemelerinin doğallığı ve bollu-

ğundan dolayı günümüzde bolluk tatlısı demek daha doğru değil mi?

Yufkalar omaç ve gazel pilavına nazaran daha iri şekilde ufalanır ve halis yağda kavrulur. Kavrulan sıcak ekmeklerin üzerine koyu kıvamda hazırlanmış ateş pekmezli şerbet gezdirilip ceviz ve fıstık içiyle ılık şekilde servis edilir.

ÇOBAN DÜRÜMÜ

Yufka ekmeklere su serpilerek yumuşatılır, 2 yahut 4 parçaya bölüp içine peynir rendesi ve doğranmış soğan koyulup bazlama gibi dürüm edilir.

YUFKA EKMEK KAVURMASI

Tereyağda ufalanmış ekmekler kavrulur, hapısa yahut bulamaç türü yemeklerin üzerinde tüketilir.

Bu şekilde kavrulmuş ekmeğin tadına doyum olmaz, cips gibi bile yenir.

Oklavadan sofraya gelen Anadolu mirası yufka ekmeğimizi siz nasıl seversiniz?

AİLE KURUMUNU YENİDEN DÜŞÜNMEK

SONER KOCA

Norveçli yönetmen Joachim Trier'in 2021'de yayınlanan filmi 'Dünyanın En Kötü İnsanı' yönetmenin amcası Lars Von Trier'in çoğu filminde yaptığı gibi dramının sınırlarını zorlayan bir film değil. Yönetmen bu filminde günümüz sinemasında yönetmenlerin hikâye anlatıcılığının temel unsurlarını esneterek ve yine sinemasal anlatımın görsellikle ilgili geniş imkânlarını kullanarak yaptıkları birtakım oyunlara kaçmaksızın klasik dramaturjinin kuralları içerisinde bir film ortaya koymuş. Hatta filmin başlangıcında en klasik drama kalıplarından biri olan tragedya

tarzına atıf yapan bir girişle filmin 1 prolog ve 12 bölümden oluştuğu açıkça ifade ediliyor.

'Dünyanın En Kötü İnsanı' filminin konusunun: genç bir kızın; hayatı, aile kavramını, özgürlüğün sınırlarını, kendisini ve bilhassa da erkekleri tanıma hikâyesi olması nedeniyle 'politik doğruculuğun' bu ölçüde kamuoyuna hâkim olduğu bir dönemde çekilmiş riskli bir film olduğunu ifade edebiliriz. Çünkü film boyunca baş karakterimiz Julia'nın büyük memnuniyetsizliğini hiçbir şeyin gidermediğini görüyoruz. İsteddiği okulu seçmesi

konusunda kendisine müdahalede bulunulmayan, erkeklerle kurduğu gönül ilişkilerinde tamamen serbestçe hareket eden Julia bir türlü tatmin olmazken filmimizin ana karakterlerinden Aksel ile tanışır. Akselin ayrılmaları gerektiğini anlatırken aralarındaki yaş farkını gerekçe göstererek hayatın başka aşamalarında olduğunu vurgulaması Julia'yı ikna etmeye yetmez ve filmimizin ana akslarından birini oluşturan Aksel-Julia ilişkisi başlar. Aksel ünlü bir karikatüristtir. Her ne kadar cinsiyetçi olmakla suçlansa da o kendisini özgün ve avangart

**Aksel ünlü bir
karikatüristtir. Her
ne kadar cinsiyetçi
olmakla suçlansa da
o kendisini özgün ve
avangart ürünler ortaya
koyan sembolist bir
sanatçı olarak tanımlar.**

ürünler ortaya koyan sembolist bir sanatçı olarak tanımlar. Ünlü ve kabul görmüş bir kişi olarak Julia için ideal bir eş adayı gibi görünmektedir. Ancak Julia topluma karşı rüşünü ispat etmiş Aksel karşısında bir türlü kendisini gerçek bir birey olarak var edemediğini hissediyor. Aksel her ne kadar her şeyi karşılıklı diyalogla organize ettiğini söylese de Julia "Tüm her şeyi senin isteğine göre yaşıyoruz." diyerek Aksel'in kendisi üzerinde bir çeşit gizli iktidar kurduğunu ifade eder. Aksel'in çocuk sahibi olmak istemesi konusunda da kendisi ile anlaşamazlar ve ayrılmak zorunda kalırlar. Aksel ve Julia ilişkisinde Julia'nın kültürel kodlardan kaynaklı tarihsel güdülerini kendi özgürlük

Joachim Trier

idealiyle bağdaştırmamasının krizini gözlemlemek mümkündür. Kadınlara tanınan özgürlüğün özellikle de kadınlar erkekleşmeden nasıl gerçekleşebileceğine dair elimizde bir örneklem olmadığından dolayı Julia'nın krizi bir çözüme kavuşmaz. Julia her ne kadar toplumsal cinsiyet konusunda duyarlı ve özgürlükçü biriyle ilişki yaşadığını düşünse de toplumun ve erkek partnerlerin çocuk yapmak, evlilik gibi beklentilerinin baskısını üzerinde hissetmeye devam eder.

Aksel'den ayrılan Julia, Aksel ile ilişkisi sırasında tanıştığı Eivind ile bir birlikteliğe başlar. Eivind, Ak-

sel'in aksine kısa sıra önce erkek olmasına karşın ikincil konumda kaldığı başka bir ilişkisini sonlandırmış daha silik bir karakterdir. Başarılı ve kabul görmüş Aksel'in yanında kendisini gerçekleştiremediğini düşünen Julia, Eivind'e "Yanında kendim olabileceğimi hissediyorum." der. Başlarda iyi giden ilişkileri Julia'nın Aksel'i televizyonda iki kadın sunucu ile çetin bir tartışmanın içinde görmesi ile değişmeye başlar. Eivind, Aksel'in aksine daha alt sınıftan ve Julia karşısında 'Paredros' rolüne bürünmüş bir karakter olarak bir süre sonra Julia'da tiksinti uyandırmaya başlıyor. Bu sayede; gerçek hayatı arayan ve örnek öğrenci rolünden kurtulmaya çalışan Julia için Eivind'in de doğru bir seçenek olmadığı ortaya çıkar.

Filmimizin sonunda ise bir film setinde çalışmakta olan Julia'nın sette sorun yaşayan oyuncu ile Eivind'in mutlu bir yuva kurduğunu uzaktan izlemesine şahit oluruz. Bir türlü ilişkilerinde denge sağlayamamış Julia bu mutlu aile tablosuna bakarken kadın-erkek ilişkileri ve aile kurumunun işlevini de bize düşündürmeyi başarır.

MEVLÂNA İDRİS'İN MEKÂNLARI

FEYZA BETÜL TUĞ

Maraş'ta değilken Maraş'ı anlatmanın kolay olmayacağını hissediyorum. Şehrin deprem öncesi ve sonrasını düşününce üzerinden asırlar geçmiş gibi flulaştı anılarımız. Şimdi ne zaman geçmişten bahsedecek olsak şehrin üzerindeki toz bulutlarını üflememiz gerekecek anılarımıza ulaşmak, şehri yeniden hatırlamak için. Çocukluğumun bir kısmının geçtiği bu şehri ilk gençlik yıllarında üniversite için bırakmış biriyim. Zaman zaman döndüğümde ise şehrin hızla değişen çehresiyle yeniden tanışmam gerekiyordu.

Kahramanmaraş'ın değişen çehresine rağmen yine de zaman yavaş ilerler. Acelesiz, telaşsız ve sakin...

Maraş, kendini sürekli yeniden hatırlatan bir şehir. Deprem sonrasında şehir hafızası silikleşmeye başladı; yeni bir hafıza, belki de yeni bir kimlik kazanma yolunda. Yani Maraş, kendisini yeniden hatırlatmanın yollarında... Yazının girizgâhını daha da uzatmadan asıl meseleye gelecek olursam, şehri deprem öncesi yeniden tanımama ve bana şehre yeni bir gözle bakmama vesile olan Mevlâna İdris.

Şehre onun gözleriyle yeniden bakmış ve yeniden hatırlamaya hatta yeniden tanımaya başlamıştım.

Kahramanmaraş'ın deprem öncesi son demleriymiş, Mevlâna İdris'in de... Önce Mevlâna şehri terk etti, sonra şehir, hafızasını ve kim bilir, belki de kimliğini... Şehri çöl kumu gibi kelimeleriyle taşıyan yazarlarıyla var olmuştur Kahramanmaraş. Maraş'ın meşhur deli poyrazıyla savrulan zamanların, şehrin ve dünümüze, bugünüme ve yarınımıza uzanan zamanların arasında göğe bakan duraklarından biriydi Mevlâna İdris.

Maraş, kendini sürekli yeniden hatırlatan bir şehir. Deprem sonrasında şehir hafızası silikleşmeye başladı; yeni bir hafıza, belki de yeni bir kimlik kazanma yolunda.

Yedi Güzel Adam Edebiyat Müzesi'nden başlayan bu serüven, şehrin her yanına yayılmaya başlamıştı. Şehrin uzun kıvrımlı yollarından, dik yokuşlarından çıkıp bir çay bahçesinde soluklandığımız bir seyir hâlindeydik artık. Çok sorar, az anlatırdı. Az anlatır ama çok dinlerdi. Şehre geldiğinde, doğduğu yere, Andırın'a annesinin yanına geçene kadar, eski Maraş'ın tüm yollarında yeniden yürürdük. Müzeden başlar, Kışla Caddesi'nden inerek eski bir Maraş konağı olan ihtişamlı Çiftaslan Konağı'na selam verip Çocuk Bahçesi'ne iner, oradaki çay bahçesinde çay ve çekirdek eşliğinde susardık.

Çocuk Bahçesi

Kahramanmaraş'ın ismi oldukça duyulan, yol tarifi ederken akla ilk gelen yerlerinden biri. Maraş'ın en eski çocuk parklarından biri olmasına rağmen artık aile çay bahçesi olarak işletilmek-

Onun kitaplarıyla nasıl tanıştığımı anlatmak uzun; kitaplarını okuyarak büyüyenler ve çocuklarını onun kitaplarıyla büyüyenlerin zamanını kapsayan bitimsiz bir öykü bu. Masallar gibi nerede başladığı ve bittiği belirsiz. Yazının burasından bir zaman atlaması yapıp yüz yüze tanıştığımız âna geçeceğim. Kelimelerimiz sayılı...

Bursa'da öğrencilik yıllarındaydım. Türkiye Yazarlar Birliği'nin Bursa Şubesi'nde düzenlenen bir program sonrasında kendisine refakat etmiştim. Programdan sonra, TYB Başkanı ve Emir Sultan Camii'nin imamı kıymetli Mustafa Baki Efe'nin yanına gitmek için, Emir Buhari Kültür Merkezi'ne doğru yola çıkmıştık. Yoldaki sohbet ise başka bir yazının konusu. Belki bunlar da... Ama bazı zamanları atlayarak geçştiremezdim.

Bursa'daki ziyareti sırasında, Maraşlı olduğumu öğrenince bir dahaki sefere kuru dolma yapıp davet etmem konusunda sözleşmiştik. Uzun zaman geçti üstünden. O dolma nihayet bir Ramazan günü Maraş'ta nasip oldu. Kahramanmaraş Akademisi'nde koordinatörlük yaptığım dönemde, Mevlâna İdris'in de orada Çocuk Akademisi'nde ders verdiğini öğrenince ders bitiminde yanına uğramıştım. Böylece Maraş'taki serüvenimiz de başlamış oldu.

tedir. Yılları geride bırakmış çınarları altında soluklanmak, sohbet dalmak bir başkadır burada. Burası, Mevlâna İdris'le çay içmek için soluklandığımız kısa uğraklardan biridir sadece.

Acıırsak, kalkıp Mağaralı'ya doğru yürür, Kebapçı Yaşar Usta'ya geçerdik.

Kasap Yaşar Et Lokantası

Mağaralı Camii'nin yanında, küçük bir işletme... Yediğim en lezzetli ekmek arası kebab orada olmalı. Çünkü et yemek için gittiğim bu küçük, salaş yerin kendine has bir sadeliği var. İşine özen gösteren ve hatırlı bilen çalışanları, her şeyi özenle hazırlayıp sunardı. Mevlâna İdris'in gittiği mekânlarda seçici olduğu malum. İlk seferde istediği şekilde gelmeyen bir yemek varsa masadan sessizce kalkar ve mekândan ayrılırdı. Yaşar Usta'nın bu hassasiyetlere dikkat etmesi, onun tercih sebebiydi. Yemeğin yanında istediği şekilde gelmeyen salata, özensiz hazırlanmış bir masa ya da kaba davranışlar onun için kabul edilemezdi. Yaşar Usta'nın bu hassasiyeti, Mevlâna İdris'in vefatından sonra da Mevlâna'nın dostlarına karşı devam etmektedir. Sonra yine çay içmek için yola çıkıyoruz. Başka bir yazının devamında anlatılmak üzere noktıyoruz.

YEDİ GÜZEL ADAM SEMPOZYUMU

Türk edebiyat tarihinde "Maraş Ekolü"nü Necip Fazıl Kısakürek'le başlatmak mümkün. Sonrasında Yedi Güzel Adam'la birlikte Abdurrahim Karakoç, Bahaettin Karakoç, Tahsin Yücel, Şevket Bulut ve daha sayılabileceğimiz onlarca edebiyatçıdan söz edilebilir. Kahramanmaraş'ta yaşayan edebiyatçılar veya edebiyat okuyucularının birçoğu yıllardır bu ekolün farkında olarak bireysel çabalarıyla bu büyük ve önemli isimlerin eserlerini okutmaya, tanıtmaya çalışmaktadırlar. Birçok okuma grubunun Sezai Karakoç'tan başlayıp Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu ve Nuri Pakdil'in bütün eserlerini farklı yazarlarla kıyaslayarak okuduklarını biliyorduk. Son on yıl içinde, bu bireysel düzeyde gösterilen çabalar hem Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nin hem de Sütçü İmam Üniversitesi'nin olaya el atması neticesinde daha geniş kitleleri kapsayan, kurumsal çalışmalara dönüştü. Üniversite işbirliğiyle Büyükşehir Belediyesi'nin düzenlediği paneller, sempozyumlar, konferanslar sonrasında bunların kitaplaştırılması; "Maraş Ekolü"nün daha iyi tanınmasına, tartışılmasına, okunmasına ve anlaşılmasına katkıda bulundu.

Peki bu çalışmalar yeterli mi? Tabii ki değil. Fakat bir de, bu tür isimlerin büyük kurumlar tarafından düzenlenen programlar vesilesiyle konuşulması, bir yere

kadar etkili ve önemli. Sonuçta okuma dediğimiz edim, bireysel gerçekleştirilir. Ve bireysel düzeyde etkili ve önemlidir. Eğer kurumsal çalışmalar bireysel okumalara katkıda bulunmuyorsa tekdüzeleşmeye yol açar. Hatta sürekli aynı isimleri duymak insanların genelinde bir bıkkınlığa sebep olur. TRT-1'de yayınlanan Yedi Güzel Adam dizisinden sonra sanki böyle bir tehlike baş göstermeye başlamıştı. Aynı isimler üzerinden yapılan çok sayıdaki etkinlikler, ilgi düzeyini düşürdü gibi. Bundan sonrasında yaşanacak tehlikeyse Yedi Güzel Adam ve diğer Maraşlı edebiyatçıların sadece akademik düzeyde okunup tartışılması, asıl hedef olan insanların geneline taşınmaması, onlar tarafından umursanmamasıdır.

Kasım ayında Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, Valilik, Onikişubat Belediyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi ve Cihannüma Derneği işbirliğiyle düzenlenen Uluslararası Yedi Güzel Adam Sempozyumunda çok değerli isimler, "Maraş Ekolü"nün farklı yönlerine dair tespitlerini paylaştı. Yer yer yukarıda belirtmeye çalıştığımız tehlikenin izlerini taşıması, yer yer de halen Yedi Güzel Adam'ı oluşturan edebiyatçıların gündemden düşmediğini göstermesi açısından dikkate değerdi.

YAZILIŞININ 950. YILINDA DÎVÂNÜ LUGÂTİ'T-TÜRK SEMPOZYUMU

Türkçemizin tarihini; nereden başlayıp, hangi evrelerden geçip, bugüne geldiğini göstermesi noktasında yeri doldurulamaz büyüklükte olan *Dîvânü Lugâti't-Türk* ne kadar araştırılsa, incelense, tartışılrsa da azdır. Yazılışından 950 yıl sonra Kahramanmaraş'ta bir sempozyumla anılan *Dîvânü Lugâti't-Türk*, yazarı Kâşgarlı Mahmud'un dehası neticesinde sadece bir sözlük değil sanki Türklerin tarih boyunca geliştirdikleri mantık, gelenek, edebiyat, sanat, kültür ve felsefedir. Onun satır aralarından Ahmet Yesevî'nin gölgesini, Yunus Emre'nin coşkusunu, Yusuf Has Hacib'in bilgeliğini görebiliyoruz. Sempozyum Büyükşehir Belediyesi, KSÜ ve TDK işbirliğiyle gerçekleştirildi. Bu akademik düzeydeki çalışmaların, halkın düzeyine nasıl indirilip genel okuyucu kitlesiyle buluşturulacağı meselesiye hâlâ muamma. Milli Eğitim Bakanlığı'nın liselere yönelik düzenlediği *Dîvânü Lugâti't-Türk* Deneme Yarışması bu kaygının bir sonucu. Aynı kaygı *Dîvânü Lugâti't-Türk* ile bir şekilde ilişkiye geçmiş herkesin duyması gerekmektedir.

9. ULUSLARARASI KAHRAMANMARAŞ KİTAP FUARI

Bir kitap fuarı yalnızca kitap alışverişinin yapıldığı bir etkinlik değildir. Geleneksel Ağustos Fuarı da gösterdi ki insanlar bir araya gelmek istiyorlar. Dolayısıyla fuarlar, insanların birlikte bir şeyler yaptıkları, ayrıcalıklı zamanlardır. Orada kitap vardır. Bu, değerlidir. Kitap dolayısıyla insanların toplanması, belki aylardır birbirini görmeyen dostların karşılaşmaları, yıllardır merak ettiği yazarın söyleşisine katılmak, haftalardır kafasında dolaştırdığı soruyu ilk elden muhatabı yazara sorma imkanını bulmak fuarları yıl boyunca özlemle beklenen faaliyetlere dönüştürüyor. Bunun şehir hayatında bir gelenek hâline gelmesiyse, ayrı bir öneme sahip. Kahramanmaraş'ta kitap fuarının dokuzuncu defa kurulması, takdire şayan. Özellikle 6 Şubat depremlerinden sonra, artık bu tür etkinliklere yönelik umutlarımız suya düşmüştü. Artık yapılmaz galiba diye düşünüyorduk. Ve birçok kafadan "Yapılsa ne olur kil" diye yine ümitsiz itirazlar çıkıyordu. Fakat yapılıyor ve yapıldığında bunun şehir genelinde moral düzeyini yükselttiği görülüyor. Kahramanmaraş âdeta küllerinden yeniden doğuyor. Tabii ki insanların bir araya gelmesine vesile olan bu tür kültür etkinlikleriyle. İnsanlar bu tür etkinlikler sayesinde hayatın ezici ağırlığından birkaç saatliğine de olsa kurtulup, rahat bir nefes almaktadır. Az şey değildir bu. Çünkü o kişi tekrar hayata döndüğünde nefes almış, dinlenmiş, zihni genişlemiş şekilde hareket ediyor.

SARAÇHANE ÇARŞISI

İçinde bir de kendi adını taşıyan cami vardır. Caminin önündeki çınar ağacının altında, çarşıda işini görmüş, yorulmuş, bir nefes almak isteyenler için küçük de bir çay bahçesi vardı. Orada Kahramanmaraş'ın serinleten rüzgârı, ayrı bir tada sahiptir.

YEDİ GÜZEL ADAM'IN İZİNDE ADIM ADIM...

“Yedi güzel adam
Biri bir gün bir dağ gördü
Gereğini belledi.
Ki o dağ
Ağaçsız ve yalnız
Gökte alıp veriyordu.

Cahit Zırfazlı

ULUSLARARASI Yedi Güzel Adam Sempozyumu

International **Yedi Güzel Adam** Symposium

14-16 KASIM 2024

KAHRAMANMARAŞ SÜTCÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
YUNUS EMRE KONGRE MERKEZİ

Açılış Programı: **14 Kasım 2024 - Saat: 10.00**

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

ONIKISUBAT
BELEDİYESİ

CIHANUMA

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

DEPREMLERİN ŞEHİRLERE ETKİSİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ "KIRILMA" ÇIKTI!

